ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ

ಎಂ.ಫಿಲ್.ಪದವಿಯ ನಿಬಂಧ

"ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ನಾಟಕಗಳು-ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ"

[ಹೆಬ್ಬೆರಳು, ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್, ಏಕಲವ್ಯ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ]

ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ.ಎಂ.ಸಿ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ.ಪಿ.ವಿ.ನಾರಾಯಣ

ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ
ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ
ಬೆಂಗಳೂರು
೨೦೦೮

ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ

ಎಂ.ಫಿಲ್.ಪದವಿಯ ನಿಬಂಧ

"ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ನಾಟಕಗಳು-ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ"

[ಹೆಬ್ಬೆರಳು, ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್, ಏಕಲವ್ಯ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ]

ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ.ಎಂ.ಸಿ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ.ಪಿ.ವಿ.ನಾರಾಯಣ

ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ
ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ
ಬೆಂಗಳೂರು

೨೦೦೯

ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರದ ಮೂಲಕ ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ೨೦೦೮-೨೦೦೯ನೇ ಸಾಲಿನ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪದವಿಗಾಗಿ**"ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ನಾಟಕಗಳು-ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ" (ಹೆಬ್ಬೆರಳು, ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್, ಏಕಲವ್ಯ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ)** ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಡಾ.ಪಿ.ವಿ.ನಾರಾಯಣ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ನಿಬಂಧ ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಬರವಣಿಗೆ ಆಗಿದ್ದು ಇದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಈವರೆಗೆ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಮೂಲಕ ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಹಿ/

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ.

(ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ.ಎಂ.ಸಿ.)
ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ

ದಿನಾಂಕ : ೨೨-೦೯-೨೦೦೯.
ಸ್ಥಳ : ಬೆಂಗಳೂರು.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಎಂ.ವಿ.ಸೀ.ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರದ ಮೂಲಕ ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ೨೦೦೮-೨೦೦೯ನೇ ಸಾಲಿನ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪದವಿಗಾಗಿ **"ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ನಾಟಕಗಳು-ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ" (ಹೆಬ್ಬೆರಳು, ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್, ಏಕಲವ್ಯ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ)** ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ.ಎಂ.ಸಿ. ಅವರು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ನಿಬಂಧ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಸ್ವಂತ ಬರವಣಿಗೆಯಾಗಿದ್ದು ಇದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಮೂಲಕ ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಹಿ

(ಡಾ.ಪಿ.ವಿ.ನಾರಾಯಣ)
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ದಿನಾಂಕ : ೨೨-೦೯-೨೦೦೯.
ಸ್ಥಳ : ಬೆಂಗಳೂರು.

ಅಧ್ಯಾಯ – ೧

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೇ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥಾವಸ್ತು ಅಪೂರ್ವವಾದುದು. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ದೇಸಿಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹೇರಳವಾದ ಕೃತಿಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನುಳ್ಳ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೃತಿಗಳು ಹೊರಬಂದಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಹರಿಸಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾನಾಯಕ–ಪ್ರತಿನಾಯಕ, ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಾತರು, ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೇವತೆಗಳ ಕುರಿತಾಗಿಯೇ ಕವಿಗಳ ಒತ್ತು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪೋಷಕಪಾತ್ರಗಳು ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಪೋಷಕಪಾತ್ರಗಳ ಮಹತ್ವ ಕಡೆಗಣಿಸುವಂಥದಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂಥದಲ್ಲ. ಕಿರುಪಾತ್ರಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ಅವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಮೌಲ್ಯ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಆಶಯ ಅವುಗಳ ಸಾಹಸ ಹಾಗೂ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪೋಷಕಪಾತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಏಕಲವ್ಯ'ನ ಪಾತ್ರ ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಪ್ರತಿಮ ಗುರುಭಕ್ತಿ, ಪರಿಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಫಲ, ದ್ರೋಣರ ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆ, ಅರ್ಜುನನ ದ್ವೇಷ–ಅಸೂಯೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಸರು 'ಏಕಲವ್ಯೋಪಾಖ್ಯಾನ'ವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವಂತಿದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು 'ಅತಿಮಾನಿ, ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ, ಅನುತ್ತರಧನುರ್ಧಾರಿ, ಅನನ್ಯಗುರುಭಕ್ತ, ಕರ್ಮಣಾಪರಾರ್ಥ; ಕೃತಾಸ್ತ್ರ ಧೃಡವಿಕ್ರಮ, ದೃಢಮುಷ್ಟಿ, ಸತತಾಭ್ಯಾಸಿ' ಮುಂತಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಂಥ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸಾಧ್ಯಂತವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ:–

ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಸತತಾಭ್ಯಾಸ, ಅದಮ್ಯಛಲ, ಅಪ್ರತಿಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಅಚಲನಿಷ್ಠೆ, ಅಪಾರ ಗುರುಭಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪಾತ್ರ ಏಕಲವ್ಯನದ್ದಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಏಕಲವ್ಯೋಪಾಖ್ಯಾನ'ವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಗುರುವಿನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಿಲ್ಲದೆ ಏಕಲವ್ಯನು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾದುದು ಹೇಗೆ? ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಅರ್ಜುನನಂತಹ ಶಿಷ್ಯನೋರ್ವನ ಹಂಗಿಗೊಳಗಾಗಿ, ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆದದ್ದು ಸರಿಯೇ? ಅಸಂಗತವಾದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಏಕಲವ್ಯನು ಈಡೇರಿಸಿದ್ದು ಸಮಂಜಸವೇ? ಶಿಷ್ಯದ್ರೋಹ ಬಗೆದ ಗುರುವಿಗೇನಾಯಿತು? ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಏಕಲವ್ಯ ಮುಂದೇನಾದ? ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ತೂರಿಬರುವುದು

ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಏಕಲವ್ಯನಂತಹ ಮಹೋನ್ನತ ಪಾತ್ರಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹಳಗನ್ನಡದ ಕವಿಗಳು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಪಂಪ, ರನ್ನ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರಂತಹ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಈ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಇನ್ನುಳಿದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೈನಭಾರತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರತಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೂ ಕಾರಣವೇನು? ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಜೈನಭಾರತ ರಚಿಸಿದ ಕರ್ತೃಗಳಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಅಡ್ಡಿ ಏನಾಯಿತು? ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣ ಕಂಡುಕೊಂಡು ಒಂದು ಖಚಿತ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಹೊಸದೃಷ್ಟಿಕೋನವೊಂದು ಬೆಳೆದುಬಂದಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ ಮೌಲ್ಯೀಕರಣ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದು ಉದಾರತೆ ಮೂಡಿಬಂತು. ಉಪೇಕ್ಷಿತ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆಸಿಕ್ಕಿತು. ಖಳನಾಯಕರಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳತ್ತ ಬೆಳಕು ಬಿದ್ದಿತು. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಅಂತಹ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಲಾಸಂರವರಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಕೈಲಾಸಂರವರು ಏಕಲವ್ಯನ ಬದುಕನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ಪರ್ಪಸ್' (ಉದ್ದೇಶ)ನಾಟಕ ರಚಿಸಿದರು. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ರವರು 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ದುರಂತನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮ ನೀಡಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಕುವೆಂಪು, ಕಾಶೀವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟಿ, ಮೇಘಮಿತ್ರ, ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ ಮುಂತಾದ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಲೇಖಕರು ಏಕಲವ್ಯನ ಕುರಿತು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಘಟ್ಟಗಳ ಲೇಖಕರು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಶಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ವಿಶಾಲ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು. ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ನವೋದಯದ ಆಶಯ ಗಾಂಧಿಯುಗದ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕುವೆಂಪು-ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಏಕಲವ್ಯನ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ಬದುಕು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆತನ ಉತ್ತಾರಾರ್ಧದ ಬದುಕು ಮಾತ್ರ ಬಹುಜನರಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳು

ಹೋದ ನಂತರ ಏಕಲವ್ಯ ಮತ್ತೆ ಅಧ್ಯಯಿನಿಸುವುದು, ವಾಮಾಂಗುಷ್ಠ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದು ಬಲಗೈಗೆ ಉಕ್ಕಿನ ತ್ರಾಣಧರಿಸಿ ಅದರಿಂದಲೂ ಪ್ರಾವಿಣ್ಯತೆ ಸಂಪಾದಿಸಿ 'ಸವ್ಯಸಾಚಿ'ಯಾಗುವುದು ಹೊಸಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಶೂರತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕೌರವ-ಪಾಂಡವರು ನೆರವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿ ಬರುವುದು, ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರವೊಂದೇ ಶೂದ್ರ ಪಾತ್ರವೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಏಕಲವ್ಯನ ಮೂಲಕ ಶೋಷಿತ ಜನಾಂಗದ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು, ಉಪೇಕ್ಷಿತ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸುವುದು ದಲಿತ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯ ಶೋಧಿಸುವುದು ಈ ನಿಬಂಧದ ಪರಮೋದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ:-

ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ'ಎಂಬ ವಿಷಯವೇ ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವಾಗುವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದಕ್ಕೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶ ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಾಸಭಾರತವೇ ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿ. ವ್ಯಾಸಭಾರತದ 'ಏಕಲವ್ಯೋಪಾಖ್ಯಾನ' ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಗೆ ಅಧಿಕೃತ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ವ್ಯಾಸಭಾರತವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕೃತಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೈಲಾಸಂರವರ 'ಪರ್ಪಸ್', ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ನಾಟಕವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನನ್ನ ನಿಬಂಧವು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನವೋದಯ, ದಲಿತ -ಬಂಡಾಯ ನಾಟಕಗಳಾದ ಗೋವಿಂದ ಪೈರವರ-'ಹೆಬ್ಬೆರಳು', ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆಕೊರಳ್', ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ಏಕಲವ್ಯ' ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ' ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಏಕಲವ್ಯನ ಬದುಕು, ಬದುಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ತಿರುವು, ಆತನ ಬದುಕಿನ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆ ಮುಂತಾಗಿ ಆತನ ಜನನದಿಂದ ಅವಸಾನದವರೆಗೂ ಸಾಧ್ಯಾಂತವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಪೋಷಕ ಪಾತ್ರಗಳಾದ ತಂದೆ–ತಾಯಿ, ಸ್ನೇಹಿತರೂ, ಸೋದರಮಾವ, ತಂಗಿ, ಮಗ, ಆತನ ಪರಿಸರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪೋಷಕಪಾತ್ರಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಧ್ಯಂತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ ಉಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಹೊಸಗನ್ನಡದವರೆಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಈ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾದ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ' ಒದಗಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ 'ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ನ್ಯಾಯ' ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವುದಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಶೋಷಿತ ಜನಾಂಗದ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಆ ಜನಾಂಗದ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ, ತೌಲನಿಕವಾಗಿ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವಾದುದಾಗಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ ಪೌರಾಣಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರದ ಆಶಯ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲ, ಎಲ್ಲ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕ ಗುಣವೇ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರದ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿಬಂಧದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ-೨

ಮೂಲ ಮಹಾಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯ

ವ್ಯಾಸ ಭಾರತದ ಆದಿಪರ್ವದ ಅಧ್ಯಾಯ ೧೩೧ರಲ್ಲಿ 'ಏಕಲವ್ಯೋಪಾಖ್ಯಾನ'[೧] ಬರುತ್ತದೆ. 'ಮೂವತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯು ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿದೆ.'[೨] ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. ಕೌರವ-ಪಾಂಡವ ಅರಸುಕುಮಾರರಿಗೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಗುರುಗಳಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಗುರುಕುಲ-ಪಿತಾಮಹಾರಾದ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗುರು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಕೀರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅದಮ್ಯ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ದೂರದ ಅರಸುಕುಮಾರರು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಬರಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿಷಾದ ರಾಜ 'ಹಿರಣ್ಯಧನುಷ'ನ ಮಗ ಏಕಲವ್ಯನೂ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಆತುರದಿಂದ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅರಸುಕುಮಾರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು 'ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು' ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ 'ಬೇಡಕುಲ'ದವನೆಂದು ಅರಿತು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕಲವ್ಯ ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ತನ್ನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಪೀಡಿತರಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಮಾತ್ರವೇ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರ್ಜಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಕೀಳು ಜಾತಿಯವರು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬಾರದೆಂಬ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಏಕಲವ್ಯ ಧೈನ್ಯದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, "ನಿನ್ನ ಆಸೆ ಈಡೇರಲಿ, ನಿನ್ನ ಬಯಕೆ ಕೈಗೂಡಲಿ"ಎಂದು ಹರಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು, ತನ್ನ ಕಾಡಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ದಟ್ಟಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುರುದ್ರೋಣರ ಮಣ್ಣಿನ ಮೂರ್ತಿ ಮಾಡಿ, ಅದರ ಮುಂದೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯ ಕಲಿಕೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಅಪಾರ ಪರಿಶ್ರಮ, ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕೈವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರಂತರ ಅಧ್ಯಯನ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಛಲದಿಂದಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ 'ಶಬ್ಧವೇಧಿಯೂ' ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಲವು ವರ್ಷ ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೌರವ-ಪಾಂಡವರು ಬೇಟೆಗೆಂದು ಕಾಡಿಗೆ ಪಯಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೇಟೆನಾಯಿಯೊಂದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಓಡಿ ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತು ಬೊಗಳಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಯಿಯ ಅರಚುವಿಕೆಯಿಂದ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿದ್ದ ಏಕಲವ್ಯನ ಏಕಾಗ್ರತೆಗೆ ಭಂಗವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಆತ ಏಳು ಹುಸಿಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸಿ ಬೊಗಳುವ ನಾಯಿಯ ಬಾಯಿಗೆ 'ದಿಗ್ಬಂಧನ'[3] ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಗಾಬರಿಯಾದ ಈ ನಾಯಿ ಅರಸುಕುಮಾರರ ಬಳಿ ಓಡುತ್ತದೆ. ನಾಯಿಗೆ ಒಂದಿನಿತೂ ಗಾಯವಾಗದಂತೆ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ 'ಕೈಚಳಕ' ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೌತುಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ತಾನೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಧನುರ್ಧಾರಿ ಎಂದು ಬೀಗುತ್ತಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಮರ್ಮಾಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಲದಲ್ಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ, ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲೂ ಪಾರಂಗತನಾದ ಉತ್ತಮ ಗುರುಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ ನನ್ನನ್ನೂ ಮೀರಿಸುವವರು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಾನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಕೆಟ್ಟ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿದ್ದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಅರ್ಜುನ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಪರಸ್ಪರ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನೇ 'ಶಬ್ಧವೇಧಿ'ಯಿಂದ ಬಾಣ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅಸೂಯೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ದ್ರೋಣರೇ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೂ ಗುರುವೆಂಬ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತೂ ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಹಸ್ತನಾವತಿಗೆ ಮರಳುತ್ತಾನೆ. ಬೇಟೆಯಿಂದ ಮರಳಿದ ಅರ್ಜುನ, ದ್ರೋಣರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ "ನನ್ನನ್ನು ಲೋಕೋತ್ತರ ಧನುರ್ಧಾರಿಯನ್ನಾಗಿಸುವೆನು ಎಂದು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಹುದೇ?"ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ದ್ರೋಣರಿಗೆ ಸೋಜಿಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ತಾನು ಕಲಿಸಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅರ್ಜುನ ನಂಬುತ್ತಿಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು 'ಅಪ್ರತಿಮಬಿಲ್ಲುಗಾರ'ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ವಚನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ ಅದಕ್ಕೀಗ ಚ್ಯುತಿಬಂದಿದೆ. ನೀವು ವಚನಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿರುವಿರಿ ಎಂದು ಹಂಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ದ್ರೋಣರಿಗೆ ಗೊಂದಲವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕಾಣಲು ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

ದ್ರೋಣಾರ್ಜುನರೂ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಏಕಲವ್ಯನು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಗುರು ದ್ರೋಣರು ಏಕಲವ್ಯನ ಏಕಾಗ್ರತೆ, ಶರಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಪ್ರೀತಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಅಪ್ರತಿಮ ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗುರುದ್ರೋಣರೇ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಆನಂದವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂತಸದಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಸರಳತೆ, ಸಹಜತೆ ಹಾಗೂ ಸೌಜನ್ಯತೆಗಳು ದ್ರೋಣರನ್ನು ಮನಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಅರ್ಜುನನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಗಾಗಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ, 'ಮಗು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಗುರುವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವೆಯಾ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯನು 'ಹೌದು, ತಾವೇ ನನ್ನ ಗುರುಗಳು.

ಈ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದವರೇ ತಾವು. ತಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು' ಎಂದು ಗುರುವಿನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣ, ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಕಲಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಹೇಗೆ ಕಲಿತೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಏಕಲವ್ಯನು ತಾನು ಮಾಡಿರುವ ಮಣ್ಣಿನಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ "ಅದರಲ್ಲಿರುವುದು ತಾವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಅದರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತೆ"ನೆಂದು ಭಾವಪರವಶನಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಮುಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ ಇದೇ ಸೂಕ್ತ ಸಂದರ್ಭವೆಂದು ಅರಿತುಕೊಂಡು "ನಾನು ನಿನ್ನ ಗುರುವೆಂದ ಮೇಲೆ ನೀನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಬೇಡವೇ? ಎಂದಾಗ; ಏಕಲವ್ಯನು ಥಟ್ಟನೆ, 'ಏನು ಹೇಳಿ ಗುರುಗಳೇ, ತಾವು ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು "ನಿನ್ನ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕೊಡು" ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಹಿಂದು–ಮುಂದು ನೋಡದೆ ತಕ್ಷಣ ತನ್ನ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

ಇದಿಷ್ಟು 'ಏಕಲವ್ಯೋಪಾಖ್ಯಾನ'ದ ವಿಷಯ. ಏಕಲವ್ಯನ ಪೂವಾರ್ಧ ಬದುಕಿನ ಕರುಣಾಜನಕ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ವ್ಯಾಸರು ಆತನ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ನಿರೂಪಿಸಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ಮಹಾಭಾರತದ ಕೃತಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿದಾಗ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿವೆ. ಎಲ್ಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಚಿತ್ರಣವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಚೆಲ್ಲಾ–ಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಚೂರು ಚೂರಾದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೇ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಏಕಲವ್ಯನ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ.

ಅಂದರೆ ಪುರಾಣಗಳು, ಮನುಸ್ಮೃತಿಗಳು ಏನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಭಾರತದ ಪರಂಪರೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಜಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇವರಿಗೆ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಪೀಡಿತವಾದ ಚಿಂತನೆ ಇವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೂದ್ರರು, ದಲಿತರು, ಬೇಡರು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಡವೇ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಲಿತರೂ ಯಾರಿಗೆ ನಿಷ್ಣಾತರಾಗಿರಬೇಕು. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವು ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಜಾಯಮಾನವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಮನಗಾಣಲೇಬೇಕು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆ ವ್ಯಾಸಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯು ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಉಪಾಖ್ಯಾನ ಮಾತ್ರ. ಇದು ಮೂಲಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಅದೊಂದು ಕಿರುಪಾತ್ರ, ಶೂದ್ರನ ಪಾತ್ರ ಅರಸರ ಕುರಿತಾಗಿ ಅಥವಾ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳ ಕುರಿತಾಗಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೇನೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟು

ಕಡಿಮೆ ಇವೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯು ರಾಜರ ಕಥೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ದೇವರ ಕಥೆಯೂ ಅಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದವರು ಅದರ ಕುರಿತು ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಸರು ರಚಿಸಿದ ಮಹಾಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಪೂರ್ವಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. "ಮಹಾಭಾರತದ ಸ್ವರೂಪಧ್ಯೇಯ ಸಾಧನೆಗಳು ಹೇಗೆ ಇರಲಿ ಆ ಭಾರತ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಪುನೀತರಾದವರು ಬಹುಮಂದಿ ಭಾರತದ ಪೂರ್ಣವಸ್ತು, ಭಾಗಗಳು, ಉಪಖ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾಮ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ"[೪] ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕೃತಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ; ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿವೇಚನೆಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಮೂಲ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆ ಅಮಾನುಷವಾಗಿದೆ. ಮಾನವೀಯತೆ, ಅನುಕಂಪ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮೀರಿದ ದ್ರೋಣನು ಆ ಗುರುವಿನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯೆ ಸಾಧಕನ ಸ್ವತ್ತೇ ಹೊರತು ಕೆಲವರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾಗ್ರಿ ಅಲ್ಲ. ಇದನ್ನರಿತ ಏಕಲವ್ಯ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನ ಅದ್ಯಮ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಏಕಲವ್ಯ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಪೀಳಿಗೆಗೂ ಮಾದರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. ಶ್ರೀಮನ್ಮಮಹಾಭಾರತ : ಆದಿಪರ್ವ, ಸಂಪುಟ–೨, ಪುಟ–೮೮೬, ೮೯೧

೨. ಶ್ರೀಮನ್ಮಮಹಾಭಾರತ : ಆದಿಪರ್ವ, ಅಧ್ಯಾಯ–೧೩೧, ಶ್ಲೋಕ–೩೦ ರಿಂದ ೬೦ರವರೆಗೆ

೩. ವಚನ ಭಾರತ : ಆದಿಪರ್ವ ಪುಟ–೯೭

೪. ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾರತಿ : ಅನಂತರಂಗಾಚಾರ್. ಎನ್, ಪುಟ–೩೯

ಅಧ್ಯಾಯ–೩

ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಸಂಗ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಬಗೆ

೩.೧ ಮೂಲ ಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯ

೩.೨ ಕೈಲಾಸಂ ಕಂಡ 'ಪರ್ಪಸ್' ನಾಟಕದ ಏಕಲವ್ಯ

೩.೩ 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ

೩.೪ ಗೋವಿಂದ ಪೈರವರ 'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ನಾಟಕದ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ

೩.೫ ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕದ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ

೩.೬ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ನಾಟಕದ 'ಏಕಲವ್ಯ'

೩.೭ ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ' ನಾಟಕದ ಪಾತ್ರ

ಅಧ್ಯಾಯ–೩

ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಸಂಗ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಬಗೆ

೩.೧ ಮೂಲ ಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯ:–

ಗುರುಬ್ರಹ್ಮಾ ಗುರುರ್ವಿಷ್ಣು ಗುರುದೇವೋ ಮಹೇಶ್ವರಃ

ಗುರುದೇವ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮೈಶ್ರೀ ಗುರುವೇ ನಮಃ

ಅಜ್ಞಾನತಿಮಿರಾಂಧಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾಂಜನ ಶ್ರಾಲಾಕಾಯ

ಚಕ್ಷುರುನ್ಮೀಲಿತಂ ಯೇನ ತಸ್ಮೈಶ್ರೀ ಗುರುವೇ ನಮಃ

ಮಹಾಭಾರತದ ೧೮ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಆದಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನೂ ಒಬ್ಬ. ಅವನದು ವ್ಯಾಧನ ಮತ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ದ್ರೋಣನು ಅವನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಏಕಲವ್ಯ ಅದರಿಂದ ನಿರಾಶನಾಗಲಿಲ್ಲ. "ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ದ್ರೋಣನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾ ಶಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು."[೧] ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾದನು.

೩.೨ ಕೈಲಾಸಂ ಕಂಡ 'ಪರ್ಪಸ್' ನಾಟಕದ ಏಕಲವ್ಯ

ಪ್ರಹಸನ ಪಿತಾಮಹ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಕೈಲಾಸಂರವರು ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ 'ಪರ್ಪಸ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಒಂದು ಪಾತ್ರವಾದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಲಾಸಂರವರ 'ಪರ್ಪಸ್' ನಾಟಕದ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹೀಗಿದೆ. "ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಒಂದು ಉಪಯೋಗ ಇರುವಂತೆಯೇ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಉಪಯೋಗ ಗೊತ್ತೇ ಹೊರತು ಉದ್ದೇಶ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಉಪಯೋಗವನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ವಿಧಿ ನಿಯಂತ್ರಿತವಾದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ."[೨]

ಕೈಲಾಸಂರವರ "Purpose" ನಲ್ಲಿನ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆ ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ದ್ರೋಣರ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸಾವಿರಾರು ರಾಜರು, ರಾಜಕುಮಾರರು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಬರತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ನಿಷಾಧ ರಾಜನಾದ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಮಗ ಏಕಲವ್ಯನೂ ಒಬ್ಬ. ಅವನು ಬೇಡನೆಂದು ತಿಳಿದು ದ್ರೋಣರು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ದ್ರೋಣರ ಅಡಿಯನ್ನು ಮುಡಿಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿ ನಮಿಸಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ದ್ರೋಣರ ಪ್ರತಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನೇ

ಆಚಾರ್ಯನೆಂದು ಸದಾ ಆರಾಧಿಸಿ ಪರಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತಿ ಪಡೆದ. ಒಂದು ದಿನ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರೂ ದ್ರೋಣರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಸೇವಕನೊಬ್ಬ ನಾಯೊಂದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದರ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೊರಟು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡಿದ ಆ ನಾಯಿ ಬೇಡನೊಬ್ಬನ ಬಳಿ ಬಂದಿತು. ಅವನ ಕರಿಮೈ ಕೊಳಕು ವಾಸನೆ ಕೃಷ್ಣಜಿನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅದು ಬೊಗಳಿತು. ಒಡನೆಯೇ ಅವನು ತನ್ನ ಕೈಚಳಕದಿಂದ ಅದರ ಬಾಯಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಏಳು ಬಾಣ ಹೊಡೆದನು. ಬಾಣ ತುಂಬಿದ ಬಾಯಿಂದ ನಾಯಿ ಪಾಂಡವರ ವೀರರ ಬಳಿ ಓಡಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗದ ಲಾಘವನ್ನೂ, ಶಬ್ಧವೇದಿತ್ವವನ್ನು ಅವರು ತುಂಬಾ ಹೊಗಳಿದರು. ತಮ್ಮ ಕೌಶಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯೂ ಆಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಉದ್ರೇಕರಾಗಿ ವನವಾಸಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟ ಅವರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಪರಿಚಿತನಾದ ಆ ವಿಕೃತ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರು ಯಾರು ನೀನು? ಯಾರ ಮಗ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಿಷಾಧ ಅಧಿಪತಿ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಮಗ ನಾನು ವೀರ ದ್ರೋಣನ ಶಿಷ್ಯ. ನಾನು ಧನುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಶ್ರಮ ಉಳ್ಳವನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ ಎಂದು ಏಕಲವ್ಯ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದ ಅವರು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ, ಹೋಗಿ ದ್ರೋಣರಿಗೆ ತಾವು ಕಂಡ ಸಮಸ್ತ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಾಂತೇಯನಾದ ಅರ್ಜುನ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನೇ ಸದಾ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ದ್ರೋಣರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾಯಾಸದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಚಾರ್ಯ ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಮೀರಿಸಲು, ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಿರಾ, ಆದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಬೇಡ ರಾಜನ ಮಗನೊಬ್ಬ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಸವ್ಯಸಾಚಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನೈಷಧನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಕೊಳೆಮೈಯ ಸಿಕ್ಕ ಮುಡಿಯ ಹರಕು ಬಟ್ಟೆಯ ಧನುಷ್ಪಾನೆಯಾದ ಏಕಲವ್ಯ ಎಡಬಿಡದೆ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡರು.

ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ದ್ರೋಣರನ್ನು ಕಂಡ ಏಕಲವ್ಯ ಮುನ್ನೆಡೆದು ಹೋಗಿ ಅವರ ಅಡಿಮುಟ್ಟಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆ ಬೇಡ ದ್ರೋಣರನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ತಾನವರ ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಅವರಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಬೊಗಸೆಗೈ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ನಿಂತನು. ಆಗ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ದ್ರೋಣರು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದರು. "ಶಿಷ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ವೀರ, ನನ್ನ ವೇತನವನ್ನು ಕೊಡು"ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರೇರೆಪಿತನಾದ ಏಕಲವ್ಯ "ಏನು ಹೇಳಿ, ಭಗವಾನ್ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಗುರುವೇ! ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಗುರುವಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದ್ದು ಏನು ಇಲ್ಲ. ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಮ! ನಿನ್ನ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕೊಡು"! ದ್ರೋಣರ ಈ ದಾರುಣವಾದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸತ್ಯದಲ್ಲೇ ಸದಾ ನಿಮಿತನಾದ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ

ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಹೃಷ್ಟವದನನಾಗಿ ಅಭೇನಮಾನನಾಗಿ ತತ್‌ಕ್ಷಣವೇ ಆ ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು.

ತದನಂತರ ಇನ್ನೂಳಿದ ಬೆರಳುಗಳಿಂದಲೇ ಬಾಣ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಮೊದಲ ವೇಗವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ಪ್ರೀತಮನನಾದ ವಿಗತಜ್ವರವಾದ ಬೇರಾರು ಅರ್ಜುನನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟರು ಎಂಬ ದ್ರೋಣರ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಯಿತು. ದ್ರೋಣರಿಗೆ ಮತ್ತಿಬ್ಬರು ಶಿಷ್ಯರು ಭೀಮ ದುರ್ಯೋಧನರು ಗದಾಯೋಗ್ಯರಾದರೂ ಸದಾ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಮಾನಸರಾದರು.

ಕೈಲಾಸಂರವರು "Purpose" ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಸ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವ್ಯಾಸ ಮಹಾಭಾರತ ಅನೇಕ ಕಾಲ್ಪನಿಕ, ದಂತ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವತೆಯ ಸತ್ಯ ದ್ರೋಣರ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವಾಗ ಈ ನಮ್ಮ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಠುರ ವಾಸ್ತವತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಧೈವೀಕರಿಸಿ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಆದರ್ಶೀಕರಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ದ್ರೋಣನನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಉದಾತ್ತೀಕರಿಸಲು ಹೊರಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದ್ರೋಣರ ಬಗೆಗಿನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಮಕಾರ ಅವರನ್ನು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾರತದ ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ತಿರುಚುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದರೆ ಏಕಲವ್ಯ ತಾನೇ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೇ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಗುರುವಾದ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಧರ್ಮಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಆವಾಸ್ತವದ ಉದಾತ್ತೀಕರಣ ಎಂತಹ ಪರಿಹಾಸ್ಯದ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸಾಗಬಲ್ಲದು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣರ ಈ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣರನ್ನು "Are you not the Dronacharya Sir? ಎಂದಾಗ ದ್ರೋಣರು I am Dronacharya, But why the great?" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣನಾದರೂ ಮಹಾಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯ ಆಚಾರ್ಯನೆಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನಿಂದ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಲ್ಲವೇ? ಅದರಲ್ಲೂ ಬೇಡನಾದವನೊಬ್ಬ ಮಹಾನ್ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೆಂದಾಗ ಅದೊಂದು ಕೆಳಜಾತಿಯವನು ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಗುರುವನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪದವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ನೋಡಿ "ನಾನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಷ್ಟೇ ಅದೇಕೆ ನನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡವನೆನ್ನುತ್ತಿ"ಎನ್ನುವ ದ್ರೋಣ. ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಮಾತ್ರ "little man" ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಬೇಡರ ಏಕಲವ್ಯ"little man" ಆಗಬಹುದಾದರೆ ಆ "little man" ಗೆ ದ್ರೋಣನು the great ಆಗಬೇಕಲ್ಲವೇ?" ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಅರ್ಜುನ ಮಾನವ ಸಹಜವಾದ ಮಹತ್ವಕಾಂಕ್ಷಿಯವನು. ಅವನು ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಈರ್ಷ್ಯೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಸಹಜವೇ, ವಾಸ್ತವವೇ? ಆದರೆ ಕೈಲಾಸಂರವರ ಅರ್ಜುನ, ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ನಿಕೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ ಕಾಣುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಗುರುವಾದ ದ್ರೋಣನನ್ನು ತುಂಬಾ ಅಲ್ಪತೆಯಿಂದ ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾನೆ."[3] ಅವನು ವಿದ್ಯಾಗುರುವಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅವಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನು ತನ್ನ

ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಗುರುಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಅರ್ಜುನ', ಕೈಲಾಸಂರವರ ಅರ್ಜುನನಷ್ಟು ಹೀನನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ವಿಷಕಾರುವ ಸಣ್ಣ ಮನುಷ್ಯನೇನೋ ಹೌದು. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಬರಹಗಾರರು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ಯಥಾ ವಂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಅಲ್ಪನನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಉದಾತ್ತೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ದ್ರೋಣನ ಪಾಪ, ಅರ್ಜುನನ ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕೈಲಾಸಂ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ದೋಷರಹಿತನನ್ನಾಗಿಯೂ, ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮಾನವನನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನೂ ಕೂಡ ಉದಾತ್ತತೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಲೇಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನು ಥಟ್ಟನೇ ಬೆರಳ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಗುರುವಾದ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಧರ್ಮಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಪಂಚಮನಾಗಿ ನಾರಾದ ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಹೂವಾದ ದ್ರೋಣನೊಂದಿಗೆ ದಿಢೀರನೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೇರುತ್ತಾನೆ.

ಆದರೆ ತನ್ನ ಬಲಿದಾನದಿಂದ ಗುರುವಿನ ಪಾಪವನ್ನು ತಾನೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಜಾತಿಯಿಂದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾದ ಏಕಲವ್ಯ ಈಗ ಗುಣದಿಂದ ತನಗೆ ತಾನೇ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲೇ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಬಲಿದಾನದಿಂದ ಜಿಂಕೆ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕಾಡಿನ ಕ್ರೂರ ಮೃಗಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಾರದವನಾಗಿ ಆ ಕಂದಮ್ಮಗಳ ಆಕ್ರಂದನವನ್ನು ಕೇಳಲಾರದೆ, ಅವುಗಳ ಬೆನ್ನೇರಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಡಿ ನಾನು ಪಾಪಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇದೊಂದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿಯೇ ಸೆಂಟಿಮೆಂಟ್ಯಾಲಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಗಲೇಬೇಕಾದ ಉದಾತ್ತೀಕರಣದ ಫಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಿತ್ರವೇನೆಂದರೆ ಜಿಂಕೆ, ಮಂಗಗಳು ಮಮ್ಮಲ ಮರುಗಿ ಕೆಂಗೆಟ್ಟು ಪಾಪದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾದ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನದು! ಖಾತಿರೇಕದ ಸೆಂಟಿಮೆಂಟ್ಯಾಲಿಟಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುವಿಗೂ ತನ್ನ ಪಾಪದ ಲೇಪನ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಏಕಲವ್ಯನ ಈ ಉನ್ಮಾದದ ಅಳಲು ಕುಷ್ಠರೋಗಿಯಂತೆ, ಕೈಕಾಲು ಮುರಿದ ಬಡಪಾಯಿಯಂತೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಸಿದು ತಲೆ ಹೊರಳಾಡಿಸುವುದು. ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವುದು, ಇವೆಲ್ಲಾ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಟ್ರಾಜಿಟಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿಸದೆ, ಅಗ್ಗವಾದ ಮಲೋಡ್ರಾಮಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಏಕಲವ್ಯ ಧೀರನಾಗಿ ಗುರುವಿನ ಮಾನ ಕಾಯುವ ಬೆರಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟನೋ ಅವನೇ ಈಗ ಬಾಲಿಶನಾಗಿ ಬಿಕ್ಕಳಿಸುತ್ತಾ ಆ ಗುರುವನ್ನು ಕುರಿತು "ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು"" ನೀನು ಹೇಗೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆ"ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ದೂರುತ್ತಾ ದ್ರೋಣನ ವಿಗ್ರಹದೆದುರು ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಮುಖವನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಚಾಚಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಕೈಲಾಸಂ ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದ್ರೋಣನನ್ನೂ ಉದಾತ್ತೀಕರಿಸಲು ಹೊರಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅನ್ಯಾಯವೆಸಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಅರ್ಜುನನ್ನನ್ನೂ ದ್ರೋಣ ಏಕಲವ್ಯರ ಉದಾತ್ತೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಎಗ್ಗೂ ಮುಜಗರವೂ ಅನುಕಂಪವೂ ಇಲ್ಲದ ಹಗಲು ಬಲಿಯಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಅರ್ಜುನ-ಏಕಲವ್ಯರ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೈಲಾಸಂ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅರ್ಜುನ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುವುದು ತಾನು ಅಪ್ರತಿಮ ಬಿಲ್ಲುಗಾರನಾಗಿ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಸಲೆಂದು, ಆದರೆ ಅದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ"[೫] ಏಕಲವ್ಯ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುವುದು ತನ್ನ ಕಾಡಿನ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಆದರೆ ಕಡೆಗೆ ಆತನ ಉದ್ದೇಶ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೩.೩ 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ

ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವಾದದ್ದು. ೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯವರು ಸಫೋಕ್ಲೀಸನ 'ಎಜಾಕ್ಸ್' ನಾಟಕದ ಮಾದರಿಯ ಮೇಲೆ 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು ಹೊರಟು, ರುದ್ರನಿಗೂ, "ನಾನೇನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡು, ಮನುಷ್ಯ ಶಕ್ತಿ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಕುರಿ, ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಹಾಯಹೀನರಾದ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುರಿಯೊಂದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕಡೆಗೆ ಉನ್ಮಾದವಿಳಿದು ಬುದ್ಧಿ ತಿಳಿಯದಾಗಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಶವಕ್ಕೆ ಭೀಮನು ಅವಮಾನ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾಗುವನು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೆಂದು ಹೋಗಿದ್ದ ಏಕಲವ್ಯನು ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನ ಸಾವಿನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಆಪ್ತಮಿತ್ರನೆಂದು ಅವನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತೆಂದು, ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಈ ಒಂದು ದಿವಸ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಮೇಲೆ ರುದ್ರನ ಆಗ್ರಹವಿರುವುದು. ಅವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಿಡದೆ ಒಳಗೆ ತಡೆಯಿರಿ. ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿ ರುದ್ರನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ ಎಂದು ಏಕಲವ್ಯನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.

ಏಕಲವ್ಯನು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಗುಣ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿ ತಾನು ಯಾವ ಮುಖವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನೂರಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಎಂದು ದುಃಖಪಟ್ಟು ಪ್ರೇತ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೀಮನು ಏಕಲವ್ಯನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವನು. ಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶದಂತೆ ಯುದ್ಧ ನಿಲ್ಲುವುದು.

ಮೇಳದವರು ಯುದ್ಧವೆಂಬುದನ್ನು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಯಾರು ಮಾಡಿದರೋ ಎಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಾ, ಶಾಂತಿಯ ಸುಖಗಳನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ, ಭಾರತ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೂಲಳಾದ ದ್ರೌಪದಿ ಯಾವ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಳೋ ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಜರೆಯುತ್ತ ಭೀಮ ಮತ್ತು ಏಕಲವ್ಯರನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನು ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವರು. ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ರುದ್ರನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಜಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನೂ ಮತ್ತು ಮೇಳದವರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನು ಈವರೆಗಾಗಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ದ್ರೋಣ, ಅರ್ಜುನ, ಕೃಷ್ಣ ಈ ಮೂವರ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಅವರಾರಿಗೂ ಅಷ್ಟೇನೂ ಕೀರ್ತಿ ತರುವಂಥದಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಡಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂಥವನನ್ನು ಬದುಕಿರುವಂತೆಯೂ ಯುದ್ಧ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಗುರು, ಗುರುಪುತ್ರರಿಗೆ ನೆಚ್ಚಿನ ಭಕ್ತನಾಗಿ ಇರುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರು ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಎಜಾಕ್ಸ್‌ನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಟ್ಯೂಕರನ ಪಾತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಟ್ಯೂಕರ್ ಹಾಗೂ ಏಕಲವ್ಯನ ಈ ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಮಹತ್ವವು ಈ ಏಕಲವ್ಯನಲ್ಲಿ ಬೆರೆತಿದೆ. ಏಜಾಕ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಆಳೊಡೆಯರ ಅಥವಾ ಕುಲದ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳ ವಾದ–ಪ್ರತಿವಾದವೂ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಬಲಿಯುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಭೀಮನೊಡನೆ ನಡೆದ ಏಕಲವ್ಯ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಇವನ ಬಲತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಪಮಾನವುಂಟು ಮಾಡುವಂತಹ, ಇವನ ಕುಲಪದವಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕೀಳ್‌ನುಡಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಬೇಡ ಕುನ್ನಿ, ಕಾಡ ಬಿಲ್ಲಾರ, ನಾಡಾಡಿ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ವೈರಮುಡಿಯಂತಿರುವ, ಅನಾರ್ಯ ಎಂಬ ಸಂಭೋಧನೆಗೆ ಸುರಿಮಳೆಯನ್ನು ಪೆರ್ಕುಡಿಯ ಮಗನಾದ ಭೀಮನ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಎಲ್ಲದರ ಎತ್ತರಕ್ಕೂ ಕನಲಿ ನಿಂತು ಅಬ್ಬರಕ್ಕೆ ಮಾರಬ್ಬರವನ್ನೂ ಮೂದಲಿಕೆಗೆ ಮೂದಲಿಕೆಯನ್ನೂ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಪೆಟ್ಟನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು 'ಅನಾರ್ಯನಾರ್ ಆರ್ಯನಾರ್ ಸೋಳ್ಪಂ' ಎಂದು ಧಾರ್ಮಿಕಾವೇಶದಿಂದ ಕಾದಿದವನು ಈ ಏಕಲವ್ಯ.

"ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇವನ ಕಡೆ ಸತ್ಯವಿದೆ, ಶುಚಿಯಿದೆ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯವಿದೆ. ಭಯವರಿಯದ ವೀರನು ಸದ್ಗುರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯವಂತನಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯಾಬಲದಲ್ಲಿ ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿದೆ. ನ್ಯಾಯ, ಅನ್ಯಾಯಗಳ, ನಯ ಅನಯಗಳ ವಿವೇಚನಾ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಆತ್ಮಗೌರವ ಬುದ್ಧಿಯಂತೆಯೇ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವೂ ಇದೆ. ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರೆಂದು ಭೀಮನು ನುಡಿವಾಗ 'ಧುರ್ವಂಮಿರ್ದೆಡೆ ಸೊರ್ತೆ' ಎಂದು

ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ನುಡಿದನು. ಮಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಯಾಸ್ ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಟ್ಯೂಕನ್ ಏನೇನು ಗುಣಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೊ, ಆ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಏಕಲವ್ಯನು ಇಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ."[೨]

ಇಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಅಜ್ಜಿ ಭಾರ್ಗವಿ, ಮಗ ರುದ್ರಶಕ್ತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಇವನ ಗುರುಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾನ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು. ಗುರುಪುತ್ರನು ಒಡನಾಡಿ. ಇನಿಯ ಅಣ್ಣ ಇಷ್ಟೇ ಹೊರತು ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅವನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಸಂಬಂಧ ಟ್ಯೂಕನ್ ಕಂಡುದೇ ಆಗಿದೆ. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರು 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಗೌಣ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಪಾತ್ರಗಳಾದಂತಹ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್ ಮತ್ತು ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೩.೪ ಗೋವಿಂದ ಪೈರವರ 'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ನಾಟಕದ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ

ಗೋವಿಂದ ಪೈರವರು 'ತಾಯಿ' ಬರೆದು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಬರೆದ ಕೃತಿ. 'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ಅಂದರೆ ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ನಾಟಕ. ಗ್ರೀಕ್ ದುರಂತ ನಾಟಕದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ಅಂದರೆ ಅವರು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಅಲ್ಲಿಯ ಬಂಧ ಮತ್ತು ನಾಟಕೀಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಗಳಂತೆ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವೆ ತಿಕ್ಕಾಟವಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅವರು ಆರಿಸಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ–ಮನುಷ್ಯರ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಗ್ರೀಕ್ ರುದ್ರ ನಾಟಕದಷ್ಟೇ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವರು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾಟಕ, ಮನುಷ್ಯ–ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವಣ ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ಆಯಾಮವೂ ಅದಕ್ಕೆ ದೊರಕಿತು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ವರ್ಣಸಂಘರ್ಷವೇ ಈ ನಾಟಕದ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದು.

"ಈ ನಾಟಕದ ಕಥಾವಸ್ತುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಆದಿಪರ್ವದಲ್ಲಿಯ ಏಕಲವ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆಯಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಕತೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಿಕಾಮಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಬೇಕಾದಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದೆ ಎಂದು ಪೈ ಅವರು ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ"[೭]

ಗೋವಿಂದಪೈರವರು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ವರ್ಣಸಂಘರ್ಷದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂಥದು. ನಾಟಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಏಕಲವ್ಯ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತಂದೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅವನಿಗೆ ಅವನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಹಿರಣ್ಯಧನುವೇ ಗುರು. ಆದರೆ ತಾನು ಕಲಿತಿರುವುದು ಸಾಲದು ಎನ್ನುವುದು ಅವನ ಭಾವನೆ. ಗುರುಕುಲದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದ ದ್ರೋಣರನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಭಾವನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮೇಳದವರು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ನಿರ್ಜೀವ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ತಂದ

ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಕೌಶಲವನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಏಕಲವ್ಯ "ಕಲಿವೊಳೆ ಅವನೊಳೆ ಕಲಿಯಬೇಕು ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯಾ" ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಪ್ರವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಗನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಹೌಹಾರುತ್ತಾನೆ.

"ಎಲೆ ಮರುಳೆ

ಮೊದಲೆ ಆರ್ಯಂ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ವನಾಂತಂ ನಮಗೆ

ಕರಿಯ ಬಿಲ್ಲರ ನಾಯಕರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳುವನೆ?"

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ನಾಟಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಆರ್ಯ ಅನಾರ್ಯರ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. "ಮೊದಲು ಅವನು ಆರ್ಯ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಅಂಥವನು ನಮಗೆ ಅನಾರ್ಯರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುವವನೆ?" ಎನ್ನುವ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೂಲಕ ಮಹಾಭಾರತದ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದುನ್ನು ಪೈ ಅವರು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಬಾಲಕನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಜಾತಿಭೇದ ತಿಳಿಯದು, ಹಿರಣ್ಯಧನು ಹಿರಿಯ. ಹಿಂದಿನ ಅನುಭವವೇ ಅವನಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸಿರಬೇಕು. ಮಹಾಭಾರತದ ಕತೆಯಲ್ಲಿಯ ದ್ರೋಣ, ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳಿಕೊಡದಿರಲು ಇದು ಕಾರಣ. ಆದರೆ ಪೈ ಅವರು ಅದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಗೆ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಂಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆರ್ಯರಿಗಿಂತ ಅನಾರ್ಯರು ಹೇಗೆ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ನಿನಗಾಂ ಕಲಿಸಿದುದೆ ನಿನ್ನ ಸಾಸಿರವಧಿಗೆ ಸಾಕು ಎಮ್ಮೆ ಪಾಳೆಯದಿ ನಿನಗೆ ಮಿಗಿಲಾರಿಲ್ಲ ಬಿದಿರ ಮಳೆಯಲಿ ಗಂಡು ಬಿದಿರಾಗು" ಎನ್ನುವ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಮಾತನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಲೆಕ್ಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏನೇ ಆಗಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುವ ಹಠದ ಪರಿಣಾಮವೂ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ನಿನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಅವಂ ಕೊಂಬುವೆರೆಯೊತ್ತದಿರೆ ಹೆಸರು ಮಗಚು ಎಂದು ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿದರೂ ಏಕಲವ್ಯ ಅಚಲನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಹಿರಣ್ಯಧನು ಸೋತು

ಪೋ ಕಂದ, ಪರಶಿವಂ ಬೆಂಬಲಿಸುಗಮ ನಿನ್ನ!

ಬಗ್ಗದೊವಲಗೆ ಸೊಡರ ಹಚ್ಚಿಸುವೆ, ಹಾಲೆರೆವೆ

ಎಲ್ಲರಮ್ಮಗೆ ಕೋಣವೀವೆ, ಬನದೇವತೆಗೆ

ನೀರ ದೇವತೆಗೆ ಕಳ್ಳೆರೆವೆ, ಸತ್ತವರಿಗೆ ಕುರಿ

ಕೋಳಿಯಂ ಬಡಿಸಿದಪೆ, ಪಾಳೆಯವನುಣಿಸಿದಪೆ

ಬಿಲ್ಗಾರರಲಿ ಮುಂಚನೆನಿಸಿ ಸೊಗದಿಂ ಬಾರ॥೨

ಎಂದು ಹರಸಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಗೊಂದಳದವರು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಮೇಳದವರನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೊಂದಳದವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತು ಗಾವುದ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಬಿಲ್ಲರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಸಾಕು ಮಗನಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

"ನಿನ್ನೆ ಕಂಡಿಹೆನವನ, ಚಾಪಾಗಮನಕಲಿವ
ನಂತೆ, ನಾನದನವಗೆ ಕಲಿಸಬೇಕಂತೆ! ನ
ನುದ್ದಟೆ ನಿಷಾದಗಮುಯಾ ಧನುರ್ವೇದವೇ?
ಕ್ಷತ್ರ ಧಾರಕರ ಸಹವಾಸದೊಳೆ ಶಿಕ್ಷಣವೇ?"[2]

ಏಕಲವ್ಯ ತನಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುವುದು ದ್ರೋಣನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಧಟತನ! ನಿಷಾದನಿಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯೇ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವುದೇ?

ದ್ರೋಣನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಗೊಂದಳದವರು ಕುರುಕುವರರೊಪ್ಪಿ ಜೊತೆಯಲಿ ಕಲಿಸಲೇನಡ್ಡಿ? ಎಂದು ಮರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರುವ ದ್ರೋಣ ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಜಾತಿಭಾವನೆ ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ಪೈ ಅವರ ಉದ್ದೇಶ.

ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಿಚಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೈಯವರು ಕಥೆಯ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಗಮನ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕಲವ್ಯ-ದ್ರೋಣರ ಪ್ರಥಮ ಸಮಾಗಮವನ್ನೂ ಪಾಂಡವ-ಕೌರವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ದ್ರೋಣ ಗೊಂದಳದವರಿಗೆ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಏಕಲವ್ಯ ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಏನಪ್ಪಣೆಯೋ ದೇವಾ ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಗೆ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣನ ಉತ್ತರ –

"ಇದೋ
ನೀ ಭಿಲ್ಲಶಾವಕಂ ನೀನನಾರ್ಯ ಕಿಶೋರ
ನಿನಗೆ ಪಂಚಮವೇದವಂ ಕಲಿಸಲಾಸ"

ಅದಕ್ಕೆ ಏಕಲವ್ಯ ಮರುಪ್ರಶ್ನೆ "ಅಂತೆನೆ ಅನಾರ್ಯರು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲವೇ ಜೀಯ?"ಗೊಂದಳದವರೂ ಕಲಿಸಲಾಚಾರ್ಯ ತಪ್ಪೇನಂತೆ?" ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಮೊದಲೊಳಾಂ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವರ್ಣಧರ್ಮವನಧಃಪಾತಿಸಲೆ?
ಶಾಸ್ತ್ರವಂ ಗಂಗೆಗೆಸೆಯಲಿ? ದ್ವಿಜರ ವಿದ್ಯೆಯಂ
ಭಿಲ್ಲಗೊರೆಯಲೆ? ಮೇಲೆ ಕ್ಷತ್ರಭಪಜೀವಿಯಾಂ,
ವರ್ಣಸಂಕರವಾಗದಂತೆ ಪಾಲಿಪ ರಾಜ
ನೀತಿಗಾಂ ವ್ಯಾಘಾತ ಒಡ್ಡಲೆ? ವೃಥಾ ರಾಜ
ರವ ಕರುಣೆ ಸಂಪಾದಿಸಲೆ? ಭಿಲ್ಲರಿಗೆ ವಿಪ್ರ
ರಾಚಾರ್ಯತೆಯ ಸಮಾಜವೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯವೆ ನಿ
ಷೇಧಿಸುತ್ತಿರಲಾ ಸಮಾಜಾಂಗವಾದ ನಾ
ನುಲ್ಲಂಘಿಸಲೆ? ಸಾಕು, ಸಾಕು, ಮಾಮಾ, ಒಲ್ಲೆ"[೮]

ಇಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದಾನೆನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಗಂಗೆಗೆ ಎಸೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜರು ಅವನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತೇನೆಯೋ ಎನ್ನುವ ಭಯವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಅಂಗವಾದ ತಾನು ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ತೊಳಲಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಏಕಲವ್ಯ ಬಲವಂತ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣನು ಕತ್ತರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಡಿಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ತನ್ನದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಈಡು ಮಾಡಬೇಡಣ್ಣಾ ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚುವಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದೇ ತೊಳಲಾಡುವ ಅವನ ಅಸಹಾಯಕತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಕಡೆ ಕೂತುಕೋ ನಿನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನು ಜಗದೀಶ್ವರ ಪೂರೈಸಲಿ ಎಂದು ಹರಸಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈಗ ಏಕಲವ್ಯ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು? ದ್ರೋಣನ ಮಣ್ಣಿನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಯೋಚನೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಪೈಯವರು ಗೊಂದಳದವರನ್ನು ಏಕಲವ್ಯನ ನೆರವಿಗೆ ತರುತ್ತಾನೆ. ಕಲಿಯಲು ಮನಸ್ಸುಂಟೇ? ಸಾಕು ಕಲಿಸುವುದು ಮಣ್ಣಿನ ಗೊಂಬೆಯೆಂದು ಗೊಂದಳದವರು ಸಮಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಅವನ ಎದೆಗೆ ನಾಟುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಏಕಲವ್ಯ ಬಿಲ್ಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆಂದರೆ ಒಂದು ಬಾಣಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀರ ತಳದಲ್ಲಿರುವ ಆಮೆಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಬಲ್ಲ! ಜಿಂಕೆಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಬಾಣದಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೆಡವಬಲ್ಲ! ನಾಯಿಯ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಹುಸಿಬಾಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಬಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗೊಂದಳದವರ ಮಾತಿನಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಲು ಅನುವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಿರಣ್ಯಧನು

ಅವನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಸಾಲದೆಂಬ ಕಂದ ಹಾವಿನ ಬಳಿಗೆಯ್ದು ಸೋರೆಯನ್ನೂದಿದುವೆ? ಇನ್ನದರೊಳಗೆ ಕುಕ್ಕಿ ಕೆಣಕಬೇಕೆ? ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ನೀನೇನೋ ಕೈಯನ್ನೇ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೀಯ, ಕೈಯನ್ನೇ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೇಳಿದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೀಯ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಏಕಲವ್ಯ ತಟ್ಟಕ್ಕನೆ ಕೊಡುವ ಬಿಲ್ಲಾವನಯೋ ತಾತ ಕೈಯ್ಯೂತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಈ ದ್ರೋಣನು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನಾಹುತಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲೇ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಜಾತಿಯ ಅಭಿಮಾನ, ಉತ್ತಮ ಅಧಮರೆಂಬ ಭೇದ ಮಿತಿ ಮೀರುತ್ತದೆ. ದ್ವಿಜರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ದ್ವಿಜೇತರಿಗೆ ಕಲಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಕಾಲವಿತ್ತು ಆಗ ಆರ್ಯರು ಬೇರೆ ಅನಾರ್ಯರು ಬೇರೆ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಕಳೆಕುಂದಿದ ಮುಖವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಚಾರ್ಯರ ಬಳಿ ಬಂದು 'ಗುರುದೇವ ತಮ್ಮಡಿಯ ಶಿಷ್ಯನನೇ ಇನ್ನಾನನರ್ಹನೆಂ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಬೇಟೆಗೆ ತಮ್ಮ ಜೊತೆ ಬಂದಿರುವ ನಾಯಿಗಳ ಬಾಯಿಯ ತುಂಬ ಹುಸಿ ಬಾಣಗಳು ತುಂಬಿವೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಚೂರು ಗಾಯವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದವರು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಸಿದಾಗ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಬಿಲ್ಲರ ಬಾಲಕನಂತೆ, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಅವನ ಗುರುವಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಈ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದಾಗ ಗೊಂದಳದವರು ಎಲ್ಲವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ 'ಹಿಂದೆ ನೋಡಾಚಾರ್ಯ ಆ ಅರಳಿಕಟ್ಟೆ ಅಲ್ಲಿದೆ ನನ್ನ ಮಣ್ಮೂರ್ತಿ" ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬೇಟೆಗೆ ಬಂದಿರುವವರು ಕುರುಕುವರರು ಎಂದು ತಿಳಿದ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ಗುರುವು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಓಡಿ ಬಂದು ನೀವೇ ನನ್ನ ಗುರು ಎಂದು ದ್ರೋಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆನೆಲು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ನೀಡಬೇಡಾ ಕಂದಾ ದ್ರೋಣನ ಪ್ರಶ್ನೆ? ಹೆಸರಿಸಿರಿ ದೇವ ದಕ್ಷಿಣೆಯೇ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆಗೀ ಜೀವವನೆ ಮಾರಿತ್ತ"

ಏಕಲವ್ಯನ ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಗುತ್ತಾ ದ್ರೋಣ "ಏನೆಂದೆ ನಿನ್ನ ಬಲಗೈಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನೇ ಕಂದ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ತಕ್ಷಣವೇ ಇತ್ತನಿದೋ ಗುರುದೇವ" ಎನ್ನುತ್ತಾ ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಂದ ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದರ ಮೊನೆಯಿಂದ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ದ್ರೋಣನ ಕಾಲ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣ ಚಿಂತಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನ ಮರಕ್ಕೆ ಆತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರು ಮೂಲ ಕಥೆಯಿಂದ ಎಂತಹ ಮಾರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಬಲಗೈ ಬೆರಳನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳೆದು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಮಾತಿನ ಪರಿಣಾಮ ಏನು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲ ಬಳಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಬಿದ್ದಿದೆ

ಎಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನ ಕೂಡ "ಅಕಟಾ ಗೆಳೆಯಾ ಮಹಾಪಾಪವೆಸಗಿದೆಯಲ್ಲಾ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗಾಯದ ಬೆರಳಿಗೆ ದ್ರೋಣನೇ ಬಟ್ಟೆ ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಹಿರಣ್ಯಧನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ದ್ರೋಣನ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಣ್ಣೀರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ತಂದಿರುವ ತನ್ನ ತಲೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಗಾಯದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಕೋಪ ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟಿದೆ–

"ಬಲ್ಲೋಜ ಬಿಲ್ಲನಂ ಮುಟ್ಟಿ ಮಡಿಗೆಡದಿರೈ
ನಿಮ್ಮ ಪಟ್ಟೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನವನ ನೆತ್ತರಲಿ
ನೆನಸಿ ಹೊಲೆಯಸಿದರೈ, ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿಸುತಿನ್ನ
ನೀರಿಗೋಡಾಡುವಿರೆ? ಈ ಬಗೆಯ ಬನದವ
ನ್ಯಾರ್ಯರಲ್ಲ ದನಾಯಗರಿರಯರಕಟಾ! ನೋಡಿ
ನಿಮ್ಮ ವಿನೋದದಿಂದೆಮ್ಮಾ ಜೀವಕೆ ಬಂತು"

ಎಂದು ದ್ರೋಣನನ್ನು ಹಿರಣ್ಯಧನು ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಮಾತಿನಿಂದ ಅವನು ಚುಚ್ಚುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. "ಬೇಡನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಮೈಲಿಗೆಯಾಗಬೇಡಿ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯ ವಿನೋದ ಆರ್ಯರಿಗಲ್ಲದೆ ಅನಾರ್ಯರಿಗೆ ಏಕೆ?" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆರ್ಯ ತಾನಂತೆ ಭೂಸುರನಂತೆ, ಆಚಾರ್ಯನಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರವ ಸುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿರೇಂ? ಧರ್ಮವನ್ನಾವ ಕಾಡಿಗಟ್ಟದಿರಿ?" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಾವು ಅನಾರ್ಯರು ಮಾಡಿದಂತಹ ಪೈಶಾಚಿಕ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಿರಾ?" ಎಂದು ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬೆರಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ನನ್ನ ಬೆರಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನಲ್ಲಾ? ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

"ನಂಬೂ, ನೀ ನಂಬದಿರು ಪರಿಹಾಸಕ್ಕೆಂದೆ ನಾ ಬೆರಳ ಕೇಳಿದ ಮಾತು ಮುಗಿವ ಮುನ್ನಮೆ ಮಗನದಂ ತಂದಿತ್ತ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಸೂಯೆಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಮಗನ ಬೆರಳನ್ನು ಕೇಳಿರಬೇಕು ಎಂದೇ ಅವನ ಭಾವನೆ, ಆಗ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮರಳಿದ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮಾತುಗಳಿಗಾಗಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಕ್ಷಮೆ ಕೋರುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಬೇಡರ ಹುಡುಗನ ಗುರುಭಕ್ತಿ ಮಾನವೀಯತೆ ಪೈಯವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆರ್ಯರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ದ್ರೋಣ ತಲೆ ಬಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣ "ಹಿರಣ್ಯಧನುವನ್ನು ಕುರಿತು, ಇದಕ್ಕೆ ಔಷಧಿ ಹಾಕುವುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಔಷಧಿ ಹಾಕಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು

ಹೇಳಿದಾಗಲೂ ಹಿರಣ್ಯಧನು ಆಚಾರ್ಯ, ಆರ್ಯರು ತಿಳಿಯದಿರುವ ಔಷಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿದ ಮುದಕರು ತಮ್ಮ ಪಾಳೆಯದಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಆರ್ಯ-ಅನಾರ್ಯರ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಆರ್ಯರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಕುರಿತು ಛೇಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಕೋಪ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದು ಸತ್ಕರಿಸು ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವನು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

"ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಣವೇ ಕಂದಾ ಎನ್ನ ವೃತ್ತಣಮಲ್ತೆ?
ಬನ್ನಿರೆಮ್ಮೆಯ ಮನೆಗೆ ದಾಂಟಿರೆಮ್ಮೆಯ ಹೊಸಲ
ನಮ್ಮ ಕೂಡವೆನಿಸು ತಿಂಡಿಯನುಂಡು ಹೋಗಿರೈ
ಹಾಲು ಜೇನಂ ಕೂಡೆ ಕುಡಿದೆಮ್ಮ ಜಗಳವಂ
ಮುಳುಗಿಸುವ ಹಣ್ಣು ಗೆಣಸು ತಿಂದುತೆಗಿಸುವ"

ಎಂದು ದ್ರೋಣನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. "ನಾವು ನೂರಾರು ಜನರಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ದ್ರೋಣ ಹೇಳಿದಾಗಲೂ "ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದನಿಸಿತು. ಹಾಲು ಹಣ್ಣುಗಳೆಮ್ಮೆ ಆಲಯದೊಳುಂಟು. ಮನ ಮೊಸೆದು ನೀವಾಯ್ತೆನ್ನಿ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿಗೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಕೋಪವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಜಾತಿಯ ಮೇಲೆ ಕೋಪವಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ತನಗೆ ನೋವುಂಟು ಮಾಡಿದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಸತ್ಕರಿಸುವ ಒಬ್ಬ ಅನಾರ್ಯನ ಮನೋವೈಶಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಹಿರಣ್ಯಧನು ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. "ಯಾವೊಂದು ಹೊತ್ತು ಮೀರಿತು, ನಾಳೆ ಬರುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಿರಣ್ಯಧನು ಮತ್ತು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ ನಂತರ ದ್ರೋಣ ಈ ಮಾತುಗಳ ಅರ್ಥವೇನೆಂದು ಅರ್ಜುನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದ್ರೋಣನೇ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾ-

"ಕೇಳುತ್ತಾನೆ
ಕೌಂತೇಯ, ಏಕಲವ್ಯ ಯಾವ ಕುರುಕಲವ
ಕುವರರಿಗೆ ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿ ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯುದಯ
ಕವ ಘಾತವಹನೆಂದು ಕುರುಬಂದೆ ನಾನವನ
ಬೇರಳನೀಸಿದೆನೆಂಬ ಶಾಂತೆಯಿಂದೀ ಬಿಲ್ಲ
ರೊಡೆಯನು ಕುರುಕುಲದ ನಾಶನಕೆ
ಅದೆ ಸಂಚಕಾರಿವೆಂದಿದೊ ಇಂತು ಸೂಚಿಸಿದನ್ನೆಸೆ? ಕೇ

ಕಾರ್ಯರಿನ್ನು ಮನಾರ್ಯರನು ತಮ್ಮೊಳೊಳ ಕೊಳ್ಳ

ದಿರಲವನ ಮಾತೆ ಈಡೇರಲಿವೆ! ಅಕಟಕಟ

ಭಾರತಂ ನಾಕ್ಷತ್ರವಾಗಲಿದೆ"ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ದ್ರೋಣನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರು, ಅನಾರ್ಯರು ಒಂದಾಗಿ ಇರಬೇಕೆನ್ನುವ ಬಯಕೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಗೊಂದಳದವರು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

"ಹೆಬ್ಬೆರಳ ಹೊರತನೂ ಬೆರಳುಗಳ ಪೂರ್ಣವೆಂ

ಬಂತನಾರ್ಯರ ವಿನಾ ಆರ್ಯ ಜಾತಿಯ ಪೂರ್ಣ

ವೆಂಬ ಸತ್ಯವ ಭಲಾ ಎನ್ನ ತರಿದಿತ್ತಹೆ

ಬ್ಬೆರಲಿಂದಕಟ ಸುಟ್ಟಿ ತೋರಿಸಿದನೀ ಹಸುಳೆ"

ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅಸೂಯೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಘಟನೆಯನ್ನು ಪೈಯವರು ಅಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇತರ ಬೆರಳುಗಳು ಅಪೂರ್ಣ ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಅನಾರ್ಯರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆರ್ಯಜಾತಿಯೇ ಅಪೂರ್ಣ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ತರದಿರುವುದರ ಸಂಕೇತ.

ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆರ್ಯ-ಅನಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಈಗಿನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಚಲಿತ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದನ್ನು ಮಹಾಭಾರತದ ಒಂದು ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಹೇಳುವ ಗೋವಿಂದಪೈರವರ ಕೌಶಲ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂಥದು. ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸಮಕಾಲೀನ ನೆಲೆ ದೊರಕಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ.

ಏಕಲವ್ಯ ಕಥೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಪೈ ಅವರು ಕಥೆಯ ವಿವರದ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೊಡದ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒತ್ತುಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಕಥೆಯಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ನಾಟಕೀಯ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕುತೂಹಲ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆರ್ಯ-ಅನಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾತುಗಳು ಕೇವಲ ವಾದ-ವಿವಾದದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಿವೆ. ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿರುವುದು ನಾಟಕದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೈಯವರು ಗೊಂದಳದವರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೊಂದಳದವರು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಪಾತ್ರಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಪಾತ್ರಕ್ಕೂ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಸೇತುವೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಕೊಂಡಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ತೀರ್ಪು ನೀಡುವ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಹೆಬ್ಬೆರಳು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ವಿಧೇಯಕತೆಯೇ ಬೀಜರೂಪವಾಗಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಸಾಕಿದ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಜೀವನ ಧೋರಣೆಗೂ ಕೇವಲ ಪೂರ್ವ ಯೌವನದ ವಯಸ್ಸಿನ ಬಾಲಕ ಏಕಲವ್ಯನ ಜೀವನ ಧೋರಣೆಗೂ ಇರುವ ಅಂತರವೇ ನಾಟಕದ ಸತ್ವವನ್ನೇ ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಪಾತ್ರ ಶೋಷಿತರ ಪರವಾದ ಧ್ವನಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯ ವಿದ್ಯೆಯ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲ. ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಗಾಯವಾದಗಲೂ ಸಹ ಸೂ ಸೂ ಸೂ ಎಂದು ಸಿಳ್ಳು ಹಾಕುತ್ತಾ ರುರು ರೂಂ ರೂಂ ಎಂದು ಗುಣಗುಣಿಸುತ್ತಾ ಖುಷಿಯಾಗಿರಬಲ್ಲ ದ್ರೋಣ ತನ್ನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಾಗ ತನ್ನ ಮತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೂಡಿದ ಉದ್ವಿಗ್ನವಾಗಿದೆ. ಗುರುನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರಂ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಮಣ್ಣಿನಮೂರ್ತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಲೇ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲ. ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ದ್ರೋಣ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡದೆ ಇತ್ತೆನಿದೊ ಗುರುದೇವ ಎಂದು ಸಮರ್ಪಿಸಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬೆರಳು ಹೋದ ನೋವಿನಲ್ಲೂ ಸಾಕು ತಂದೆ ಗುರುವನ್ನು ಜರಿದದ್ದಕ್ಕೆ ಕೊರಗಬಲ್ಲ.

ಈ "ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯಂತೆ ಕಿಲಾಡಿಕಲಿ" ಅಲ್ಲ, ಆತ ಒಂದು ಸುಧಾರಿತ ರೂಪ. ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಲಹೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಅವನ ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ನೆಲವನ್ನು ಗೀರುತ್ತಾನಿರುತ್ತರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಶಬ್ಧವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆಯ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವಿಷಣ್ಣನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣನ ಹರಕೆಯಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಗಿಂತ ಅವಮಾನವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಮಾರ್ಪಾಟಾಗಿದೆ."೯ ಏಕಲವ್ಯನು ಬೆರಳನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಕೊಡುವಾಗ ದುಃಖದಿಂದ "ಅಕಟಾ ಗೆಳೆಯಾ ಮಹಾಸಾಹಸವೆಸಗಿದೆಯಲ್ಲ"ಎನ್ನುವ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣತೆ ಮೂಲ ಅರ್ಜುನನದಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಕುರುಕುಲದ ನಾಶನಾದ ಮುಂಗುಣ್ಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ದ್ರೋಣ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅರ್ಜುನ

"ಎಂತುಟೋ ವಿಧಾತನೂ ಸಂಕಲ್ಪವೆಂತೆತು
ನಹುದಲ್ಲದೆನಿತು ಪೇಚಾಡಿದೊಡ ಮನ್ಮಥಾ
ಅಹುದೆ?

ಎಂದು ಕೇಳುವಾಗಲಂತೂ ಅವನ ಸಪ್ಪೆತನ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಪಾತ್ರದ ಔಚಿತ್ಯ ಸುಸಂಬದ್ಧತೆಯೂ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾಗುತ್ತದೆ.

"ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದುರಂತವೂ ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೇಳುವುದು ಅರ್ಜುನನ ಕರುಬಿನಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ ಪೂರ್ವನಿಶ್ಚಿತವೂ ಅಲ್ಲ. ಏಕಲವ್ಯನು

ಗುರುಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಹೊರಟಿರುವಾಗ ದ್ರೋಣಾರ್ಜುನರ ಆಗಮನ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದ್ರೋಣ ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸಿದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಪಣೆಯ ತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಈ ವಿನೋದದ ಪರಿಜ್ಞಾನವು ಬರದೇ ಆಚಾತುರ್ಯವೆಂಬಂತೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯ Ritul ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತದೆ"[೧೦]

ಹೆಬ್ಬೆರಳು ನಾಟಕದ ದ್ರೋಣ ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವ ಆಶಯವುಳ್ಳವನು. ಬೆರಳನ್ನು 'ಏಕಲವ್ಯ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡದೆ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಮಾದವೆಸಗಿದನೆಂಬುದು ಗೋವಿಂದಪೈಯವರು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಿದೆ.

೩.೫ ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕದ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ

ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಕುವೆಂಪುರವರು ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಪುರಾಣಕತೆಯೊಂದರ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ' ಮತ್ತು 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕಗಳು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಸಂಘರ್ಷದ ಜೊತೆಗೆ ಕರ್ಮತತ್ವಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

"ಈ ಎರಡೂ ನಾಟಕಗಳು ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದ ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಯನ್ನೇ ಕುರಿತಿವೆಯಾದರೂ ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೇಲು-ಕೀಳಿನ ಕಲ್ಪನೆ, ಪ್ರತಿ ಪಾತ್ರಗಳ ನೀತಿ ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂತೆ ಪರಿಣಿತಿಯಾಗಿದ್ದ ಏಕಲವ್ಯ ವೈದಿಕರಂತೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದ ಶಂಭುಕರಿಬ್ಬರೂ ವರ್ಣನೀತಿಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಆಯಾ ಕುಲದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸವಾಲಾಗಿದ್ದವರು. ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರವಿದ್ಯೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯೆ, ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಗಳು ಶಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲ ಸೆಲೆಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣಸ್ವಾಮ್ಯ ಮೇಲುವರ್ಣದವರ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಏಕಲವ್ಯನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮೀಸಲಿದ್ದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಶಂಭೂಕನು ಬಯಸಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದು, ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬುಡಮೇಲು ಕೃತ್ಯವೇ ಆಗಿದ್ದಿದಿರಬೇಕು"[೧೧]

ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ಸಮಾಜದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ದತ್ತವಾದುದು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್'ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಹೊಸ ದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು, ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ದ್ರೋಣರ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬದಲಾವಣೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಏಕಲವ್ಯನ ತಾಯಿಯ ಪಾತ್ರಸೃಷ್ಟಿ, ಏಕಲವ್ಯನ

ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಇವರಿಬ್ಬರೇ ನಾಟಕದ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರಗಳು. ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಈ ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳೇ ಪ್ರಮುಖ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ನಾಟಕವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಸೂಚಿಸಿರುವ 'ಗುರು-ಕರ್ಮ-ಯಜ್ಞ' ತತ್ವ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಅಧೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ನಾಟಕವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದ್ದು ರೀತಿ-ರೂಢಿಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೇ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದರೆ, ಎರಡನೆಯ ರೀತಿಯು ಇದುವರೆಗೆ ಕಂಡರಿಯದ ಹೊಸಜಗತ್ತನ್ನು ಹೊಸದರ್ಶನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಗುರು ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹರಿಸುವ ಪಾತ್ರ, ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪಾತ್ರ, ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಕ್ತಿಗಳಿದ್ದರೆ ವಿದ್ಯೆ ಒಲಿಯುತ್ತದೆ. ಆಗ ಗುರು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನರರೂಪದ ಗುರು ಇರಲೇಬೇಕಿಲ್ಲ. ಶಿಷ್ಯನ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಗುರುಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದು ಗುರುತತ್ವ. ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆ ಪಡೆಯುವುದು ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಧಪುತ್ರನಾದ ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನಿಂದ ವಿದ್ಯೆ ಪಡೆಯಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅರಮನೆ ಅದಕ್ಕೆ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತದೆ, ಬದಲಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ದುರ್ಮರಣದಿಂದಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯ ವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣ ನಿಮಿತ್ತಂ ಮಾತ್ರ, ಏಕಲವ್ಯನ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯೇ ಅವನ ವಿದ್ಯಾ ಪರಿಣತಿಗೆ ಕಾರಣ. 'ಗುರುತತ್ವ' ಎಂಬುದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮೈತಾಳಿದೆ.

"ಕರ್ಮ, ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ, ಗುರುತತ್ವ ಈ ಮೂರು ಅಭಿನ್ನ". ಒಂದೇ ತತ್ವದ ಮೂರು ಮುಖಗಳು. ಕರ್ಮಫಲ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆಯ ಮುಂದೆ ಮನುಷ್ಯನ ಇಚ್ಛೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಗೆಲ್ಲಲಾರದು. ಗೆದ್ದರೂ ಅದರ ಅನುಮತಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯರೀತಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಅದರ ಗತಿಯ ಮರ್ಮ ಮಾನವನ ಅಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಿಲುಕದು. ಇದು ಕರ್ಮತತ್ವ."[6] ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನ ಪಾತ್ರ ಈ ಕರ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೇ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೊಡನೆ ಹೇಳುವ ಆತ್ಮ ಹಿಂಸೆಯ ನೋವಿನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ಆತನ ಒಳ ತೋಟಿಯಲ್ಲಿ .. ಕಾಣಬಹುದು. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ 'ತಡೆವನನ್ಯಾಯಮಂ' ಎಂದಾಗ ದ್ರೋಣ ದ್ರೋಣನ್ ತಾನೆ ತಡೆಯಲಾರದವನ್ ಎಂತು ತಡೆವನ್, ಪೇಳ್, ದ್ರೋಣಾರ್ಜುನ್ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಆ ಅರಸು ಮಕ್ಕಳ ಕೂಳ್ಗೆ ಆಳಾಗಿ ಬಾಳ್ ಗೋಣನೊಡ್ಡು ತಿರ್ಪಿಂ ನರಕ ನಕ್ರದ ಬಾಯ್ಗೆ' ಎಂದಾಗ ದ್ರೋಣ

"ಬರಿಯ ಜೋಳದ ಪಾಳಿಯಲ್ಲು, ವಸ್ಸ
ಕೂಳ್ ಮಿಣೆಯ ಪಿಡಿದಿರ್ಪುದಾ ಬಿದಿಯಕಯ್।
ನೋಂ ಕುತಿಹುದನಿ ಬರುಂ ತನ್ನ ಲೀಲಾರ್ಥಂ
ಅಂತಲ್ಲದಿರೆ, ನಮ್ಮನೆತ್ತಲಿಂದಲೋ ಕರೆದು
ಒಯ್ದು ತಂದೀ ನೃಪಾಲರೂಳಿಗತೆ ತಳ್ಕುತಿರ್ದುದೆ.
ಈಶ್ವರೀ ಚ್ಛಾರೂಪದಮ್ಮೆ ಕರ್ಮಪಾಶಂ?

ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣ-ದ್ರುಪದರ ಸಂಬಂಧ, ದ್ರುಪದನಿಂದ ಅವಮಾನಿತವಾದ ದ್ರೋಣ ಅರ್ಜುನನ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಯಸಿದ್ದು, ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಂತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು, ಈಗದರ ಫಲವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕೇಡಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛಾರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಪಾಶ.

"ವಿಧಿ ಕಾರಣಂ
ಅಂದು ಅರ್ಜುನನ ಕೈಯಿಂದಮಾದ್ರುಪದನಂ
ಭಂಗಿಸಿದ ಕತದಿಂದಮಾತಂಗೆ ನಾನಿಂದು
ಋಣಿಯಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡೆನೀ ಹೇಯಕಾರ್ಯಮಂ!
ನನ್ನಹಂಕಾರದಾ ಛಲಮೆ ಮರಿಯಿಕ್ಕಿದುದು
ಪಾರ್ಥನ ಅಹಂಕಾರದೀ ಕ್ರೂರ ಈರ್ಷ್ಯೆಯಂ"[೧೩]

ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಕೇಡು ಬಯಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂದಲ್ಲ. ಅದು ವಿಧಿಕಾರಣದಿಂದ ಎಂಬ ದ್ರೋಣನ ಆ ನಿಲುವು ಕರ್ಮತ್ವದ ಫಲ. ಎಲ್ಲರ ಕರ್ಮದ ಮೂಲ ಸೂತ್ರವು ವಿಧಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂಬ ದ್ರೋಣನ ನಂಬಿಕೆ ಕರ್ಮತತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಯಜ್ಞತತ್ವದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆತನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲವೂ, ಕಡೆಗೆ ಯಾವುದರಿಂದ ತಾನು ಪಡೆದನೋ ಅದರಲ್ಲೇ ಲೀನವಾಗಬೇಕು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ 'ಯಜ್ಞದ 'ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ 'ಬಲಿ', ಬಲಿಯಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಯ ರೂಪ ಪಡೆದುಕೊಂಡು 'ಯಜ್ಞ'ವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಮುಂತೆನಗೆ ಬಟ್ಟೆಯೇನ್?
ಬೆಸಸು, ಆಚಾರ್ಯ, ಇತ್ತ ಗುರುವಿಂಗೀವುದೇನ್
ತ್ಯಾಗಮೆ? ಪರಮ ಸಂಪದಮದುವೆ ಪುರುಷಾರ್ಥ

ಸಾಧನಂ! ನಿನ್ನಿಂದೆ ಕಲ್ತೆನಧ್ಯಾತ್ಮಮಂ

ಪಡೆವುದೆಲ್ಲಂ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಲ್ತೆ, ಆರ್ಯ? ಮೇಣ್

ಪೂರ್ಣಮಂ ಕೊಡದೆ ಪಡೆದಪವೆಂತು ಪೂರ್ಣಮಂ?

ದ್ರೋಣನ ಮೂಲಕ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ, ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗುವ ಕ್ರಮ 'ಯಜ್ಞ'ದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆಯೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದು.

ಏಕಲವ್ಯ, ದ್ರೋಣ, ಅರ್ಜುನ ಮೊದಲಾದವರು ಮೂಲಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುಂತಹ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರಗಳು. ಆದರೆ ತಾಯಿಯ ಪಾತ್ರ ಮಾತ್ರ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರ, ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕವೇ ಇಡೀ ಏಕಲವ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಬೆರಳನ್ನು ಬೇಡುವ ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಆತನ ಕೊರಳನ್ನು ಕೇಳುವವಳು ಈ ತಾಯಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತಾಯಿ ಪಾತ್ರಕ್ಕಿರುವ ಮಹತ್ವ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ಏಕಲವ್ಯ, ಗುರುವಿನಾಗಮನದ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಮೂಡುವ ಮುನ್ನವೇ ಗುರುವಿನಾಗಮನದ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ತನ್ನಬ್ಬೆಗೂ ಹೇಳದೆ ದ್ರೋಣ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಗುರುವಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗುರು ನಿರೀಕ್ಷೆಯೇ ಅವನ ಉಸಿರಾಗಿದೆ.

"ಈಸು ದಿನ ಬದುಕಿದುದಕೀ ಸುದಿನಮನ್ ಕಂಡಿನ್

ಇಂದು ಗುರುವೈತಪ್ಪನೆನ್ನೀ ವನಸ್ಥಲಕೆ!

ಪವಿತ್ರತರಮಪ್ಪದೀ ಕಾಡುಮಲೆದಲ್ ದಿಟಂ

ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಪದ ಧೂಳಿಯಂ"

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಆತ ಗುರುವಿನಾಗಮನದ ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಾ ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹದಿಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಉತ್ಸಾಹದ ನಡುವೆಯೂ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮನಸ್ಸು–

"ಪೋದಿರುಳ್ ಅದೆಂತಪ್ಪಕನಸು ಕಂಡೆನ್

ದುಸ್ವಪ್ನಮಾದೊಡಂ ದಿವ್ಯ ದಿಟಂ

ಇಂತಪ್ಪ ಶುಭದಿನಕೆ ಅದೆಂತಪ್ಪ ನಾಂದಿಯೊ"

ಎಂದು ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿ ಕಂಡ ಕನಸಿನ ನೆನಪಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ರೀತಿ ಆ ದಿನ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಘಟನೆಯ ಮುನ್ಸೂಚನೆ. ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಕನಸು' ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರತೀಕ.

ಅಬ್ಬೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ದ್ರೋಣ', 'ಕಾಡು' ಏಕಲವ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದಾಗ ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಕಾರ–

"ಅಬ್ಬೆ, ಅಬ್ಬೆ
ನನ್ನ ಬರ್ದುಕೆಲ್ಲಮಂ ನೀನೆ ತುಂಬರ್ಪೆಯಯ್
ದೀನ್ ಎರ್ದೆಯಂ ತುಂಬಿರಲ್ ಬಾಳ್ ತುಂಬುವುದು ನಿನಗೆ
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಬಂದಪ್ಪ ಬಾಳ್ ಬರಿಯಗೋಳ್
ನಿನ್ನೊಲ್ಮೆ ಬಾಳ್ಗೆ ಬೆಳಕುಗಿರಲ್
ಖಗಂ ಮಿಗಂ ಗಿರಿ ದರಿ ಬಾನ್ ಕಾನ್
ಎಲ್ಲವೂ ಸವಿ;
ನೀನಿಲ್ಲದಂದವೆಲ್ಲಂ ಕತ್ತಲೆಯ ಸೊನ್ನಗವಿ"

ಏಕಲವ್ಯನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಪಾತ್ರ ಎಂಥದೆಂಬುದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆತನ ಬದುಕಿನ ಉಸಿರು ಆ ತಾಯಿ. ಆಕೆಯ ಮಮತೆಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಆತ ಬೆಳೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇಡೀ ಚಿತ್ರಣ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಆತನಿಗೆ 'ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧ' ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಉಳಿದಂತೆ ಕಾಡು ಹಾಗೂ ದ್ರೋಣನ ಗೊಂಬೆ ಆತನ ಸಂಗಾತಿಗಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ಈ ಗಾಢ ಸಂಬಂಧದ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯೇ ಮಗನ ಬೆರಳಿಗೆ ಬದಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದವರ ಕೊರಳ ಕೇಳುವುದು. ನಾಟಕದ ಆಶಯ ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ತಾಯಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕ್ರಮವೇ ನಾಟಕದ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಅಬ್ಬೆ ಮತ್ತು ಏಕಲವ್ಯರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಾವು ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವುಗಳ ಅಂತರದ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಸಂಗ ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣನ ಬಳಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತ ಸಂದರ್ಭ. ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ಅಪ್ಪ ಇರುವಾಗ ದ್ರೋಣನ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿ, ಆತನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತು ಬರುವೆನೆಂದು ಅಪ್ಪನ ಅಪ್ಪಣೆ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ–

"ಅವರ್ ಪಾರ್ವರ್
ಬಯವರ್ಗೆ ಬವಭುಗೆಯ್ಯಲ್ಲೇ ಒಪ್ಪಲ್
ನಿನ್ನನ್ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು ನೂಂಕುವರ್"

ಇದು ಶ್ರೇಣೀಕರಣ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುವ ಹಕ್ಕು ಮೇಲು ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮೀಸಲು. ಮುಂದೆ ಏಕಲವ್ಯನೇ ಹೇಳುವಾಗ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮನಾ ಪಾರ್ವರ್ ಶೂದ್ರರೆಂದಾಡುವರ್, ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಕಲಿಯುವ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಏಕಲವ್ಯ ಅಪ್ಪನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅರಸರೊಂದಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಡಿನಿಂದ ಬಂದ ಆತನಿಗೆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ನಗರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಎದುರಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯದು. ಹೀಗೆ ಈ ನಗರದ ಬವಣೆಗಳನ್ನು, ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು

ಎದುರಿಸುವುದು? ಆಗ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಗುರುಪುತ್ರ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಇವರಿಬ್ಬರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಮೂಲಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈವರಿಬ್ಬರೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ 'ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಯ ಮತಾಂಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯದು. ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ದ್ರೋಣ ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ

"ಅರಸು ಮಕ್ಕಳ ಅಸೂಯೆ ಅಡ್ಡಬಂದುದು ನನಗೆ
ಪಾಂಡವರೊಳೊರ್ವನಾ ಚಿಂಕುಗುಳಿ ಅರ್ಜುನನ್
ನನ್ನ ಬಲ್ಲೇಳ್ಗೆಯಂ ಕಂಡು ಕರುಬಿದನ್
ಶೂದ್ರನೊಡನೆಯಗೆ ಸಮಚರ್ಯ ಸಲ್ಲದೆಂದಾಡಿ
ಸೆಡೆತನ್, ಮುನಿದನ್ ಕೀಳುವೋಲಾಡಿದನ್"

ಅಕ್ಷರ ವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಇವೆರಡೂ ಮೇಲುವರ್ಣದವರಿಗೆ ಮೀಸಲು. ಅವನ್ನು ಶೂದ್ರರು ಪಡೆಯಬಾರದೆಂಬ ನಿಲುವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರ ಇವೆರಡೂ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು. ಇವೆರಡೂ ಮೇಲುವರ್ಣಕ್ಕೆ ಮೀಸಲೆಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಆಚಾರ್ಯನೆಂನ್ ಶೂದ್ರನಾದೊಡಮೇನ್?
ಸಮರ್ಥನ್, ವಿನಯಶಾಲಿ ಕಲ್ತಮೇಲಂ ಬಳಿಂ
ನಿಮಗೆ ಸಲ್ವನ್, ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯೊಳ್ ನಿಲ್ವನ್
ಬಲ್ಲಿದನ್ ಕೈಂಕರ್ಯವೆಸೆಗೆ ಬಲ್ಲಿದರ್ ನೀಮಲ್ತೆ?

ಏಕಲವ್ಯ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತರೂ ಅದರ ಲಾಭ ಅರಸರಿಗೇ ಅಲ್ಲವೆ? ದ್ರೋಣ ಸಹಜವಾಗಿ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಇದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ದ್ರೋಣನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಮೂಲಕ್ಕಿಂತ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ದ್ರೋಣ' ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿ ದುರಂತ ನಾಯಕನ ಪಾತ್ರದ ಛಾಯೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಗುರುಭಕ್ತಿಗೆ ಅದ್ಭುತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಗುರುವಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ನೀಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದ್ರೋಣ ಪ್ರತೀಕವನ್ನೇ ಗುರುವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ದ್ರೋಣನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಏಕಲವ್ಯನಿಗಿದೆ. ಇದು ಕಥಾವಿನ್ಯಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅರ್ಥ ಬದಲಾಗಿದೆ.

ಮುಂದೆ ಏಕಲವ್ಯ ತಂದೆಯ ಅವಘಡದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಇರುವ ಅಡ್ಡಿ–ಆತಂಕಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ

ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಮೇಲ್ವರ್ಣದವರಿಗೆ ಇರುವ ಸವಲತ್ತು ಕೆಳವರ್ಣದವರಿಗಿಲ್ಲ. ಅರಮನೆ, ಗುರುಮನೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕಲವ್ಯನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಪರಿಣಿತಿಯು ಹಿಂದಿರುವುದು ಆತನ ಅಪರಿಮಿತ ಶ್ರದ್ಧೆ.

ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುವ ಸವಲತ್ತುಗಳು ಯಾರ ಪಾಲಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ನಾಟಕದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯ ಮಹತ್ವ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳ್ಳವರು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಪಡೆಯುವರು' ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಪಾಡನ್ನು ಊಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಶಕ್ತಿಗಳು ಕುತ್ತು ತರುವ ಸಂದರ್ಭವು ಅರ್ಜುನ-ಏಕಲವ್ಯರ ಭೇಟಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಎರಡು ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವಿದೆ. ಇದೊಂದು ರೀತಿ ಸಂಸ್ಥಿತ ಶಕ್ತಿಯ ಜೊತೆ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವ ಕ್ರಮವೂ ಹೌದು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ.

"ಪೆಸರ್! ಪೆಸರ್! ಪೆಸರ್!
ತನ್ನೊಂದು ಪಿರಿಯ ಪೆಸರ್
ಇನ್ನಿಲ್ಲಮೆಣ್ ತನಗೆ ಉಂಬಾ ಪೆಸರ್
ತನ್ನದಾಗಲ್ ವೇಳ್ಕುಮೆಂಬುದಾತಂಗೆ ಪೈತ್ಯಂ!
ಏನಹಂಕಾರಮೋ ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮಕ್ಕಳ್ಗೆ!
ಪೆಸರ ಬಿಂಕಂ! ರಕ್ತ ಪಂಕಂ!
ಸಣಸುವಂಕಂ! ಲೋಕಕಾಂತಂಕಂ!
ಪೆಸರಂತೆ ಪೆಸರ್? ಕೆಸರ್ ! ನೆತ್ತರ್ಗೆಸರ್!

"ಆಧುನಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪೆಸರಿನ ಮೋಹವನ್ನೇ 'ಪ್ರೆಸ್ಟೀಜ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ. ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಆಧುನಿಕ ಹೆಸರಿದು, ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಈ 'ಪ್ರೆಸ್ಟೀಜ್'ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆಂಬಿಡದಂತೆ ಕಾಡುತ್ತಿದೆ. ಊಟ, ತಿಂಡಿ, ತೊಡುಗೆ, ಆಟ-ಪಾಠ, ಆಸಕ್ತಿ, ಅಭಿರುಚಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಇದು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ನಾವು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಹೆಸರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಲ್ಲ. ಕಾಡಿನ ಹುಡುಗ 'ಬಚ್ಚ' ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ ನಾಟಕ ಬಚ್ಚನ ನಾಟಕ. ಏಕಲವ್ಯನದಲ್ಲ. ಬಚ್ಚನೆಂದರೆ ನಗುವರೆಂದು ದ್ರೋಣ ಆತನಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು

ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಈ ವಿಕಟಾಟ್ಟಹಾಸದ ಭೀಕರತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೇಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದರೆ"[19]

ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಬಿಂಕಕ್ಕೆ ಡೊಳ್ಳಿವುಡುವುದು ವಿದ್ಯೆಯೆ? ಉತ್ತರವೂ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಆ ವಿದ್ಯೆ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲ. ಅವಿದ್ಯೆ, ಆದರೇನು ಮಾಡುವುದು ಆತನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವ್ಯೂಹದಲ್ಲಿ ಆತನೂ ಭಾಗಿ, ಅಲ್ಲ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರಧಾರಿ

ನಾನುಮಾ ಕೆಸರೊಳಳ್ದುವೆನಲ್ತೆ ಇಂದು!

ಮಾತೃಸೇವೆಯೊಳಿರ್ಪನ್,

ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಲಿ;

ಆ ಕಾಡ ಬೇಡರ ಹುಡುಗನನ್ ಬೆರಳ್ ಕೊಯ್ದು

ಆ ರಕ್ತಪಂತದೊಳಿವನ ಕೀರ್ತಿಪಂಕೇಜಮಂ

ಮರೆಯವೇಳ್ಕಂತೆ!

ದ್ರೋಣನಿಗೆ ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿವಿದೆ. ಇದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಬೇರೆಯವರು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಇದು ಅನ್ಯಾಯ ಎಂದು ಸಂವೇದನಾಶೀಲರಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಈ ಅನ್ಯಾಯ ನಡೆದುಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದೆ, ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ.

ನ್ಯಾಯಯುತವಾಗಿ ಅರ್ಜುನ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ, ತನ್ನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಮೆರೆದು, ತನ್ನ ಅದ್ವಿತೀಯತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಪೋಗು, ನೀನೆಯೆ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧಂಗೆಯ್ದು ಗೆಲ್;

ಅವನೊಡನೆ ಕಾದಾಡಿ ಅವನನ್ ಕೊಲ್!

ಎಂದೊಡದು ತನಗೆ ಪಳಿಯಂತ!

ಯಃಕಶ್ಚಿತನ್ ಆ ವ್ಯಾಧಬಾಲಕನೊರ್ವನನ್

ದ್ವಂದ, ಯುದ್ಧಕೇಂತು ಕರೆದಪನ್, ಪಾಪ

ಈ ಪಾರ್ಥಿವ ಕುಲೋದ್ಧವನ್, ಪಾರ್ಥನ್?

ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಎದುರಿಸದೆ, ವಾಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಶಕ್ತಿಗಳ ಹುನ್ನಾರಗಳಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಈ ಹುನ್ನಾರದ ಅರಿವಿದ್ದೂ ದ್ರೋಣ ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ದ್ರೋಣ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ತಾನೇ ನೇರ ಬಲಿಕೊಡುವ ಬದಲು ತಾನೇ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರವೊಂದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ ಪೋಗುಳಿಯೆಂಬ ಹಕ್ಕಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಕೂಗಿನ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ನೆಪದಿಂದ ದ್ರೋಣ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಆ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಏಕಲವ್ಯ

"ಅಪರಾಧಮಿಲ್ಲದಾ ಸಾಧುವಂ ಕೊಲಲ್ಕಲ್ತು
ಆಚಾರ್ಯ, ಆ ವಿದ್ಯೆಯಂ ನೀನಿತ್ತುದೆನಗೆ,
ಮುನಿಗುಂ ಮಂತ್ರಾಧಿದೇವತೆ; ಮೇಣ್,
ದಿವ್ಯ ವಿದ್ಯಾ ಬಲದಿ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನೆಸಗೆ
ಧರ್ಮಂ ಋತಚ್ಯುತನೆನಗೆ ತಾನುಗ್ರಮಕ್ಕುಂ; ಮೇಣ್,
ಆತ್ಮ ಹಾನಿಯಂ ಸರ್ವನಾಶಮಕ್ಕುಂ
ತಾಮದನೆಲ್ಲಮಂ ಬಲ್ಲಿರಾದೊಡಂ,
ನನಗಿದು ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ತೆ ಈವೊಳ್ತು"!

ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಏಕಲವ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ತಾನು ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ನಿರಪರಾಧಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಳಸುವಂಥದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬ ಆತನ ನಿಲುವು, ಗುರುವೇ ಹೇಳಿದರೂ ಈ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆನೆಂಬ ಅರಿವು ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ನಿಸ್ಸಂಧಿಗ್ಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಇಂಥ ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನೂ ಮಾಡದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನೂ ದ್ರೋಣ ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಮುಂದಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅರ್ಜುನನ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಎನ್ನುವುದಾದರೂ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಮೀರಿದಂತೆ, ಅರ್ಜುನನನ್ನು ದ್ರೋಣ ಮೀರಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ತಪ್ಪು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬ ಅರಿವಿದ್ದು, ಯಾವುದೇ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ತಪ್ಪು ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಹಾಗೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನುವ ದೃಢ ನಿಲುವಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳು ವಿರಳವೆನ್ನಬೇಕು. ಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸರಳವಾದ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಹೀಗೆ ಸಂಕೀರ್ಣರೂಪ ತಾಳುತ್ತಾ ದುರಂತದ ಛಾಯೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಎದುರಿಸುವ ಕ್ರಮ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮುಂದೆ ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣ ಅನುಭವಿಸುವ ತೊಳಲಾಟವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ಭಾರಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯನ ತಾಯಿಯ ಪ್ರವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಿಲ್ಲೋಜನನ್ನು ಕರೆತರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದ ಮಗ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಕರೆತರದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳೇ ಹುಡುಕಿ

ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಹೊತ್ತಾರೆ ಮಗನಿಗೆ ಉಣಿಸು ತೆಗದು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದವಳು, ಈಗ ಬಿಲ್ಲೋಜನನ್ನು ಉಪಚರಿಸಲು ಹುಡುಕಿ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ನಡುವೆ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಯೊಂದು ಘಟಿಸಿಹೋಗಿದೆ.

ಇಡೀ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಯಿಯಾಗಿ, ಮುಗ್ಧೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಬ್ಬೆಗೆ ಮಗನ ಬಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ರಕ್ತದ ಕಲೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಏನೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಏಕಲವ್ಯ ಸತ್ಯ ಮರೆಮಾಚಿ ನೆಪವೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತ ರಕ್ತ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗಲೂ ನೆಪ ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಕಂಡಾಗ ಏಕಲವ್ಯ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾತೃ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಉರಿಗೆ ದ್ರೋಣನ ಕೊರಳು ಗುರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆಕೆಯ ಕೋಪ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತಂತಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹವೂ ಅವಳಿಗಿಲ್ಲ. ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯೂ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇದು ನಿಯೋಜಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂಥದಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ 'ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ಪಡೆಯುವುದರ ಹಿಂದೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಿದ್ಧತೆ ಇದೆ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಯೋಜನೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅಬ್ಬೆ 'ಕೊರಳು' ಕೇಳುವುದು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಯಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಂತ್ರಕೋಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ಅಪ್ರತಿಮ ಗುರುಭಕ್ತ ತನಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು 'ಗುರುಸೇವೆ'ಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದು, 'ಯಜ್ಞ' ಗುರುವಿನಿಂದ ಪಡೆದದ್ದನ್ನು ಗುರುವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಧನ್ಯತಾಭಾವವಿದೆ.

ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕಲವ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅದು ಉಚಿತವೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆ? ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಡವೆ? ಕುವೆಂಪು ಅದಕ್ಕೆಂದೇ ತಾಯಿಯ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾಯಿಯ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಮೇಲುವರ್ಣದವರ ವಿರುದ್ಧದ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯು ಧಮನಕ್ಕೊಳಗಾದ ಜನಾಂಗ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

"ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್"ನ ಏಕಲವ್ಯ ಆದರ್ಶ ಶಿಷ್ಯ ಸಾಧಕ. ಮಹಾಭಾರತ ಬಾಲಕನಂತೆ ಬರಿಯ ಚೇತನವಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಿಯೊಬ್ಬರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ತನ್ನದೇ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು. ಗುರು ಎಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಭಕ್ತಿ. ಗುರು ಬರುವ ದಿನವನ್ನು ಅವನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಹೀಗೆ– ಇಷ್ಟು ದಿನ ಬದುಕಿದುದಕ್ಕೆ ಈ ಸುದಿನವನ್ನು ಕಂಡೆ? ಅಂದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಕಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಗುರುಮಯವಾಗಿಯೇ, ಗುರು ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಅವನ ಸಾಧನೆ ಮಹತ್ವವಾದುದು. ಆದರೂ ತನಗೆ ದೊರೆತಿರುವುದೆಲ್ಲವೂ, ಗುರುಕೃಪೆಯಿಂದಲೆ ಎಂಬುದು ಅವನ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ.

ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಸುವಾಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಅವನ ಗುರುಭಕ್ತಿ ಆತ್ಮ-ಕಿಂಕೃತಿ ಅನಾದೃಶ್ಯವಾದವು"[೧೫]

ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮ, ಮಾತೃ ಪ್ರೇಮಗಳು, ಅವನ ಗುರುಭಕ್ತಿಗೆ ಸಮವಾದದ್ದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಪಾತ್ರಗಳು ಅರ್ಜುನ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಮತ್ತು ಅಬ್ಬೆ. ಅರ್ಜುನ ಅಹಂಕಾರದ ಮುದ್ದೆ. ಅವನು ಹಾಗಿದ್ದು ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರತಿಬೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಏಕಲವ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವಾತ್ಸಲ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಅಬ್ಬೆಯಂತೂ ಸಾಕಾರವಾದ ಮಾತೃಪ್ರೇಮ.

"ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್" ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಯ ಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ದರ್ಶನದೀಪ್ತವಾಗಿರುವ ಈ ನಾಟಕ ಗುರುತತ್ವ, ಕರ್ಮತತ್ವ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞ ತತ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅರ್ಜುನನ ಮತ್ಸರಾಗ್ನಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಬೆರಳು ಗುರು ದ್ರೋಣರಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ದ್ರೋಣರ ಕೊರಳೂ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮದ ರೂಪ ಮರಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮರಿಯಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ದ್ರೋಣರು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದಾಗ ದ್ರೋಣರು ಹೇಳುವ 'ನಿನಗೆಲ್ಲಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ನನಗುಂ ಕಣಾ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಗುರು, ಶಿಷ್ಯನ ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಪೂರ್ಣ ಜೀವನವನ್ನು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ"[೧೬]

೩.೬ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ನಾಟಕದ 'ಏಕಲವ್ಯ'

ದಲಿತಕವಿ ಎಂದೇ ಖ್ಯಾತರಾದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ೧೯೮೪ರಲ್ಲಿ 'ಏಕಲವ್ಯ' ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಶೋಷಿತರ ಪರವಾಗಿ ಶೋಷಕರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಕ್ರಾಂತಿ ದುಂಧುಬಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿದವರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು.

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನದ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಮೇಲು-ಕೀಳೆಂಬ ವಂಚನೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟದ ಕೆಚ್ಚನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಶಯವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೈದುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ಏಕಲವ್ಯ' ನಾಟಕ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕವರ ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಳಕು ಮೂಡಿಸುವ ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರ ಬದುಕಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಹೂ ಅರಳಿಸುವ ಆಸೆಯನ್ನು ಮಿನುಗಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹನಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಸಂಗ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಂಬುಕೊಟ್ಟು ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರ 'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ಆಗಿ, ಕುವೆಂಪುರವರಿಂದ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್'ಆಗಿ ಪುನರಚನೆಗೊಂಡಿರುವುದಾದರೂ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಲು ಹೊರಟಿರುವ ನೆಲೆ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು. ಏಕಲವ್ಯನ

ಬದುಕನ್ನು ಕಾಡು ಮತ್ತು ನಾಡಿನ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷದ ಕಥೆಯಾಗಿ ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೊಂದು ನಾಗರಿಕ-ಅನಾಗರಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯೇ ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ"[೧೭]

ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಹೋರಾಟ ತಾರಕಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿರುವಾಗ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. "ಹಾಸ್ಯದ ಹೊನಲಲ್ಲ, ಶೃಂಗಾರದ ಮಡುವಲ್ಲ, ಸಂಘರ್ಷದ ಕತೆ. ನಾಡಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಪ್ರಾಣಕೊಟ್ಟ ವೀರರ ಕಥೆಯೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದೆಂದಿನಿಂದಲೂ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಇದು ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋರಾಡಿದ ವೀರನ ಕಥೆ" ಎಂದು ಹಾಡು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಬಂಡಾಯದ ಆಶಯವನ್ನು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೃಶ್ಯ ಬದಲಾಗಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮೇಳ 'ಹೆಣ್ಣಿನ ಹುಚ್ಚು, ಜೂಜಿನ ಮೋಜು, ಕದನದ ಮದಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವ ರಾಜರು' ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮನನ್ನು, ಮಗ ಅಪ್ಪನನ್ನು, ಗುರು ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಮುಂದಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಕಣಕ್ಕಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯುದ್ಧದ ಕೇಡನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾಟಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ಅನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬೋರಣ್ಣ, ಗಾಳಣ್ಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

"ಹಾಸ್ಯದ ಹೊನಲಲ್ಲ, ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡುವಲ್ಲ
ಏರಲಾಗದ ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲು
ಹಾರಲಾಗದ ಹಳ್ಳಗಳು
ದೂರದ ಮುಗಿಲಿಗೆ ಮುತ್ತಿಡುವಂಥ
ಬನ್ನಿಯ ಹೊನ್ನೆಯ ಕಾಡುಗಳು"
ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಎಲೆಗಳ ತುಂಬಾ
ಬಂಗಾರದ ಗೆರೆ ಮೂಡಿದವು
ಕೊಂಬೆ ಕೊಂಬೆಗೂ ಕೂತ ಹಕ್ಕಿ
ಚಿಲಿಪಿಲಿ ಹಾಡ ಹಾಡಿದವು"[೧೮]

ಇವುಗಳ ಮನೋಹರ ನೋಟ ಕಣ್ಮನಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅದರ ನಡುವೆಯೇ ಹೃದಯ ಸೀಳುವಂಥ ಸದ್ದೊಂದು ಕೇಳಿಬಂದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಭಯಭೀತರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಶೆಟ್ಟಿಯೊಬ್ಬ ಮರ ಕಡಿಸುತ್ತ ಪರಿಸರ ನಾಶದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಡಿನ ಜೀವಿಗಳಾದ ಬೋರಣ್ಣ ಮತ್ತು

ಗಾಳಣ್ಣ ಗೊಂದಲ, ಆತಂಕಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಾಡಿನ ಪ್ರಶಾಂತತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿರುವವರ ಉದ್ಧಟತನವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೈನಿಕನ ಕುಮ್ಮಕ್ಕಿನಿಂದ ಶೆಟ್ಟಿ ಧಾರ್ಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ನಡುವೆ ವಾದ-ವಾಗ್ವಾದಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆಳುವವರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಪರಿಸರ ವಿನಾಶವಾಗಲಿ ಜನರ ಆತಂಕವಾಗಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗದೇ ಒಂದೊಂದು ಮರದಿಂದ ಸಿಕ್ಕುವ ಬೊಗಸೆ ಹೊನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವೆನ್ನುವ ನೀಚತತ್ವವನ್ನು ಶೆಟ್ಟಿಯ ಪಾತ್ರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಭ್ರಷ್ಟವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದು ನೂರಾರು ವೀರಪ್ಪನ್ ಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕಾಡನ್ನು ತಿಂದು ತೇಗಿ ಭೂಮಿಯ ಬಾಳನ್ನು ಬೆಂಗಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕಣ್ಮುಂದೆ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆಳುವ ಪ್ರಭುಗಳ ಹೇಡಿತನ, ವಿಷಯಲಂಪಟತೆ, ಚಾಪಲ್ಯಗಳನ್ನು ಗೇಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಕಾಡಿನವರ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ನಾಡಿನವರು ಹೆದರಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತರಾದರೂ ದೂರಗಾಮಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಆಕ್ರಮಣಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಾಡು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದು ಎಂಬುದರ ಮೂಲಕ, ಬೇಡರ ಗುಂಪನ್ನು ಸೈನಿಕರು ಸುತ್ತುವರೆದು ಹೊಡೆಯುವ, ಬಡಿಯುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕರುಣೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸಮುದಾಯ ಅದು ನಿಜವಾಗುತ್ತಿರುವ ತಳಮಳ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಎರಡನೆ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಒತ್ತುತ್ತಿರುವ ಕಾಡಿಗೆ ಒದಗಲಿರುವ ಅಪಾಯದ ಮುನ್ಸೂಚನೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಅನುಮಾನ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ.

ಅಪ್ಪನ ಕಾಲದ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಈಗ ಮುಪ್ಪಾಗಿದೆ ಎನಿಸಿತು. ಬಾಗಿದ ಬಿಲ್ಲು, ಬೆಂಡಾದ ಬಾಣ, ಸೋತ ಕೈ, ಕೆರಳಿದ ಕಾಡು, ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿವೆಯೋ ಎನಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಗನ ಮೇಲಿನ ಅತೀ ಪ್ರೀತಿಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಬ್ಬೆ ಉಸುರುತ್ತಾಳೆ. ಅರಸು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವ ದ್ರೋಣರನ್ನು ಹೋಗಿ ಕಾಣಲು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ದ್ರೋಣರು ಬೇಡರ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮಾನ, ಅಪನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಬ್ಬೆಯ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆಸೆಯ ದೀಪ ಮಿನುಗುತ್ತದೆ. ಹುಲಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾವ ಹರಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾಡಿನ ತೊರೆಯು, ಕಡಲು ಸೇರುವಂತೆ ಗುರುವನ್ನರಿಸಿಕೊಂಡು ಏಕಲವ್ಯ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ.

ಕುರುಪಾಂಡವರಿಗೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೌತುಕದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ "ಇವರು ನನ್ನ ಗುರುಗಳಾದರೆ ನಾನೆಂಥ ಪುಣ್ಯವಂತ! ನನ್ನ ಕನಸು ನನಸಾಗಲಿ"ಎಂದು ಏಕಲವ್ಯನು ಆಸೆಯೊಂದಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು

ಮುಂದೆ ಬಂದ ಏಕಲವ್ಯನ ಮಾತು, ವೇಷ ಮತ್ತು ಕುಲಗಳನ್ನು ನೆಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭೀಮಾರ್ಜುನರು ಅವನನ್ನು ಹಂಗಿಸಿ ಅವಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಭೀಮ: ನಿನಗೆ ಗುರುಗಳು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಒಂದಾದರೆ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ ಏಕಲವ್ಯ ಕೀಳು ಕುಲದವನು.

ಅರ್ಜುನ: ಅಬ್ಬ ಏನಿದು ಬೇಡನ ಬಯಕೆ? ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಏ ಕೀಳು ಕುಲದ ಕುನ್ನಿ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಗನುಗುಣವಾದ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿ ಮುಕ್ತಿ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ನನ್ನ ಮಾತು ಸರಿ ಅಲ್ಲವೆ ಗುರುಗಳೇ?

ದ್ರೋಣ: ಈ ಬಗೆಯ ಅಸಮಾನತೆ ನಿಸರ್ಗದಷ್ಟೇ ಸಹಜ.. ಏಕಲವ್ಯ, ಎಲ್ಲ ಮರಗಳೂ ಸಮನಾದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯಲಾರವು, ಎಲ್ಲ ಬಂಡೆಗಳೂ ಒಂದೇ ಗಾತ್ರ ಇರಲಾರವು, ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ, ಮೇಲು ಕೀಳು ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆ"[6]

ಬೇಡರ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ನೀಡುವ ದ್ರೋಣರು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕುಬ್ಜರಾಗುತ್ತಾರೆ. ದ್ರೋಣರ ಶಿಷ್ಯನಾಗುವ ಹಂಬಲ ಈಡೇರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆಂದು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಏಕಲವ್ಯ ಹತಾಶನಾಗಿ ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಜನ್ಮದ ಪಾಪಿ ಪರಂಪರೆಗೂ, ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯ ಕಿಡಿಯನ್ನು ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಜ್ಞಾನದಾಹಕ್ಕೂ, ಧಿಕ್ಕಾರ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ.

ಕೀಳು ಕುಲದ ಕಳಂಕ ಆಕಾಶಕ್ಕಿಂತ ಅಗಲವಾಗಿ, ಭೂಮಿಗಿಂತ ಭಾರವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಗೆಗೆ ಖೇದಗೊಂಡು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಸಾಂತ್ವಾನ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸ್ನೇಹಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಜನ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಗುಪ್ಸೆ ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದಿರುವಂತೆ, ಸಾಂತ್ವಾನ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅನ್ನದ ಹಂಗು, ತಂದೆ ದ್ರೋಣರ ಕೈ ಕಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗವಿದೆಯೆಂದು ಧೈರ್ಯ ತುಂಬುತ್ತಾನೆ. ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಬಾಹುಬಲದ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಏಕಲವ್ಯನಂಥವನಿಗೆ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣದ ಸಾಧನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಏಕಲವ್ಯನ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಭರವಸೆಯಿಟ್ಟು ತಂದೆ ತನಗೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳಿಕೊಡುವಾಗ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಿ ಕಲಿಯುವಂತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ರೀತಿ ಏಕಲವ್ಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣನ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಏಕಲವ್ಯ "ನಿಮಗೆ

ಕಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅದೇ ನನಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ" ಎಂದು ಕಾಡಿಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಏಕಲವ್ಯನಂತಹ ಅನ್ನದ ಋಣದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿರುವ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ ಅದಕ್ಕೆ ಕುಲದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಲು ನಡೆಸುವ ಹೆಣಗಾಟ, ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಬೇಡವಾದವನನ್ನು ತನ್ನ ಒಡನಾಡಿಯಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ತುಡಿತ. ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಿಲ್ಗಾರರನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ನುಂಗಿ ನೊಣೆಯುವಂತೆ ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆ, ರಕ್ತಪಾತ, ಸಾವು-ನೋವು, ವೈಧವ್ಯಗಳ ನಿರ್ದಯವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆಂದು ದ್ರೋಣ ಮೂಕಸಂಕಟ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ, ಅದನ್ನು ಭೀಷ್ಮರೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

"ಮಾನವೀಯತೆ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಗಳು ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅರಳುವ ಬದಲು ನರಳುತ್ತವೆ" ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರ ಸಹಮತವೂ ಇದೆ. ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ಯುದ್ಧ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ದುರಂತವೊಂದರ ಸಂಭವ ಎಂಬ ನಿರುಮ್ಮಳತೆಯೂ ಇದೆ. ಬದುಕಿನ ಏರುಪೇರುಗಳನ್ನು, ಅಸಂಗತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಾನವೀಯ ತುಡಿತ ಮಿಡಿತಗಳು ದ್ರೋಣನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾವಲೋಕನದ ಅಲೆಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದರೆ, ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಚಾಚೂತಪ್ಪದೆ ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗುವ ತಾಟಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೋರುತ್ತಾರೆ. ದಾಯಾದಿ ಮತ್ಸರ ಹೊಣೆಯಾಗಿ ಈಗ ಬೆಂಕಿಯಾಗುವ ಸಮಯ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದ್ದು ಕುರು ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ವಿವೇಕ ಕೈ ಜಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು, ಅದನ್ನು ದ್ರೋಣರಂತಹ ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಂದಲೂ ತಡೆಗಟ್ಟಲಾಗದಿರುವುದನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಖಚಿತವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿರುವುದೇ ಅವರ ತಟಸ್ಥ ತಲ್ಲೀನತೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಅಧಿಕಾರ ಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಹೋರಾಟವು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಲ್ಲುವ ಕಾಣಿಕೆಯೇ ಎಂಬ ಭೀಷ್ಮರ ನಿಲುವಂತೂ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾದದ್ದೇ. ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾನವೀಯ ತುಡಿತವಿರುವ ದ್ರೋಣರಂತಹ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಭೀಷ್ಮರ ನಿಲುವಿಗೆ ತಲೆಬಾಗುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ದುರಂತದ ಬೀಜ ಅಡಗಿದೆ.

ದ್ರೋಣರ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ತನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ಏಕಲವ್ಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಶಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವನು. ಅಗೋಚರವಾಗಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಗಾರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಗೋಚರವಾದ ಬಾಣವೊಂದು ಬೊಗಳುವ ನಾಯಿಯ ಬಾಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾದ ಅರ್ಜುನ, ಅದು ಮನುಷ್ಯರಿಂದಂತೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದೇವತೆಗಳದೋ, ಗಂಧರ್ವರದೋ ಕೆಲಸವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ದ್ರೋಣರೊಂದಿಗೆ ಆತಂಕ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಯೇ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ಶಬ್ಧವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆಯೆಂದು, ಅದನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಸೋಜಿಗವೆಂದೂ ದ್ರೋಣ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಏಕಲವ್ಯ ಅವರೆದುರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದ ದ್ರೋಣರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ನಾವಿಂದು ವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು

ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ದ್ರೋಣರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರಾದರೂ, ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯದ ಕಿಚ್ಚು ಭುಗಿಲೇಳತೊಡಗುತ್ತದೆ.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಿಲ್ಗಾರನನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ತನಗೆ ಗುರುಗಳು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ವಚನವನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಅರ್ಜುನ ಕುದಿಯತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಶಬ್ದವೇಧಿ, ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆನ್ನುವ ದ್ರೋಣರ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ, ಅರ್ಜುನ ಕುಲಮದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಬೇಡನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಿದ್ಧಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಕಲಿತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಅಧರ್ಮಿ ಎಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರಸುಕುಮಾರರಿಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಿರುವುದು, ಬೇಡರಿಗೆ ಕುಲಕಸುಬಾಗಿದೆ ಎಂದು ಏಕಲವ್ಯ ಕೊಡುವ ಸಮಜಾಯಿಷಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಿಲ್ಲ. ಗುರು ಎದುರಿಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಗುರುಚೈತನ್ಯವನ್ನು ದೇಹದ ಅಂಗುಲಂಗುಲದಲ್ಲೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತನಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ವರ್ಣಿಸಿದಾಗಲಂತೂ ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉರಿಯುತ್ತಾ ದ್ರೋಣರು ವಚನಭ್ರಷ್ಟರಾದುದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿ ಹಂಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಪಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ನರಳುವ ದ್ರೋಣರು ಈ ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನಿಂದ ಗುರುಕಾಣಿಕೆ ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

ತನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲೂ ಗುರುಕಾಣಿಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಸುಯೋಗ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಏಕಲವ್ಯ ಆನಂದಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನೂ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆಗೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದ್ದರೂ, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಠೋರತರವಾದ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಗುರುವಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹಿಮಾಲಯದೆತ್ತರದಿಂದ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಅಂಜದೆ, ಅಳುಕದೇ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ "ಅಷ್ಟೇ ತಾನೇ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸಿರೆಂದು ಗುರುಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಬಂದಾಗ ಈ ಬೇಡ, ಯಾವ ಗುರುಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬಲ್ಲನೆಂದು ಹಂಗಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೇ ಅರ್ಜುನ, ಇದೋ ಗುರು ಬಯಸಿದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೆಬ್ಬಂಡೆ ಮೇಲೆ ಹೆಬ್ಬೆರಳ ಕತ್ತರಿಸಿ ಗುರುವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನು ಬರಿದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಗುರುವಿಗೆ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಹಾಳಾದ ಮಗನನ್ನು ಕಂಡು ಏಕಲವ್ಯನ ತಾಯಿ ಮಮ್ಮಲಮರಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಎದೆಯಾಳದ ನೋವು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಕರುಳುಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೊಸಕಿ ಹಾಕಿದ ಗುರುವನ್ನು ಕೊಲೆಗಡುಕನೆಂದು ದೂಷಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬಾಳನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿದ ನಿನ್ನ ಗುರುವಿನ ಬಾಳು ಹಾಳಾಗಲಿ ಎಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಮಾತ್ರ ಆಕ್ರೋಶದಿಂದ, ನವಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಸಿಡಿಯುತ್ತಾ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಣಬಿಡುತ್ತಾ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ದುಂಬಿ ಮೊಳಗಿಸಿದ ಏಕಲವ್ಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನ ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಏಕಲವ್ಯನು ಸಿಡಿದು ಬಂದ ಆಕ್ರೋಶದಿಂದ, ಏಕಲವ್ಯನೂ ಸಿಡಿದು ಬಂದ ನವಚೇತನದಿಂದ, ಏಕಲವ್ಯನು ಸಿಡಿದು ಬಂದ ವನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ದುಂದುಬಿ ಮೊಳಗಿದೆ. ಪಾಂಡುನಂದನನ ನಿಂದಿಸಿ ಬಂದ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಣವ ಬಿಟ್ಟು ಅಡವಿಯೆಲ್ಲವ ನಡುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟ

ಇಲ್ಲಿ ಈ ಹಾಡು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದು, ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಶೋಷಿತರ ಪರವಾಗಿ ಧ್ವನಿಯೆತ್ತುವಂತೆ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೂವರು ಸೈನಿಕರು ಅಂಗಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಯಾರಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದರೊಂದಿಗೆ ಎಂಟನೇಯ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ತಿಂಡಿಪೋತರೂ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯರಿಗೆ ಹೆದರುವವರು, ತಾವು ಯಾರ ಕಡೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತವರೂ ಆಗಿರುವ ಅವರಿಗೆ ದಾಯಾದಿಗಳ ಕಿತ್ತಾಟಕ್ಕೆ ನಾವು ಯಾಕೆ ಪ್ರಾಣ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು" ಎಂದು ಅಲೋಚಿಸುವಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತಿಕೆ ಇದೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತರೇ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯರು ಮುಂಡೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಗೆದ್ದರೇ ನಮಗೆ ಪಟ್ಟವೇನೂ ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಅರಿವಿದೆ. ಹೆಂಡತಿಗೆ ಕೋಪಬಂದು ಬೀದಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ಅವಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮರಹತ್ತಿ ಕೂರುವ ಪರಾಕ್ರಮದ ಈ ಸೈನಿಕರೂ ನಾಳೆ ಕುರು ಸೈನ್ಯದ ಮರ್ಯಾದೆ ಉಳಿಸುವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ"[೨೦]

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ದುರ್ಯೋಧನ, ಕರ್ಣರು ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದರೊಂದಿಗೆ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನನ್ನೂ ಅವನ ಬೇಡ ಪಡೆಯನು ಕೌರವ ಪಾಳೆಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ನಿದ್ದೆಗೆಡುವುದು ಖಾತರಿ ಎಂದು ಅವರು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯರ ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಈ ಯುದ್ಧ ಸುವರ್ಣಾವಕಾಶ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆನ್ನುವ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಬೇಕೆನ್ನುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವನ ಸ್ವಾರ್ಥವೇ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣರದೂ, ಪಾಲಿರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕರ್ಣನೇ ಸೂಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ದುರ್ಯೋಧನ ಕರ್ಣನನ್ನು ಮುಂದೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಕೃಷ್ಣ, ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಭೀಮರೆದುರಿಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠರ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧ ಕುರಿತ ತನ್ನ ಹಪಹಪಿಕೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಹತ್ತನೆಯ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ದಾಯಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸುವ ಈ ಯುದ್ಧ ರಕ್ತಪಾತಕ್ಕೇಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಳಂಕಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಯುಧಿಷ್ಠರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಭೀಮಾರ್ಜುನರಿಂದ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ತಮ್ಮನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅನ್ನ ನೀರಿಗೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ದ್ರೌಪದಿ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣದಂತ ಹೇಯಕೃತ್ಯಕ್ಕೂ ಕೈಹಾಕಿ ಕೊನೆಗೆ ಜೀವಂತ ಸುಟ್ಟುಬಿಡಲು ಹೇಸದಿದ್ದ ದುರ್ಯೋಧನನ ವಿರುದ್ಧ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಅಂತಿಮ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಇಳಿಯದೇ ಅನ್ಯಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರ ಒಕ್ಕೊರೊಲವಿನ ತೀರ್ಮಾನ. ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರ ನಡುವೆ ಎದ್ದ ವಿವಾದದ ಧೂಳನ್ನು ಹಾರಿಸಲು ಕೃಷ್ಣ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ದಾಯಾದಿಗಳ ಸಂಘರ್ಷ. ದುರ್ಯೋಧನ, ದುಶ್ಯಾಸನರಂತಹ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಧೂಳೀಪಟಮಾಡಿ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣ ಸಾಧಿಸುವ ಪವಿತ್ರ ವೇದಿಕೆಯೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧ. ಹೃದಯ ಹೀನರಿಗೆ ತೋರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ರಿಯಾಯಿತಿಯಾದರೂ ಅದು ಮನೋದೌರ್ಬಲ್ಯದ ಸಂಕೇತ. ವಿನಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಯುದ್ಧ ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಸವವೇದನೆ.

ಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಯುಧಿಷ್ಠರನಿಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಮಾಧಾನವಾದರೂ, ಅಪ್ರತಿಮವೀರನಾದ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ಪಡೆಯೊಡನೆ ಕೌರವ ಸೇನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರೆ ತಮಗೆ ಆಪತ್ತು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಆತಂಕ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಅವನನ್ನು ತಟಸ್ಥನಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಏನಾದರೂ ಉಪಾಯ ಹುಡುಕಬೇಕೆನ್ನುವ ಯುಧಿಷ್ಠರನ ಮಾತನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಬರೀ ಹತ್ಯೆಯಲ್ಲ, ಸಂಧಾನವೂ ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗ. ಮುನ್ನುಗುವ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಅಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದಾಗ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವುದು, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅದರ ಒಂದು ತಂತ್ರ ಎನ್ನುವ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜಕಾರಣದ ಎಲ್ಲಾ ವರಸೆಗಳನ್ನೂ ಕರಗತವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಾತಂತ್ರಗಾರನಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಅರ್ಜುನನನ್ನೇ ಮುಂದೆ ತಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ನಿಚ್ಚಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕದ ಅಪ್ರತಿಮ ಪರಾಕ್ರಮ ತಾನೇ ಎನ್ನುವ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಅವನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಕೊನೆಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಹುಸಿನಗೆ ಬೀರುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನ ನಿರ್ದೇಶನದಂತೆ ಏಕಲವ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದ ಅರ್ಜುನ "ನನ್ನ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕಿತೇ?" ಎಂದು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕೇಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣ ದುರ್ಯೋಧನ, ಕರ್ಣ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತಿದ್ದು ಅವರೂ ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಹೋದದ್ದನ್ನು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಛಲವನ್ನು ಅರ್ಜುನ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತನಾದರೂ ಅದು ಆತ್ಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಂದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಮಾತಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ದೀನನಾಗಿಸಿಕೊಂಡವನ ಉದ್ಗಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನನ ಮೆಚ್ಚು ನುಡಿಗಳಾಗಲೀ, ದೀನತೆಯಾಗಲೀ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಖುಷಿಗೊಳಿಸುವ ಬದಲು ಅವನ ಆಳದ ನೋವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತದೆ.

"ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಗಾಯ ಮಾಗಿದ್ದರೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಾದ ಗಾಯ ಮಾಗಲು ಯುಗ ಯುಗಳೇ ಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ" ಎನ್ನುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಮಾತು ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಇಂತಹ ಅಸಹಾಯಕತೆ ಅವಮಾನ, ತಿರಸ್ಕಾರ, ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ಅನ್ಯಾಯ, ಶೋಷಣೆ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತಿರುವ ದಲಿತರ ಮೂಕ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ದನಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಪುಸಲಾವಣೆ, ಚಿತಾವಣೆಗೆ ಮರುಳಾಗದೆ ಅವರವರ ಸ್ವಾರ್ಥ ತೆವಲುಗಳಿಗೆ ಬಡಿದಾಡುತ್ತಿರುವ ಇವರಿಬ್ಬರ ಕಚ್ಚಾಟದಲ್ಲಿ ನಾವೇಕೆ ಬಲಿಪಶುಗಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ವಿವೇಕಯುತ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಏಕಲವ್ಯ ತಲುಪುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣರಿಂದ ಏಕಲವ್ಯ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಹೋದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿರೋಧಿಸಿದ ಅರ್ಜುನ ಈಗ ಬೆಂಬಲಯಾಚಿಸಲು ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೀರಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಸಕ್ತಿಯಿರುವ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಗುರುಮುಖದಿಂದ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತು ಶ್ರೇಷ್ಠಬಿಲ್ಲಾಗರರಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವೇಕಯುತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಧರ್ಮ ಅಳಿಸಲು ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷ ಸೇರುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮನವಿಗೆ "ಕುಲಧರ್ಮ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಅಳಿಯುವುದೇ ಮೇಲು" ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುವ ಏಕಲವ್ಯ ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗದಿರುವುದು ಧರ್ಮವೇ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನೇ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನದ ಬುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನನ್ನ ಯುದ್ಧ. ಮೇಲು–ಕೀಳೆಂಬ ವಂಚನೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಲು ನನ್ನ ಸಮರ. ಉಳ್ಳವರ ನಡುವಿನ ಕಚ್ಚಾಟವಾಗಿರುವ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನದು ಇಲ್ಲದವರ ಪರವಾದ ಹೋರಾಟ" ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಮಾತು ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರ ಬದುಕಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಹೂ ಅರಳಿಸುವ ಆಶಯಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾದದ್ದು, ಎಚ್ಚೆತ್ತ ದಲಿತರ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದದ್ದು.

ಪುರಾಣಕತೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಕ್ಕೆ ಸೆಳೆ ತಂದ ನಗರ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಕ್ರೌರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿಯೂ ಅದರಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿತು ಆ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳ ದಮನಕ್ಕೆ ವೀರಸಂಕಲ್ಪ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ದಲಿತ ತರುಣನ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ವಿವೇಕ ಹಾಗೂ ಜಾಗೃತ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ರೀತಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸುವಂತಿದೆ.

"ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಿಂದ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದದ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಲೋಹಿಯಾ ರವರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಗೊಂಡಿರುವ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು, ಜಾತಿ–ವರ್ಗಗಳ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ

ಏಕಲವ್ಯ ಪಾತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಕೆಳಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವನೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಏಕಲವ್ಯ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ದ್ರೋಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುತಂತ್ರದ ಸಂಕೀರ್ಣವೆಂಬಂತೆ ಪಡೆದು ಸಣ್ಣವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕೆಳಜಾತಿ ವರ್ಗದ ನಿಷ್ಠೆ, ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಏಕಲವ್ಯ ಎಡಗೈ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಪರಿಣಿತಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಧಿಕಾರ ಗಳಿಕೆಯ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ವಿನಂತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡದೆ "ತನ್ನದು ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲುಕೀಳಿನ ವಿರುದ್ಧ, ಇಲ್ಲದವರ ಪರವಾದ ಹೋರಾಟ" ಎಂದು ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಆ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಶೋಷಿತಪರ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಸಮಾನತೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜವೆಂಬ ದ್ರೋಣನ ಮಾನವ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಸೂಕ್ತ ವಾದದೊಂದಿಗೆ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪುರಾಣದ ಮಾನವ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವಿನ ಪರಿಮಿತ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವ ಈ ನಾಟಕ ಶೋಷಿತ ಜನಾಂಗದ ಪರವಾಗಿ ತನ್ನ ಒಲವು-ನಿಲುವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಜನಾಂಗಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೊಂದಿದ ಧೀಮಂತನಾಯಕನಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದೊಂದು ಉತ್ತಮ ನಾಟಕವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು"[೨೧] ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಏಕಲವ್ಯನು, ಮುಂದೆ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿದು ಕ್ರಾಂತಿಯ ದುಂದುಭಿ ಮೊಳಗಿಸಿದನೆಂಬ ನಾಟಕಗಾರರ ಕಲ್ಪನೆ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಏಕಲವ್ಯನು ಕೌರವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದು ಕಾದಿದನೆಂಬ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾದಾಡಲು ಅಥವಾ ತಟಸ್ಥವಾಗಿರಲು ಅವನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಯ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದಲೂ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ದಲಿತರ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ದಲಿತರ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಘೋಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಸ್ಯದ ಹೊನಲಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ ಮಡುವಲ್ಲ
ಸಂಘರ್ಷದ ಕಥೆ ಬಂದುಗಳ
ಅಡವಿಯ ಬಾಲನು ಘನ ಏಕಲವ್ಯನು
ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ ಕಥೆಯ ಕೇಳಿ

ಏಕಲವ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಜೊತೆಗೆ ಕೌರವ-ಪಾಂಡವರ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದ ಟೊಳ್ಳುತನವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳುವುದು ನಾಟಕದ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಗುರುವಿನಿಂದ ವಿದ್ಯೆಕಲಿತ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರು ಅದನ್ನು ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಏಕಲವ್ಯ ಸಾಧಿಸ ಹೊರಟ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಕಾಡಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಧಿಸಲಾದ ವಿದ್ಯೆ ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರರನ್ನು ನೋಡಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವ

ಹಿಂದೂ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೂ, ಬೇಡರಿಗೂ ಇರುವ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವ್ಯಂಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕಾರರ ನಿಲುವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬೆಂಬಲ ಬಯಸಿ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರೂ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಏಕಲವ್ಯನು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ "ಕುರುಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಪಕ್ಷವಹಿಸಿ ಯಾರೊಬ್ಬರ ದಾಳ ನಾನಾಗಲಾರೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನದ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನನ್ನ ಯುದ್ಧ ಮೇಲು-ಕೀಳೆಂಬ ವಂಚನೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಲು ನನ್ನ ಸಮರ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಕೇವಲ ಉಳ್ಳವರ ನಡುವಿನ ಕಚ್ಚಾಟ. ನನ್ನದು ಇಲ್ಲದವರ ಪರವಾದ ಹೋರಾಟ. ಈ ಸಂಘರ್ಷ ಕುರುಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರ ವಿರುದ್ಧವೂ ಸಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರ ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಳಕು ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರ ಬದುಕಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಹೂ ಅರಳುತ್ತದೆ. ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ, ವರ್ಗವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಉಳ್ಳವ-ಇಲ್ಲದವರ ಈ ಎಲ್ಲ ಭೇದಗಳನ್ನೂ ಅಳಿಸಿ ಹಾಕುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಸಂಕಲ್ಪ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಹೌದು"[೨೨]

ಈ ನಾಟಕದ ಬಗೆಗೆ ಡಾ.ಕೆ.ಮರುಳಸಿದ್ಧಪ್ಪನವರು ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. "ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ನಾಟಕ ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ ಕರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಯುದ್ಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಜೂಜಿನ ಹುಚ್ಚಿಗಾಗಿ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಮಡದಿಯನ್ನು ಪಣವಿಟ್ಟು ವೈರ್ಯದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರೇ ಕಚ್ಚಾಡಿ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯ, ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳು, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರೇ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ನಾಗರೀಕ ಕ್ರೌರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯವೆಂಬಂತೆ ಕಾಡಿನ ಮುಗ್ಧ ಬೇಡನ ಕಥೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಾಟಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ತಾವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನಾಟಕಕಾರರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ನಾಗರಿಕರು ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಗೆ ಅಪವ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಅವರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ನೈಪುಣ್ಯತೆ ದಾಯಾದಿಗಳ ಕಗ್ಗೊಲೆಗೆ, ಬಂಧು ಹತ್ಯೆಗೆ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅಂಗವಿಕಲತೆಗೆ, ಅಗಣಿತ ವೈದವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಭಿಮಾನ, ಛಲ ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನಿಂದಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧ ಇದಾವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಸಾವಿರಾರು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಗೆ ನಾಟಕಕಾರರಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವಿದೆ. ಆದರೆ ಏಕಲವ್ಯನು ಸಾಧಿಸಹೊರಟ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಕಾಡಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾದ ವಿದ್ಯೆ. ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರರನ್ನು ನೋಡಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವ ಹಿಂದೂ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೂ ಬೇಡರಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವ್ಯಂಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ"[೨೩]

ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು 'ಏಕಲವ್ಯ'ನನ್ನು ಪುರಾಣ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಅಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ವರ್ಣ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ರಾಂತಿಯ ದುಂಧುಬಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸುವಂತವನಾಗಿ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದನ್ನು, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಏಕಲವ್ಯನು ಹೋಗದ ಹಾಗೆ ಅಂದರೆ ಮೂಲಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೩.೭ ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ' ನಾಟಕದ ಪಾತ್ರ:-

ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಂಡ ಶಕ್ತಿ ಕವಿ ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರು ಇದುವರೆಗೆ ೩ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದು 'ನಮಗ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲೋ ಎಪ್ಪಾ ಸಾಕ್ಷಿ' ೧೯೯೫ರಲ್ಲಿ, ಎರಡನೆಯದು 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ' ೧೯೮೮ರಲ್ಲಿ, ಮೂರನೆಯದು ಹ್ವಾದವರು. ಈ ನಾಟಕಗಳು ವಸ್ತುದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಧೋರಣೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ನಾಟಕಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಹುಟ್ಟಿದ ಜಾತಿ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬಾಸೆಯಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗುವುದು, ಗುರುವಾಗಲೊಪ್ಪದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ, ಸ್ವಂತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕಲಿತ ಏಕಲವ್ಯನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅಭಿಮಾನ ಪಡದೆ, ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಮೂರು ಲೋಕದ ಗಂಡನನ್ನಾಗಿಸಲು ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಪಡೆಯುವುದು.

ಅಂದರೆ ಇಡೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕನಲಿಹೋದ ವೀರನೊಬ್ಬನ ಬಾಳು ಬಹುಪಾಲು ಲೇಖಕರ ಗಮನ ಸೆಳೆದಿದೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಲೇಖಕರು ಒಂದೊಂದು ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಪುನರ್ ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಾತ್ರೋಟರ ಎರಡನೇ ನಾಟಕ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ'ವೂ ಇದೇ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ರಚನೆಗೊಂಡಿದೆ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆ ನೇರವಾಗಿ ಬರದಿದ್ದರೂ, ಇಡೀ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಈ ಕಥೆಯೇ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ದ್ರೋಣ, ಅರ್ಜುನರು ಪರಸ್ಪರ ತಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಏಕಲವ್ಯನಂತಹ ಬಡಪಾಯಿ ವೀರನನ್ನೂ ಈಗಲೂ ಶೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

"ಗುರುವಿನಿಂದ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆಯ ಋಣಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ಏಕನಾಥ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ'ನೇ ಸರಿ. ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಕುಳಗಳಾದ ಗೌಡ ಮತ್ತು ಸಾಹುಕಾರನ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಪೈಪೋಟಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹದರಲ್ಲಿ ಬಡವರೆಲ್ಲರ ಇಚ್ಛೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಏಕನಾಥ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈತನನ್ನು ತನ್ನ ಪರವಾಗಿ

ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಹುಕಾರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಂತಬುದ್ಧಿ ಇದ್ದ ಮನಸ್ಸು, ಯಾರ ಗುಲಾಮನೂ ಆಗಲಿಕ್ಕೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಏಕನಾಥ ಕೊನೆತನಕ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ"[೨೪]

ಅಧಿಕಾರ ತಮ್ಮ ಕೈತಪ್ಪಿ ಕೆಳಜಾತಿ ನಾಯಕರ ಪಾಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತಾಗ ಆಳುವ ವರ್ಗಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನು ಮರೆತು ಒಂದಾಗುವುದರ ಚಿತ್ರ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಸಾಹುಕಾರ ಹೇಳುವ ಮಾತಿದು–

"ತಲೆ ತಲಾಂತರದಿಂದ ಈ ಖುರ್ಚಿಗೌಡ್ರನ್ನ ಬಿಟ್ರು ಸಾವುಕಾರು,
ಸಾವುಕಾರನ್ನ ಬಿಟ್ರ, ಗೌಡ್ರು,
ಏರಿದ ಇತಿಹಾಸ ಐತಿ. ಈಗ ಒಬ್ಬ ಶೂದ್ರ ಮುಂಡೆದ್ದು ಏರತಾನಂದ್ರ ಹ್ಯಾಂಗ ಆದೀತು.
ಖುರ್ಚಿ ಏಕಾಕ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಇದ್ರೂ ನಡದೀತು ಇರಲಿಕ್ಕಂದ್ರು ನಡದೀತು.
ಆದ ಜಾತಿ, ಗೊತ್ರ ಸುದ್ದಿರಬೇಕು ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಪುಣ್ಯಬೇಕು, ಹೌದಲ್ರಿ"[೨೫]

ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಅಕ್ಷರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ವಂಚಿತರನ್ನಾಗಿ ಒಳಗೇನಿದೆ ಒಳಗೇನಿದೆ ಎಂದು ಇಣುಕು ನೋಡುತ್ತಾ ಕಲಿತದ್ದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅಂದರೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿವರ್ಗ ಹೇಗೆ ದಲಿತರನ್ನು ಅಕ್ಷರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ವಂಚಿಸಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಅಧಿಕಾರದ ಗದ್ದುಗೆ ಹಿಡಿಯಲು ಶ್ರೀಮಂತರು ಎಷ್ಟೇಲ್ಲಾ ಹೇಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮತನವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಬ ಪದಗಳ ಔಚಿತ್ಯವಾದರೂ ಏನು! ಅಧಿಕಾರ ವಿಕೇಂದ್ರಿಕರಣವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಸರ್ಕಾರದ ಉದ್ದೇಶ ಈಡೇರಲು ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಮನಗಾಣಬೇಕು. ದಲಿತರು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಬಾರದು ಎಂಬ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಪೀಡಿತ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಸರಿ. ಕತ್ತಲನ್ನು ಹರಿಸುವ ಸೂರ್ಯ ಒಬ್ಬ, ಫಲವತ್ತತೆಗೆ ಭೂಮಿ ಒಂದೇ, ಕುಡಿಯಲು ನೀರೊಂದೆ, ಹರಿಯುವ ರಕ್ತವೊಂದೆ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಏಕೆ ಹೊಲೆಯರು, ಮಾದಿಗರು ಅವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಟ್ಟಾರುಂಟ, ಕೊಡಬಾರದು ಎಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಹುನ್ನಾರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಈ ಹೊಲಸು ಯೋಚನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲರೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಭಾರತವನ್ನು ಜಾತ್ಯತೀತ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಸ್ಪೃಶ್ಯ–ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ, ಜೀತಪದ್ಧತಿ ಮುಂತಾದ ಅನಿಷ್ಟಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸೋಣ, ಅವರನ್ನೂ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಕಾಣೋಣ. ನಾವೆಲ್ಲ ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳು, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ. ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಬಾಳೋಣ, ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಗೌರವ ನೀಡೋಣ, ಸುಭದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟೋಣ, ಸಮಾನವಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕೋಣ ಎಂಬ ಆಶಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ,

ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಮೃಗೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಈ ಜಾತಿಯ ಅನಿಷ್ಟಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬಹುದು.

ಕೀಳು ಕುಲದವನ ಅಧಿಕಾರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮವರ ಕಾಲ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ನೂರ ಪಾಲು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲೆನ್ನಿ?

ಅಂದರೆ ಏಕನಾಥನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕೆಳಗಿಸಬೇಕು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವನು ದಲಿತ, ನಿಕೃಷ್ಟ ಎಂಬ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಯಾರ ಮೂಲಕ ಹೇಳಿಸಬೇಕು. ಅವನ ಗುರುವ್ಯಾರು ಎಂಬ ಕೆಟ್ಟ ಯೋಚನೆಗಳು, ಸಾಹುಕಾರ-ಪಟೇಲರನ್ನು ಬೆಂಬಿಡದ ಭೂತವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿವೆ. ಕೋಣಗಳ ಹೋರಾಟ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯು ಎಂಬಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಗುರುವನ್ನು ಸಂದಿಗ್ದಕ್ಕೆ ಒಳಗುಪಡಿಸಿ ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಸಿಗದೆ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿದೆ.

ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಏಕನಾಥನ ಗುರುವನ್ನು ತನ್ನ ಹಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕನಾಥ ಚೇರ್ಮನ್ ಆಗುವುದನ್ನು ನಾಜೂಕಾಗಿ ಗುರು ತಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಏಕನಾಥ ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿಯೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಗುರುವಿನ ಮೂಲಕ ಒಡ್ಡಿದ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಲು ಮುಂದಾಗದಿರುವುದು ಸೋಜಿಗವೆನಿಸಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಏಕನಾಥನ ಅವ್ವ ಮತ್ತು ದುರ್ಗಾ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಶಾಲೀ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಒಡಮೂಡಿದೆ. ದುರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಅವ್ವ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಉದಾಹಿರಸಬಹುದು.

ಅವ್ವ ಏನು, ಜಾತಿ ಜೊಳಗ್ಯಾಗ ಸಿಕ್ಕು ದಾರಿ ಕಳಕೊಂಡ ಗುರುಗಳು ನಿನಗೆಲ್ಲ ದಾರಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರ ಏಕನಾಥನಿಗಿಂತ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವು ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ನಿಜಕ್ಕೂ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಭರವಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ದಲಿತರು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ಗವಾಗಿದ್ದುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ಇದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅವ್ವ ನಂಬಿದ್ದಾಳೆ. "ನಿನ್ನ ಕೈಯಾಗ ಅಧಿಕಾರದ ಸೂತ್ರ ಇದ್ರ ಜನಕ್ಕ ಹಿತ ಮಾಡಾಕ ಸಾಧ್ಯ ಆದೀತು," ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಗುರುವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡು ಎಂಬುದು ಅವಳ ಖಚಿತವಾದ ನಿಲುವು, ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆಯದ ಏಕನಾಥ ಗುರುವಿನ ಮಾತು ನಡೆಸಲು ದೊರಕಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ದುರ್ಗಾ ಗಂಡಗಚ್ಚೆ ಹಾಕಿ, ಗಾಳಿಸಂಗತಿ ಪಡೆದು, ಊರ ಅಗಸಿಯನ್ನು ಗಡಗಡಾ ನಡುಗಿಸಿ ಅಧಿಕಾರದ ಗದ್ದುಗೆ ಏರುತ್ತಾಳೆ.

ಪಾತ್ರೋಟರು ತಮ್ಮ ನಾಟಕವಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಅಂದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಏಕನಾಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗೌಡರು–ಸಾಹುಕಾರರು ಅರ್ಜುನ–ಭೀಮರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ ಬದಲಾಗಿ ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಿದ ಗುರು ಮತ್ತು ಹೊಸ ಪಾತ್ರಗಳಾದ ಏಕನಾಥನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕ ದುರ್ಗಾಳ ಮೂಲಕ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ"[೨೭]

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸ್ವಸ್ಥ ದಲಿತ ಕ್ರಾಂತಿ ವಿಷಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ತಮ್ಮತನದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿರುವ ಪಾತ್ರೋಟರು ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನ, ಪಟ್ಟಣದ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಶೋಷಿತರ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತ ಬದುಕಿನ ದುರಂತವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ, ಅನುಭವಿಸಿ ನೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಕಂಡ ನೋವಿಗೆ ಧ್ವನಿ ನೀಡಲು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ.

ಮೇಲುಜಾತಿಯ ಹೆಸರಿಲ್ಲದ ಶಿಕ್ಷಕ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಏಕನಾಥನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನು 'ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವಂಗ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಬಡತನ, ಅಜ್ಞಾನಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವೈಚಾರಿಕರಂತೆ ಬೆಳೆದಿರುವ ಏಕನಾಥನ ಅವ್ವ, ಅಕ್ಕ ದುರ್ಗಾ, ಅವನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉನ್ನತಿಗೆ, ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿ, ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಬಡವರ, ದಲಿತರ ಉದ್ಧಾರದ ಪ್ರತೀಕವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪತ್ತು, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಾತಿಯ ಬಲವು ಶೋಷಿಸುವವರನ್ನು ಇವರೆಲ್ಲ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ತುಳಸಗೊಂಡವರ ಎದ್ಯಾಗಿನ ತಳಮಳ, ಅವರ ಒಡಲಾಗಿನ ಬೆಂಕಿ ತಾಪ ಅವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ತುಳಸಗೊಂಡವರ ಎದ್ಯಾಗಿನ ಬೆಂಕಿ ಬುಗಿಲಂತೈತಿ' ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ತನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿನಯಗುಣಗಳಿಂದ ಜನಪ್ರಿಯನಾಗಿರುವ ಏಕನಾಥನನ್ನು ಮುಂಬರುವ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುವಿನ ಆಶೀರ್ವಾದವೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಊರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಬಡಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ಗೌಡ, ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಸಾವುಕಾರ, ಕಾರಕೂನ ಮುಂತಾದವರು ಈಗ ಒಟ್ಟುಗೂಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರ ಕುತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪದಿಂದಾಗಿ ಏಕನಾಥ ತನಗೆ ಲಭಿಸಿದ 'ಕುರ್ಚಿ'ಯನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಮೀರಿಸುವ, ಶೌರ್ಯಶಾಲಿ, ಸಾಹಸಿ ಏಕಲವ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೆಣೆದ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸುಳುವಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನೇ ಗುರು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದ.

ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ, ಕಡಿಮೆ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಏಕಲವ್ಯನ ತಪ್ಪಂತೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕೊಡಲು ಜಾತಿ ಎಣಿಸಿದ ದ್ರೋಣ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ ತಪ್ಪಿದ. ಅನಂತರ ತನ್ನ ಸ್ವ-ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಗತ್ತೇ ನಿಬ್ಬೆರಗಾಗುವಷ್ಟು ಶೂರನಾದ ಏಕಲವ್ಯನಿಂದ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಗುರುಕಾಣಿಕೆಯ ನೆವದಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಪಡೆದು ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ತಪ್ಪಿದ. ತಪ್ಪಿದ ಆ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಇವತ್ತಿನವರೆಗೂ ಸರಿಪಡಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಅಂಥ ಗುರುವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಳವರ್ಗದವರಿಗೆ ದಕ್ಕಬೇಕಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕಬಳಿಸಿ ಅವನ್ನು ನಿತ್ಯ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವ ಪಾಂಡವರಂಥ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರು ಇನ್ನೂ ಇದ್ದಾರೆ. ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಡಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ನರಳುತ್ತಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನಂಥವರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಪುರಾಣ ಚಿತ್ರಿತ ಏಕಲವ್ಯ ಗುರುಭಕ್ತಿಯ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನಾದರೂ; ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ನರಳಿದ ಸಿಂಹ. ಈ ಪಂಜರದ ಎಳೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಹರಿದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ಎಳೆಯನ್ನು ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಂದಿನ ಜಡವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ವಿದ್ಯೆ ಕೊಡಲು ಇಂದಿನ 'ಗುರು'ಜಾತಿ ಎಣಿಸಲಾರನಾದರೂ; ಅಂದಿನ ದ್ರೋಣನಂತೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವರ್ಗದ, ತನ್ನ ಜಾತಿ ಬಾಂಧವರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಕಾಪಾಡುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಾರ ಎಂಬುದಂತೂ ಕಟುಸತ್ಯ.

ಶ್ರದ್ಧೆ, ಗುರುಭಕ್ತಿ, ಭಾವುಕತೆ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಅನಿಷ್ಟವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ಅವು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಕ್ಟೋಪಸ್‌ನ ಕ್ರೂರ ತೋಳುಗಳಾದಾಗ ಜೀವಾಂತಿಕ ಹಿಡಿತಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥಹ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಲೇಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥಹ ಹಿಡಿತದಿಂದ ದಲಿತರೆಲ್ಲ ಹೊರಬಂದು ತಮಗಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಮದ್ದಾಗಬೇಕಾದದ್ದು ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀ ಅವಶ್ಯ. ಅಂಥಹ ವಿಚಾರವನ್ನು ದುರ್ಗಾ, ಅವ್ವೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. ಎ.ಆರ್.ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ : ವಚನಭಾರತ, ಪುಟ–೯೩

೨. ಹ.ಕೆ.ರಾಜೇಗೌಡ : ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕ ಭಾಗ–೨, ಪುಟ–೧೮೩

೩. ಪೋಲಂಕಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿ : ಕೈಲಾಸಂ ನಾಟಕಗಳು ಪುಟ–೧೨೫

೪. ಸುಜನಾ : (ಸಂ) ಪರ್ಪಸ್, ಪುಟ–೨೫

೫. ಆರ್.ಸೇತುರಾಮ ಮತ್ತು ಜಿ.ಎಸ್.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ : (ಸಂ) ಸಾಲು ದೀಪಗಳು, ಪುಟ–೮೪೨

೬. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ : ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್ ನಾಟಕದ ಮುನ್ನುಡಿ, ಪುಟ–೭, ೮

೭. ಬಿ.ವಿ.ವೈಕುಂಠರಾಜು : ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿ, ಲೇಖನ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ನಾಟಕಗಳು, ಪುಟ–೮೮

೮. ಗೋವಿಂದ ಪೈ : ಹೆಬ್ಬೆರಳು, ಪುಟ–೧೪, ಪದ್ಯ –೭೦

೯. ಗೋವಿಂದ ಪೈ : ಹೆಬ್ಬೆರಳು, ಪುಟ–೧೯

೧೦. ದೇಶಕುಲಕರ್ಣಿ : 'ಅಂತರ' ಲೇಖನ ಗೋವಿಂದ ಪೈರವರ ನಾಟಕಗಳು, ಪುಟ–೬೮

೧೧. ಕೆ.ಮರುಳಸಿದ್ಧಪ್ಪ : ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ, ಪುಟ–೧೫೨

೧೨. ಕೆ.ಮರುಳಸಿದ್ಧಪ್ಪ : ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ, ಪುಟ–೧೪೭

೧೩. ಕುವೆಂಪು : ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್, ಪುಟ–೩೦

೧೪. ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ : ಕುವೆಂಪು ನಾಟಕಗಳ ಅಧ್ಯಯನ, ಪುಟ–೯೫

೧೫. ಡಾ.ಪ್ರಭುಶಂಕರ : ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ–ಕೆಲವು ನೋಟಗಳು, ಪುಟ–೩೫

೧೬. ಈರಣ್ಣ ಮಠಪತಿ : ಡಾ.ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪುಟ–೯೪

೧೭. ಡಾ.ಬೈರಮಂಗಲ ರಾಮೇಗೌಡ : ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಪುಟ–೫

೧೮. ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ : 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಂದನ' ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕ, ದ್ವಿತೀಯ ಪಿ.ಯು.ಸಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ, ಪುಟ–೧೩೪, ೧೩೫

೧೯. ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ : ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಂದನ 'ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕ' ದ್ವಿತಿಯ ಪಿ.ಯು.ಸಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ, ಪುಟ–೧೪೯, ೧೫೦

೨೦. ದಂಡಪ್ಪ : ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ, ಪುಟ–೭೫

೨೧. ಡಾ.ವಿ.ಮುನಿವೆಂಕಟಪ್ಪ : (ಸಂ) ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ, ಲೇಖನ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಪುಟ–೪೨, ೪೩

೨೨. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ : ಏಕಲವ್ಯ, ಪುಟ–೫೮

೨೩. ದಂಡಪ್ಪ : ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ, ಲೇಖನ 'ಏಕಲವ್ಯ' ಲೇಖಕರು 'ಮಾಧವ ಪೆರಾಜ' ಪುಟ-೨೩೧, ೨೩೨

೨೪. ಡಾ.ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ : 'ದಲಿತ ಮಾರ್ಗ' ಲೇಖನ ಪಾತ್ರೋಟರ ಮೂರು ನಾಟಕಗಳು ಲೇಖಕರು ದುರ್ಗದಾಸ್, ಪುಟ-೪೨೪

೨೫. ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ : ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ, ಪುಟ೦೩೪

೨೬. ಡಾ.ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ, 'ದಲಿತ ಮಾರ್ಗ' ಪುಟ-೪೨೬

೨೭. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ : ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ ಮುನ್ನುಡಿ, ಪುಟ-೩ ಮತ್ತು ೪

ಅಧ್ಯಾಯ – ೪

ನಾಟಕಕಾರರು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಸ್ವರೂಪ

ಹೆಬ್ಬೆರಳು ನಾಟಕದ ಏಕಲವ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಹೊರಡುವ ವಿಚಾರ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನಿಂದ ಆಗಲೇ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಗೊಂದಳದವರಿಂದ ದ್ರೋಣನ ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದ ಏಕಲವ್ಯ ಅವನ ಬಳಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಆಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹಿರಣ್ಯಧನು–"ಎಲೆ ಮರುಳೆ

ಮೊದಲೆ ಆರ್ಯಂ, ಮೇಲೆ ಪಾರ್ವನಾತಂ, ನಮಗೆ

ಕರಿಯ ಭಿಲ್ಲರನಾರ್ಯರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳುವನೆ?"

ಎಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಅನುಮಾನಿಸಿ ನುಡಿದರೂ, ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸದೆ, ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಲು, ಹಿರಣ್ಯಧನುವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. 'ಗೊಂದಳ'ವೂ ಏಕಲವ್ಯನ ನಿರ್ಧಾರದ ಅಚಲತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡಿದಾಗ ಹಿರಣ್ಯಧನು, "ಬಿಲ್ಗಾರರಲಿ ಮುಂಚೆನಿಸಿ ಸೊಗದಿಂ ಬಾರ' ಎಂದು ಹರಸಿ, ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಉತ್ಸಾಹಿತನಾದ ಏಕಲವ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ.

ಎರಡನೆಯ ನೋಟದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ಬಂದು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕಾಣುವ ಸಂದರ್ಭ ಬರುತ್ತದೆ. ಗೊಂದಳದವರು ಮತ್ತು ದ್ರೋಣರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಆಗಲೆ ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣರನ್ನು ಕಂಡ ವಿಷಯ, ಅನಾರ್ಯನಾದ ಅವನಿಗೆ ಅವರು ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳಿಕೊಡಲಾರರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕುರುವೃದ್ಧರೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನನಂತೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಎನ್ನುವುದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ಬರುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣರು, ಅನಾರ್ಯ ಕಿಶೋರನಿಗೆ ಪಂಚಮವೇದವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗದು, ಎಂದಾಗ, ಪೈ ಅವರ ಏಕಲವ್ಯ "ಅಂತೆನೆ ಅನಾರ್ಯರು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲವೆ ಜೀಯ!" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ದ್ರೋಣ, ಅನಾರ್ಯರು, ಆರ್ಯರು, ಖಗರಾಜ ಮತ್ತು ವಾಯಸದಂತೆ ಭಿನ್ನರು ಎನ್ನುತ್ತಾನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ "ಧರ್ಮಸಂಕಟಕೆನ್ನನೀಡುಗೊಳಿಸದಿರಣ್ಣ" ಕಠೋರತೆಮ್ಮಯ ಸಮಾಜ ನಿಯಮಂ! ನಾನತಿ ಕ್ರಮಿಸಿ" ಎಂದು ಖಡಾಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಹರಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ, 'ಕಾಮಿತಾರ್ಥವ ನಿನ್ನ ಪೂರೈಸಲೀಶ್ವರಂ, ಬಿಲ್ಮಾಣನಾಗು. ಜಸವಡೆಯ ಜಗದಲಿ ಕಂದ, ಚಿರಕಾಲ ಜೀವಿಸು, ಶಿವಾಸ್ತೇ ಪಥಾಃ ಸಂತು ಎಂದು ಹರಸುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯ "ಇದೇ ನನ್ನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಗೋ ನಾಮ" ಎಂದು ದ್ರೋಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಗೊಂದಳ, "ನಿನ್ನಮ್ಮನಾ ನಾಲಗೆಗೆ ಮಚ್ಚೆ ಇದೆ, ಆತನೊರದೊಲೆ ಆಯ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳಿ 'ಗುರು ನಿಮತ್ತಮಾತ್ರ! ಕಲಿಯಲು ಮನಸ್ಸೊಂದೇ ಸಾಕು, ಕಲಿಸುವುದು ಮಣ್ಣಿನ ಬೊಂಬೆ' ಎಂದೂ ಭೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಹಾಗೇ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ನಿರ್ಗಮಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮಾರನೆಯ 'ನೋಟದಲ್ಲಿ' ಏಕಲವ್ಯನಾಗಲೇ ಗುರುವಿನ ವಿಗ್ರಹದ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ 'ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯೊಳೆಲ್ಲ ಅರಿತಿಹಂ'[7] ಎಂದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಗೊಂದಳ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿರಣ್ಯಧನುವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದು ಸಂತೋಷದ ವಿಚಾರವಲ್ಲ. ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಳಗದ ಸುಳಿವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಈ ಬಿಲ್ ಜಾಣ್ಮೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನು? ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ಯೆ ಸಾಲದೇ? ಎನ್ನುವುದು ಅವನ ಮಾತು. ಅದಕ್ಕೆ ಗೊಂದಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನಾರ್ಯರು ಏನಿತೊ ಸೋಜಿಗದ ಬಿಲ್ಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವನೂ ಕಲಿತರೇನು 'ತಪ್ಪು!' ಎನ್ನುತ್ತದೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಏಕಲವ್ಯ, ಗುರುವಿದ್ದಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೆಯ್ಗಾಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಬರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ಹಿರಣ್ಯಧನು ಭಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ, ಏಕಲವ್ಯ ಕೈಯನ್ನೇ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಬರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ಏಕಲವ್ಯ "ಆತನಲಿ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತಂದೆ, ಇತ್ತೆನವನಿಗೆ ಕೈಯನೊತ್ತೆ ಇನ್ನಿದು ನನ್ನದಲ್ಲ. ಮರಳೀಯಲದ ಬಿಡಿಸಿ ತಹೆ, ಇಲ್ಲದೊಡೆ ಬಿಟ್ಟುಬಹೆ' ಎಂದು ಹೊರಡಲು ಅನುವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಪಶಕುನಗಳಿಂದ ಭೀತನಾದ ಹಿರಣ್ಯಧನು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ಗೊಂದಳದವರು "ಕುರುಕುಲದ ಕುವರರನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಮೃಗಯನಿಮಿತ್ತ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ ನಿತ್ತಲೈತಹನಂತೆ" ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಏಕಲವ್ಯ ಆನಂದ ತುಂದಿಲನಾದರೆ, ಹಿರಣ್ಯಧನು "ಕಿವಿವೊಕ್ಕ ಕೀಡಿಯಂದದಿ ಕೆಡುಕೆ ಮನದಿ ಗುದುಗುದಿಸುತಿದೆ" ಎಂದು ಭಯಪಡುತ್ತಾನೆ. ಗೊಂದಲವೂ "ಇಂದಕಟ ದುರ್ದಿನಂ! ದೇವರೇ ಬಾಲಕನ ತಲೆಕಾಯಬೇಕು" ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆಕೊರಳ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣರ ಬಳಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಬಂದಾಗ ಅರ್ಜುನನ ಅಸೂಯೆ ಅಡ್ಡಬರುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡೇ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ತಂದೆಯ ದುರ್ಮರಣದ ಸುದ್ದಿ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಮರಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಶಬ್ಧವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಹ ಬೇಟೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಅರ್ಜುನ ಏಕಲವ್ಯನ ಅಸಾಧಾರಣ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಮತ್ತು ಆತನ ಗುರು ದ್ರೋಣನೆಂದು ಅರಿತು ಮಾತ್ಸರ್ಯಭರಿತನಾಗಿ ಗುರುವನ್ನೇ ಕಾಡಿಗೆ ಕರೆತರುತ್ತಾನೆ.

'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕದ ಮೊದಲನೇ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಗುರುವಿನ ಆಗಮನದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಗೊಂಡು ತನ್ನ ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದ ವ್ರತನಿರತನಾಗಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಗುರುಪೂಜೆಯೂ ಮಂತ್ರಘೋಷದಿಂದ –

ಗುರುರ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಗುರುರ್ವಿಷ್ಣುರ್ದೇವೋ........

ಇಂದು ಗುರುವೈತಪ್ಪನೆನ್ನೀ ವನಸ್ಥಲಕೆ

ಪವಿತ್ರತರಮಪ್ಪುದೀ ಕಾಡು ಮಲೆದಲ್ ದಿಟಂ

ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಪಧೂಳಿಯಿಂ

ಎಂಬ ಭಕ್ತಿಭಾವ ಏಕಲವ್ಯನ ಹೃದಯವನ್ನು ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಅದೇ ಭಾವ ಅವಿರ್ಭಾವವಾದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿತಾನೆ?

ಕಂದರದೊಳಲೆಯುತಿಹ ಮಂಜುಮೋಡ, ನೋಡ,

ಗುರುವುಟ್ಟಧವಳೋತ್ತರೀಯದಂಚಲಮೆನಲ್

ಸಂಚಲಿಸುತಿಪ್ಪುದು ಕೆರಳ್ಚುತಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಂ.......

ಅವನು ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿದ್ದಾಗ ಬೆನ್ನಹಿಂದೆ ದುಮುಕುತ್ತಿರುವ ಜಲಪಾತ ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿಯ ಕನಸನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಮುಂದೆ ಒದಗಲಿರುವ ಅನಾಹುತವನ್ನು ಅವನ ಅಂತರಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಯೋಚನಾಮಗ್ನನಾದವನು ಕೂಡಲೇ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಗುರು ಬರುವ ದಿನ ಚಿಂತೆ ಸಲ್ಲದೆಂದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆಯಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಏನು ತಿಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೆತ್ತ ಕರುಳು ಹಣ್‌ಜೇನುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದಿದೆ. ಆಗ ತಾನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ವ್ರತವನ್ನು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣನಾದ ದ್ರೋಣನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ತಾನು ಹಂದಿಯೊಂದನ್ನು ಶಬ್ದವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದು ಕೊಂದಾಗ ಬಿಂಕಗುಳಿ ಅರ್ಜುನನು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಸೂಯೆಪಟ್ಟ ಘಟನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ತಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಡೆದ ವಾಗ್ವಾದದ ವರದಿಯನ್ನು ತುಂಬಾ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಗುರುವಿನ ಆಗಮನವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕಾವಲುಗಾರ ಕಹಳೆಯ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಫಲಾಹಾರಕ್ಕೆ ಅಣಿಗೊಳಿಸುವಂತೆ ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿ, ತಾನು ಗುರುಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಎರಡನೇ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮತತ್ವದ ಜಟಿಲತೆ ಎಂಥದೆಂಬುದು ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮ, ವಿಧಿ, ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ-ಈ ಮೂರು ಅಭಿನ್ನ; ಒಂದೇ ತತ್ವದ ಮೂರು ಮುಖಗಳು. ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆಯ ಮುಂದೆ ಮನುಷ್ಯಚ್ಛೆಗೆ ಸೋಲು ಶತಸಿದ್ಧ. ಕರ್ಮದ ಮರ್ಮ ಮಾನವನ ಅಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಗೋಚರ

ಜೀವಿಗಳ ಕರ್ಮಜಟಿಲತೆ, ಏಕಲವ್ಯ, ಈ
ಕುಟಿಲ ಕಾರ್ಯಂಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ ನಿಯೋಜಿಪುದು
ದೇವನಿಚ್ಛೆಯ ದಿವ್ಯಲೀಲಾಪ್ರಯೋಜನಕೆ

ಎನ್ನುವ ದ್ರೋಣನ ಮಾತು ಕರ್ಮತತ್ತ್ವದ ಜಟಿಲತೆಗೆ ತೋರ್ ಬೆರಳಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ತಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವರನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆ ಇರಿಸಿ, ಏಕಲವ್ಯನಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ದ್ರೋಣ ಮತ್ತು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಧಿಯ ಕೈವಾಡದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕರ್ಮದ ಸಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ, ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಏಕಲವ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ದ್ರೋಣ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಹೃದಯ ಧರ್ಮಸಂಕಟಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಚನ ರಕ್ಷಣೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಅದರ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಳಂಕನೂ, ನಿರಪರಾಧಿಯೂ ಆದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಒದಗಲಿರುವ ಕೇಡು-ಈ ಉಭಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಾದ ದ್ರೋಣನ ಮನಸ್ಸು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇಲ್ಲಾ ಕೇಡಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣ ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ನಿಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅಂದು ಆ ಅರ್ಜುನನ ಕೈಯಿಂದ ಮಾ ದ್ರುಪದನಂ
ಭಂಗಿಸಿದ ಕತದಿಂದಮಾತಂಗೆ ನಾನಿಂದು
ಋಣಿಯಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡೆನೀ ಹೇಯ ಕಾರ್ಯಮಂ!
ನನ್ನಹಂಕಾರದಾ ಛಲಮೆ ಮರಿಯಿಕ್ಕಿದುದು
ಪಾರ್ಥನ ಅಹಂಕಾರದೀ ಕ್ರೂರ ಈರ್ಷ್ಯೆಯಂ

ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ 'ಬೆಂಕಿ ಹಕ್ಕಿಯ ಮಿಂಚುರೆಕ್ಕೆ'ಯನ್ನೇರಿ ಸವಾರಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪಾರ್ಥನ ಇಂದಿನ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಮೂಲ ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರ! ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾಮದದಿಂದ ದ್ರುಪದನ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಅರ್ಜುನನ ಮೂಲಕ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ, ಅವನ ಅನುಭವ ಮಾಗಿದಂತೆಲ್ಲಾ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಸ ಅಂಶವನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಕುವೆಂಪುರವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಓದುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕೊಂಚ ಕಾಲ ಅವರ 'ಪ್ರತಿಭಾ ವಿದ್ಯುತ್‌ವೈನತೇಯ'ನ ವೇಗದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಭಾವಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ; ತಲೆದೂಗುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ತಂದೆಯ ಮನೋತುಮುಲವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವಂಥಹ ಗುಟ್ಟೇನಿದೆ? ಎಂದು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿ ಕೇಳಿದಾಗ, ದ್ರೋಣ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ಒದಗಿರುವ ಧರ್ಮಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾಗದಂತಹ ಕರ್ಮದ ತೊಡಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವುದರ ಅರಿವು ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ.

ಕೊಳ್ ಮಿಣೆಯ ಪಿಡಿದಿರ್ಪುದಾ ಬದಿಯ ಕಯ್!

ನೂಂಕುತಿಹುದನಿಬರಂ ತನ್ನ ಲೀಲಾರ್ಥಂ

ಅಂತಲ್ಲದಿರೆ, ನಮ್ಮನೆತ್ತಣಿಂದಲೋ ಕರೆದು

ಒಯ್ದು ತಂದೀ ನೃಪಾಲರೂಳಿಗಕೆ ತಳ್ಳುತಿರ್ದಪರೆ

ಈಶ್ವರೇಚ್ಛಾರೂಪದೆಮ್ಮ ಕರ್ಮಪಾಶಂ?

ಕೊನೆಗೆ ತಾನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನ ಸಲ್ಲುವಂತೆ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಯಾವ 'ಪೆರ್‌ಕೇಡು' ಆಗದಂತೆ ಕೆಲಸ ತೂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದನ್ನು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ತಾನು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ನೆಲೆಯಿಂದ ಅರ್ಥೈಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಡಿನ ಮತ್ತು ನಾಡಿನ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷದ ಕಥೆಯಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಬದುಕು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿದೆ. ಕಾಡು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ನಿಸರ್ಗ ಸಹಜಮುಗ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜೀವ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಮತ್ತವನ ಸಹಚರರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರೆ, ನಗರ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಕ್ರೌರ್ಯದ ಸಾಕಾರವಾಗಿ ರಾಜ ಮತ್ತವನ ಅನುಚರವರ್ಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ನಾಟಕ ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ. ಜೂಜಿನ ಹುಚ್ಚಿಗಾಗಿ ಕೈಹಿಡಿದ ಮಡದಿಯನ್ನು ಪಣವಿಟ್ಟು ವೈರ್ಯದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೇ ಕಚ್ಚಾಡಿ ಗುರು–ಶಿಷ್ಯ, ತಂದೆ–ಮಕ್ಕಳು, ಅಣ್ಣ–ತಮ್ಮಂದಿರೇ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ನಾಗರೀಕ ಕ್ರೌರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯವೆಂಬಂತೆ ಕಾಡಿನ ಮುಗ್ಧ ಬೇಡನ ಕಥೆ ತೆರದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಾಟಕ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ತಾವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನಾಟಕಕಾರರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಗರೀಕರು ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಗೆ ಅಪವ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ನೈಪುಣ್ಯತೆ, ದಾಯಾದಿಗಳ ಕಗ್ಗೊಲೆಗೆ, ಬಂಧುಹತ್ಯೆಗೆ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅಂಗವಿಲತೆ ಮತ್ತು ಅಗಣಿತ ವೈಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಭಿಮಾನ, ಛಲ ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನಿಂದಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದ

ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧ ಇದಾವುದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಸಾವಿರಾರು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಬಲಿತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಗೆ ನಾಟಕಕಾರರ ತಿರಸ್ಕಾರವಿದೆ. ಆದರೆ ಏಕಲವ್ಯನು ಸಾಧಿಸಹೊರಟ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ನಾಡಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾದ ವಿದ್ಯೆ, ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರರನ್ನು ನೊಡಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವ ಹಿಂದೂ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೂ ಬೇಡರಿಗೂ ಇರುವ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವ್ಯಂಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ನಾಗರಿಕ- ಅನಾಗರಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯೇ ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಥಮ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಡನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡ ಹೊರಟ ನಾಗರಿಕರ ಧಾಳಿಯನ್ನೆದುರಿಸಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಸಾಲದೆಂದು ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಕಲಿಯಲು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರಿದ್ದ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮೂಲ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯ ಜಾಡಿನಲ್ಲೇ ಮುಂದಿನ ಕಥೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಮರೆಯಾಗಿ ನಿಂತು ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತ ಏಕಲವ್ಯ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವ ಕಥೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದೆ"[3]

ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಏಕಲವ್ಯನು ಮುಂದೆ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿದು ಕ್ರಾಂತಿಯ ದುಂದುಭಿ ಮೊಳಗಿಸಿದನೆಂಬ ನಾಟಕಕಾರರ ಕಲ್ಪನೆ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಏಕಲವ್ಯನು ಕೌರವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದು ಕಾದಿದನೆಂಬ ಪುರಾಣಕಥೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾದಾಡಲು ಅಥವಾ ತಟಸ್ಥವಾಗಿರಲು ಅವನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಯ್ಕೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದಲೂ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಟಕದ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ದೃಶ್ಯಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯ ಅಗತ್ಯ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆಯಾದರೂ ಉಳಿದ ಭಾಗದೊಡನೆ ಈ ಮೂರು ದೃಶ್ಯಗಳ ಸಂಯೋಗ ಸಾರ್ಥಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕೀಭವಿಸಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಏಕಲವ್ಯನ ಬೆಂಬಲ ಬಯಸಿ ಅವನೆಡೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವನು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನ ನೆಲೆಯಿಂದ ನಾಟಕಕಾರರು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳಾಗಿವೆ. "ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಕೇವಲ ಉಳ್ಳವರ ನಡುವಿನ ಕಚ್ಚಾಟ; ನನ್ನದು ಇಲ್ಲದವರ ಪರವಾದ ಹೋರಾಟ. ಈ ಸಂಘರ್ಷ ಕುರು ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರ ವಿರುದ್ಧವೂ ಸಾಗಬೇಕು" ಎಂದು ಏಕಲವ್ಯನ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ' ಮನುಷ್ಯ ಏನನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಲು ಮನುಷ್ಯ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ದೈಹಿಕವಾಗಿ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ, ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಎಂಬ

ಅಂಶಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಗಲೇ ಏನನ್ನಾದರೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದೆಂದು, ಮಾನವ ಶರೀರದ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಸದೃಢನಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜೆ ಪ್ರಭು ಆಗಬಹುದು. ಆಳು ಅರಸನಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಟಕದ ರಚನೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ತಳಪಾಯತೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಯಾರ ಮಾತಿಗೂ ಮಹತ್ವಕೊಡದೆ ಸ್ವಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಆಶಯವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿ ೬೩ ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಏತಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆ ಮನುಷ್ಯ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೇನು? ಅದರ ಪರಿಹಾರವೇನು? ಎಂಬ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಸೂತ್ರಗಳತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕುತ್ತ ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾದ ಜನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಕಾಳಜಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಟಕ ರಚಿಸುತ್ತಾ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖಕರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರ-ಲಹರಿಗಳನ್ನು ಹರಿಯಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಟಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರದ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯನ್ನು ದಲಿತ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆಯೇ? ದೇಶದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪದವಿಗಳಾದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ, ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಪದವಿ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವುದು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ಕಾಣದ ಕೈ ಆಗಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ರಾಜಕೀಯ ಹುನ್ನಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಡ್ಡತನದಿಂದ, ಅವಿವೇಕತನದಿಂದಲೂ ಸರ್ಕಾರಗಳು ನಿಜವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿವೆಯೋ, ಸುಳ್ಳನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿವೆಯೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೇ ನಗುತ್ತಾ ಚಪ್ಪಾಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವ ತನ್ನ ಜನಾಂಗದ ಅಂತರಾಳದ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ದೇಶದೊಳಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪುರಾಣ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮಹತ್ತ್ವತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ದಲಿತರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವವರು ಯಾರು. ನಮ್ಮ ನೋವು ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಕಣ್ಣಿದ್ದರೂ ಕುರುಡಾಗಿರುವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾಡಿರುವ ದ್ರೋಹವಾದರೂ ಏನು? ನಾವು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲವೇ? ನಾವು ರೈತರಾಗಿ, ಶೂದ್ರರಾಗಿ ಈ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿಲ್ಲವೇ? ಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಅವಮಾನ, ಶೋಷಣೆ, ಬಲತ್ಕಾರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತುಗಳು, ದೇವರ ಆಸ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೇರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ನೋವುಗಳನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಜಾತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅನುವಂಶೀಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಮೂಲ ಭಾರತದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇದುವರೆವಿಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಉದಾ:-ದ್ರೋಣ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಶೋಷಿಸಿದುದು. ಅಂದಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ವಿದ್ಯಾ ಕೊಡಾಕ ಜಾತಿ ಎಣಿಸಿದ ದ್ರೋಣ, ಸ್ವಂತ ಬುದ್ಧಿಲಿಂದ ಜಗತ್ತ ಬೆರಗಾಗುವಂಗ ಶೂರಾದ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಡಿಯಿಂದ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಕಾಣಿಕೆ ಪಡೆದಂದ್ದಿನಿಂದ ಏಕಲವ್ಯ ಪಾಮರತನಕ್ಕ ಬಿದ್ದ. ಕನಸನ್ಯಾಗ ತೇಲಾಡಿದ, ಆದರ್ಶದ ಹೊಳಿ ಆದ. ಸಮುದ್ರಾಗಕ್ಕ ಹೋಗಿ ಗುಡ್ಡಾ ಮೈಮ್ಯಾಗ ಹಾಕ್ಕೊಂಡ ಬಿಟ್ಟಾ, ಮ್ಯಾಲಿನವರ ನಾಟಕ ಅವಂಗ ತಿಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ಹಿಂಗ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಕೊಂತ ಸುಖ ಸಂತೋಷದಾಗ ಓಲಾಡತಾನ ಬಂದಾರ"[9]

ವಿದ್ಯೆ ಎಂಬ ಎರಡಕ್ಷರದ ಪವಿತ್ರತೆಗೆ ಏನೆಲ್ಲ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ದಲಿತರನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದವರನ್ನು ವಂಚನೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿವೆ. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗವಾದ ಮೇಲೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಲು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡದೇ ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಮರಿಹೋಗಲು ಯಾವ ತರಹದ ದಾರಿಗಳಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಮೂರು ಕಾಸಿನ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ "ವಿದ್ಯೆಯೇ ಆಸ್ತಿ" ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಜಿಸಿಕೋ ಎಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಾ ದಲಿತ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಂದೂ ವಂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತರೆ ಮತವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ, ನನಗೆ ಮತ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಿರಕ್ಷರಕುಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ದಾಳವನ್ನು ಎಸೆಯಬಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಪ್ರಭಾವಿ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳೂ ಹೊರತಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಸದಾ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ನಾಮ ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಚಲಿತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಜೀವಂತ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

"ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಪಾತ್ರಗಳಾದ ಅವ್ವೆ, ದುರ್ಗಾ ಪಾತ್ರಗಳು ನಾಟಕದ ಮೆರಗನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವುದು, ಮುಂದಿನ ಸಮಾಜವು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗುವುದು, ನಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ತಳಮಳ, ಊಟಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿದಾಡಿದ ಬಗೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ಶೋಷಣೆಗೆ

ಒಳಗುಪಡಿಸಿದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಅವ್ವೆಯ ಮಾತು ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ"[37]

ದುರ್ಗಾ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿರುವ ನಮಗೆ ಆಗಾಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಹೊರಬರಲು ನಮಗಿರುವ ತೊಂದರೆಯೆಂದರೆ ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವ ಬಡತನ. ಆ ಬಡತನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಅಂದಿನ ಸರ್ಕಾರಗಳು ದಲಿತರಿಗೆ ವಸತಿ ಸಹಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸುಂದರವಾದ ನೋವಿಲ್ಲದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಉತ್ಸುಕಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲೂ ಮಹಿಳೆಯು ಜಾಗೃತಳಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಸಂವೇದನೆಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮನೆಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಬಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ದಲಿತರು ಆಹಾರವಾದದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವುಗಳಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ರಮೇಣ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಸುಭದ್ರವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ನಾಡನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ನಾಟಕಕಾರರು ಹಪ ಹಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. ಗೋವಿಂದ ಪೈ : (ಸಂ) ಡಾ.ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕ, ಪುಟ–೫೩

೨. ಸಾಹಿತ್ಯಾರಾಧನ : ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ (ಸಂ) ದೇ.ಜ.ಗೌ, ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ. ಪುಟ–೧೩೩

೩. ಎಚ್. ದಂಡಪ್ಪ : ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ, ಪುಟ–೩೩೬

೪. ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ : 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ,' ಪುಟ–೭

೫. ಡಾ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ : 'ದಲಿತಮಾರ್ಗ' ಪುಟ–೪೨೬.

ಅಧ್ಯಾಯ – ೫

ನಾಟಕಕಾರರು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಆಶಯ

ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈಗಳ 'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನು ಎಡಗೈಯಿಂದ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ಅಂಶವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿದೆ. ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಬಲಿಯಾದಾಗ ಮತ್ತೆ ಕಲಿತು 'ಎಡಗೈ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯ' ಪಡೆಯಲು ಛಲತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಆಶೀರ್ವಾದವೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂದರೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸತತಾಭ್ಯಾಸ, ಅದಮ್ಯಛಲ, ಅಪ್ರತಿಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಅಚಲನಿಷ್ಠೆ, ಅಪಾರ ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲೇಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸಹಪಾಠಿಗಳಿಂದ ಆದ ಅವಮಾನದಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಆಸಕ್ತಿ, ಆ ಉತ್ಸುಕತೆ ಅಪಾರವಾದುದು.

ಗುರು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು, ಯಾತಕ್ಕೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ, ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ನಾನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ನೀಡಬೇಕಾದದ್ದು ಅದು ಧರ್ಮ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಪುನಃ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಅವನ ಪ್ರಯತ್ನ ನೋವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೇ ತನ್ನ ಕರ್ಮವೋ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಏಕಲವ್ಯನ ಆ ದಾರುಣತೆ ಯಾವೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಬರಬಾರದೆಂಬುದು ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ದ್ರೋಣನು ವಿನೋದಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕೇಳಿದಂತೆಯೂ ಅದನ್ನೇ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಏಕಲವ್ಯ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಏನು ನಡೆಯಿತೆನ್ನುವುದು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಮುನ್ನವೇ ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೂ, ನಾಟಕಕಾರರು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ನಾಟಕಕ್ರಿಯೆಯ ಶಿಖರವಾದ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅತಿ ಸರಳೀಕರಣಕ್ಕೆಒಳಗುಮಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ. "ದ್ರೋಣನದೇನು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಹೋಗಿ ಆ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ಅತಿ ಸರಳೀಕರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು ದ್ರೋಣ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಆ ಧರ್ಮ ಸಂಕಟದಿಂದ ಗುರುವನ್ನು ಪಾರು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗಿ, ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಕ ತಾಕಲವಾಟವಿಲ್ಲ."[1]

ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಪೀಡಿತ ಮನಸ್ಸು ಅಂದರೆ ಅರ್ಜುನನೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವೀರನೆಂದು ಭಿತ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕುತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಏನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲದ ಅಮಾಯಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬೆರಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ಪಾಠ ಪ್ರವಚನ ಬೋಧನೆ ಯಾವುದೂ

ಮಾಡದೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಅಮಾಯಕ ಬೇಡನ ಜೀವವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ದುರದೃಷ್ಟಕರ ಸಂಗತಿ. ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದವರು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಾಗಿರಬೇಕು. ಶಿಕ್ಷಕನು ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಶಿಷ್ಯರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆಯ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಗೋವಿಂದಪೈರವರು ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕನ್ಯಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲರಾದರು. ಗುರುವಿನ ಸ್ಥಾನ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತರತಮದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ದೂರ ತಳ್ಳಿ ವಿಶಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ.

ವೀರರಿಬ್ಬರ ನಡುವಿನ ಈ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಪೈಯವರು ಎರಡು ಜನಾಂಗಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಸಫಲರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹೆಬ್ಬೆರಳು ನಾಟಕವನ್ನು ಪದ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದು, ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗೊಂದಳವನ್ನು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿರುವುದು, ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಘಟಿಸುವುದು, ತಾಯಿ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂಥ ದೀರ್ಘಸ್ವಗತಗಳಾಗಲೀ, ಮಾತಾಗಲೀ ಎಲ್ಲೂ ಕಾಣದಿರುವುದು, ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳ ಭಾವವನ್ನು ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಸಿಡಿಸುತ್ತ ಮಾತಿನಿಂದ ಮಾತು ಹೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುವುದು, ಉಚಿತವಾದ ಉಪಮೆಗಳೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ವಕ್ರೋಕ್ತಿಗಳೂ ಹದವರಿತ ದೇಸಿನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು, ಶೈಲಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಸತ್ವ ಒದಗಿರುವುದು–ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದಾಗ ಪೈಯವರು ಕಾವ್ಯನಾಟಕವೊಂದರ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಬಳಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಗ್ರೀಕ್ ದುರಂತ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಅವರ ಮೇಲೆ ದಟ್ಟವಾಗಿದೆ. "ಮಹಾಭಾರತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಈಗಲೂ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಆರ್ಯ–ಅನಾರ್ಯಭೇದದ ಅನೌಚಿತ್ಯವನ್ನೂ ಅದು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡಿ ದೇಶವನ್ನು ವಿನಾಶದತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಾರದೆಂಬ ಕಳಕಳಿಯನ್ನೂ ಆ ಬಗೆಯ ನಾಟಕವೊಂದರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿಕೊಡಲು ಪೈ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವರು ಗ್ರೀಕ್ ರುದ್ರ–ನಾಟಕಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಪಾತ್ರಗಳ ಜೊತೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಲು ಹೋಗಿಲ್ಲ"[3]

ಮಹಾಭಾರತದಂಥ ಪುರಾಣ ಕೃತಿಯಿಂದ ಆಯ್ದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ದೇವಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ತರಲು ಅವಕಾಶವೇನೋ ಇತ್ತಾದರೂ ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನೇ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಈಗಿರುವಂತೆ ಈ ನಾಟಕ ಹೊರಮೈಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ನಾಟಕವಾಗುತ್ತಾ ಒಳ ತಿರುಳಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸದ್ಯದ ವರ್ಣಸಮಸ್ಯೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುವ ಒಂದು ಸಮಕಾಲೀನ ನಾಟಕವೂ ಆಗಿದೆ.

ಆರ್ಯ-ಅನಾರ್ಯರ ನಡುವಿನ ಬೇಧ, ವೈಷಮ್ಯಗಳನ್ನು ಅವನು ಬಲ್ಲ. ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಗನ ತೀರ್ಮಾನ ಶುದ್ಧ ಹುಚ್ಚು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಹೋಗಲು ಏಕಲವ್ಯ ಅನುಮತಿ ಬೇಡಿದಾಗ

.... ಎಲೆ ಮರುಳೆ

ಮೊದಲೆ ಆರ್ಯಂ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ವನಾತಂ ನಮಗೆ

ಕರಿಯ ಭಿಲ್ಲರನಾರ್ಯರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳುವನೆ?

ಎಂದು ಅವನ ಆಸೆಯ ಅನೌಚಿತ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ನಾಟಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಆರ್ಯ-ಅನಾರ್ಯರ ನಡುವಿನ ವರ್ಣವೈಷಮ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಒತ್ತುಬೀಳುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ 'ಭಾರ್ಗವ' ಎನ್ನುತ್ತಾನಷ್ಟೇ. ಭಾರ್ಗವನಿಂದ ಅವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಒದಗಿದ ದುರಂತ ಎಂಥದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡಾಗ ಮುಂದೆ ದ್ರೋಣನಿಂದ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಒದಗಬಹುದಾದ ದುರಂತವನ್ನು ಈ ಹೋಲಿಕೆ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ಎಂಬ ನಾಟಕದ ನಾಮಕರಣವೇ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಬೀಜಮಂತ್ರದಂತಿದೆ ಆ ಹೆಸರು. ಅದರ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಇಡೀ ನಾಟಕದ ವಿವರವಾದ ವಿಮರ್ಶೆ ಮೊದಲು ಅಗತ್ಯ. ಈ ನಾಟಕದ ಪ್ರಾರಂಭವೇ ಸಾಕು; ದಿವ್ಯತೆಯೇ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆಗ ತಾನೇ ಮಸುಕು ಮಸುಕಾಗಿ ಬೆಳಕು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮೌನ ಜಲಧಿಯಲ್ಲೆದ್ದ ನಾದತರಂಗದಂತೆ ಪಕ್ಷಿ ಕೂಜನದ ಕಾಕಲಿ ಧ್ವನಿ; ಆ ಧ್ವನಿಗೆ ಸ್ವರ ಮೇಳಒಡ್ಡಿದಂತೆ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಅಬ್ಬಿಯ ಓಂಕಾರನಾದ; ಕಡೆದು ಕಂಡರಿಸಿದಂತೆ ಧ್ಯಾನಸ್ಥಿಮಿತ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಸರ್ಗ ಮಧ್ಯದ ನಿಸರ್ಗವೆಂಬಂತೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನು ಗುರುಸ್ತವನನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಭಾವದಿಂದ ಹಾಡಿ ಹರಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಾತ್ವಿಕವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪವಿತ್ರ ವಾತಾವರಣವೊಂದು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪರಂಪರಾ ದರ್ಶನವೇ ಈ ದಿವ್ಯ ನಾಟಕ.

ಗುರುವಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಏಕಲವ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಹರ್ಷಪುಳಕಿತನಾಗಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಗುರುವಿನ ಆಗಮನದ ಸುದ್ದಿ ತನಗೆ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ, ದಿವ್ಯ ಲಹರಿಯಾಗಿ, ಪಲ್ಲವಿ ಅನುಪಲ್ಲವಿಯಂತೆ ಹರಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಯು ಅಳಿದು ಇನಿತಿನತೆ ಬೆಳಕು ಮೂಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಕೂಡ ಗುರುವಿನಾಗಮನದ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. "ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರವನ್ನು ನೀಗಾಡಿ ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವ ಗುರಿವಿನ ಆಗಮನ ಸಮೀಪಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲು ಅಳಿದು ಬೆಳಕು ಮೂಡುತ್ತಿರಬಹುದೆಂಬಂತೆ ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಗುರುಸ್ತವನದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನಡೆದ ಪವಾಡದಂತೆ ಮೂಡಿರುವ ಈ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಆ

ಸಚ್ಛಿಷ್ಯನಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಗುರುಸಂದರ್ಶನವಾದಂತಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಂಜು ಮೋಡವು ಗುರುವುಟ್ಟ ಧವಳೋತ್ತರೀಯದ ಅಂಚಲದಂತಿದೆ; ಪರಪುಟ್ಟನಿಂಚರ ಗುರುದೇವನ ಆಗಮನವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಗುರುಭಕ್ತಿ ಭರಿತನಾದ ಏಕಲವ್ಯನು ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನೇರ್ಪುಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ"[3] ಸೃಷ್ಟಿಯೆಲ್ಲವೂ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಕೈಂಕರ್ಯವೆಸಗಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಅಭಿಲಾಷೆ. ಈ ದಿವ್ಯಭಾವಗಳ, ಸುಖಶಾಂತಿಗಳ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಲಕುವಂತಹ ದುಗುಡವೊಂದು ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸುರುಳಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ. ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಬ್ಧಿಯ ಧ್ವನಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಟುಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆತನು ಅಂದು ಕಂಡಿದ್ದ ಕನಸು. "ಇಂತಪ ಶುಭದಿನಕೆ ಅದೆಂತಪ್ಪ ನಾಂದಿಯೋ" ಎಂದು ಮನ ಕಾತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಅಲ್ಪವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯೂ ಒಂದು ಕಲ್ಪವನ್ನೇ ಹುದುಗಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಗುರುವು ಆಗಮಿಸುವುದು ಆತನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ. ಆದರೆ ಆ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ಆ ಕನಸು. ಬಹಿರಂಗ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾದ ಆ ಪರಿಣಾಮವು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯವಾದುದೇ. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕನಸನ್ನು ನಾಂದಿ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಎಷ್ಟು ಉಚಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ದುಗುಡವನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮೆಟ್ಟಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಗುರುವಿನ ಆಗಮನದ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

"ಗುರರ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಗುರುರ್ವಿಷ್ಣು; ಗುರರ್ದೇವೋ ಮಹೇಶ್ವರ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಗುರುಸ್ತುತಿ ಅವ್ಯಕ್ತ ಮಧುರತೆಯಿಂದ ದಿವ್ಯ ನಿಸರ್ಗದ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಭಾವದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಓದುಗರಾದರೂ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತರಾಗಿಯೇ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಮಲಿನ ಮನಸ್ಸಿನ ಶ್ವಪಚರಿಗೆ ಈ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಏಕಲವ್ಯನು ಗುರುನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ "ಇಂದು ಗುರುವೈತಪ್ಪನೆನ್ನೀ ವನಸ್ಥಲಕೆ; ಪವಿತ್ರತರಮಪ್ಪುದೀ ಕಾಡುಮಲೆದಲ್ ದಿಟಂ" ಎಂಬ ಮಧುರಭಾವವನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಾಗಲೇ ಗುರುವು ಆಗಮಿಸಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಬಾಹ್ಯ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಮರೆತಿರುವ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ತಾಯಿ ಬೆಳಗಿನ ಊಟವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಅರಸುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಮುಪ್ಪಿನ ಮುದುಕಿ ಎಷ್ಟು ಮುಗ್ಧಳೋ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೇಮಮಯಿ. ಆ ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಭಾಷಣೆ ಸರಸ ಸುಂದರವಾಗಿ, ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿ, ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಆಕೆ ಹೊತ್ತು ತಂದಿರುವುದು ಜೇನಿನಂತಹ ಮಧುರವಾದ ಆಕೆಯ ಅಕ್ಕರೆ; ಇದು ತಾಯಿಯ ಮಹತ್ವತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಗುರು' ಕರ್ಮ, ವಿಧಿ, ದೈವೇಚ್ಛ ಮೂರು ತತ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕರ್ಮಲೇಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗುರು ದುಃಖಿಯಾಗಿರುವಷ್ಟೇ ಶುದ್ಧ ಚೇತನವಾದ ಶಿಷ್ಯ ಸಂತೋಷಚಿತ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೊಟ್ಟ, ಸರ್ವಮಂ ನಿನಗಾಂ ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ ಮನಂದಂದೆನೀ ಬೆರಳ್ ಅದೇನ್ ಪಿರಿದಲ್ತು" ಎಂಬುದು ಆ ಸತ್ವಮೂರ್ತಿಯ ಹೇಳಿಕೆ. ತನ್ನ ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಡುವ ಮುನ್ನ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ತಾನು ಕಂಡ ಒಂದು ಕನಸಿನ ಭವಿಷ್ಯತ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಆ ದಿವ್ಯ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಗುರುವಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದ; ಅಂದರೆ ಕನಸುಗಳು ಮುಂದಿನದನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಏಕಲವ್ಯನು ಕಂಡ ಕನಸು ನನಸಾದಂತಾಯಿತು. ಆ ದಿವ್ಯಚೇತನನು ಕಂಡ ಕನಸು ನನಸಾಗದೆ ಹೇಗೆ ಹೋದೀತು? ಈ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂತಹ ಚೇತೋಮಯವಾಗಿದೆ! ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿದೆ. ತಲೆಯ ನವಿಲೂ ಸರ್ಪಬಾಹುಗಳೂ ನೀಲದೇಹವೂ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದನನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆ ದೇವಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಏಕಲವ್ಯನು ಅರ್ಪಿತನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಸಾಧಿಸಿದ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾದಂತೆಯೇ. ಆದರೆ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಏಕಲವ್ಯ ಅದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಕಲಿಕರದ ಕಾರ್ಮುಕದ ಹೆದೆಯೇರಿ
ಸಮರದೊಳ್ ಕಾದುವಾ ಕರ್ಮಮಯ ಕೈದುವೊಲೆ
ಬತ್ತಳಿಕೆಯಂ ಸೇರಿ, ಬೆನ್ನೇರಿ, ತಾಳ್ಮೆಯಿಂ
ತನ್ನ ಸೂಳಂ ಕಾಯ್ವ ಕೈದುವ ಅಕರ್ಮಮುಂ
ಸಾರ್ಥಕಂ ಮೇಣ್ ಕೃತಕೃತ್ಯಮಕ್ಕುಂ;
ಕಾಯ್ವುದುಂ ಕರ್ಮಮೆಯೆ ಭಗವನ್ನಿಪಂಗಮಂ
ಸೇರ್ದ ಬಳಿಕಂ! ಬತ್ತಳಿಕೆಯಂ ಸೇರಿ, ಶಿವನ
ಬೆನ್ನೇರ್ವುದಲ್ತೆ ಮುಖ್ಯಂ!

ಎಂಬುದು ಆ ಪರಮಜ್ಞಾನಿಯ ಸಂತೃಪ್ತ ವಚನರೂಪದ ಸಮಾಧಾನ. ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ನೆತ್ತರು ಸೋರುತ್ತಿರುವ ಗಾಯಕ್ಕೆ ಮದ್ದಿಕ್ಕಲೆಂದು ಏಕಲವ್ಯ ಅತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಲೇ, ಇತ್ತ ದ್ರೋಣನು ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಕ್ತದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆರಳನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ಬಾಗಿದಾಗ, ತನ್ನ ಮುಖ ಅತ್ಯಂತ ವಿಕೃತವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ "ಖಡ್ಗಮುಷ್ಟಿಯ ಭೀಮಹಸ್ತವೊಂದೊಯ್ಯನೆರಗಿ ಕಳ್ತರಿಸಿತಾ ತನ್ನ ಪಡಿನೆಳಲಕೊರಳಂ. ಕೆಡೆದುರುಳ್ದುದು ಮುಂಡೆ" ಆ ರುಂಡವಿಲ್ಲದ ಮುಂಡವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಆತನಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಬೆರಳ್‌ಗೆ ತನ್ನ ಕೊರಳ್

ಆಹುತಿಯಾಗುವುದೆಂಬ ಭವಿಷ್ಯ ಥಟ್ಟನೆ ಅರ್ಥವಾದಂತಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ "ಅಂತೆ ಕರ್ಮದ ಪಾಂಗು: ಮರಿಗೆ ಮರಿ, ಮರಿಗೆ ಮರಿ : ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನನ್ನು ಹರಿಸಿ ದ್ರೋಣನು ಅತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಇತ್ತ ಏಕಲವ್ಯನ ತಾಯಿ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಡೆದ ಅನರ್ಥವು ಗೋಚರಿಸುತ್ತಲೇ ಆಕೆಯ ಹೆತ್ತ ಹೊಟ್ಟೆ ಉರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸಂಕಟದಿಂದ ಉಕ್ಕಿದ ಕೋಪದಿಂದ ಆಕೆ

'ಆರ್ಗೊ ಬಲಿ ನನ್ನ ಕಂದನ ಬೆರಳ್

ಬಲಿಯಕ್ಕೆ ಆ ಪಾಪಿಯ ಕೊರಳ್"'

ಎಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ದ್ರೋಣರ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಈ ಮಾತೃಶಾಪದ ವಿಧಿ ನೆರವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಕರ್ಮವು ಮರಿಗೆ ಮರಿ ಇಕ್ಕುತ್ತಾ ಹೋಗಲು ತಕ್ಕ ಪ್ರಸೂತಿಕಾಗೃಹ ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ದ್ರುಪದನು ಮಾಡಿದ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣರ ಅಹಂಕಾರ ರೂಪದ ಕರ್ಮ ದ್ರುಪದನ ಅಪಮಾನವನ್ನೆಸಗಿ, ಪ್ರತಿಫಲರೂಪವಾಗಿ ನೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ತಿಂದಿತು. ಈ ಬೆರಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವರ ಕೊರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ; ಕೊರಳಿಗೆ ಕೊರಳನ್ನು ಅವನು ತೆರಬೇಕಾಯಿತು; ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಅವನ ಕತ್ತನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕಾಡುಮೇಡನ್ನು ಅಲೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮೃತ್ಯುವೂ ಈ ಕರ್ಮ ಪರಂಪರೆಯ ಮರಿಯೋ ಏನೋ!

ಮಾತೃಶಾಪದ ಭೀಷಣತೆಯನ್ನು ಅರಿತ ಏಕಲವ್ಯ "ಆಗಬಾರದುದಾಯ್ತೆ?" ಎಂದು ಸಂತಾಪ ಪಡುತ್ತಾ ತಾಯಿಯನ್ನು ಬೀಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗುರುಸ್ತವನದೊಡನೆ ಆರಂಭವಾದ ನಾಟಕವು ಗುರುಸ್ತವನದೊಡನೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪುರವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗಳೂ, ಅದರಿಂದ ಮೈವಡೆದು ಬಂದಿರುವ ಸಂವಿಧಾನ ಕೌಶಲ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಗಳೂ ನಾಟಕದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಬರುವ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ, ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾದ ರಸಮಯ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿರುವ ದಿವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ನೂತನ ದರ್ಶನವೂ ಈ ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅದ್ವಿತೀಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ.

ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಪಂಚದೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಧೃಡವಾದ ಸಂಕಲ್ಪಶಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲವೊಂದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನುಳಿದ ಬಲಗಳೆಲ್ಲಾ ತಾವಾಗಿ ಬಂದು ಕೂಡುತ್ತವೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದೆ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕ. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲು ರಚನೆಗೊಂಡಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆದರಿಸಿದ ವಸ್ತುವಾದರೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿರುವುದು ಏಕಲವ್ಯನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ. ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಏಕಲವ್ಯನ ಮಹದಾಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ದುಷ್ಕರ್ಮಿಗಳ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನೇ ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವ ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೂ ತನ್ನ ಜನರಿಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಎಡಗೈಯಿಂದ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಏಳ್ಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆಗೈದಿರುವ ಲೇಖಕರ ನಿಲುವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಛಲದ ಧೋರಣೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಕುತಂತ್ರಗಳ ಕಪಟಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದರೂ ಸಹ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲು ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಡಗೈಯಿಂದ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿಸುವುದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿರುವ ಕೀಳರಿಮೆಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುವ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ಅದು ಯಾವ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸೋಣ. ಒಮ್ಮೆ ಅರ್ಜುನನ ಅಸೂಯೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಏಕಲವ್ಯ ಮತ್ತೆ ಛಲದಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯ ಲಾಭ ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಸುದ್ದಿ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹರಡಿರುತ್ತೆ. ಇಂಥ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹವಣಿಸಿದಾಗ ಏಕಲವ್ಯನಾಡುವ ಮಾತುಗಳು ಉಚಿತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ.

"ಏಕಲವ್ಯನ ಮನವೊಲಿಸಲು ರಾಜನೀತಿಯ ಸರ್ವತಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮದೇ ಆದಂತಹ ಆಸೆ–ಆಮಿಷಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಏಕಲವ್ಯ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆ ಸ್ವಾರ್ಥಪರರ ಕೈ ಸೇರಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಜ್ಞಾನದ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನನ್ನ ಯುದ್ಧ. ಮೇಲು–ಕೀಳೆಂಬ ವಂಚನೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಲು ನನ್ನ ಸಮರ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ನನ್ನದು ಇಲ್ಲದವರ ಪರವಾದ ಹೋರಾಟ. ಈ ಸಂಘರ್ಷ ಕುರು ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರ ವಿರುದ್ಧವೂ ಸಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರ ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಳಕು ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರ ಬದುಕಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಹೂ ಅರಳುತ್ತದೆ"[3] ಈ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಉದ್ಧರಣೆಯಿಂದ ಲೇಖಕರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಗಟ್ಟಿ ನಿಲುವುಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬುದು ಶ್ರೀಮಂತರ ಸ್ವತ್ತಲ್ಲ. ಅದು ಅವರ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕ ಸಾಧನೆ ಮುಖ್ಯವೆಂಬುದು ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ಯೆಯ ಮೂಲಕ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಕರಾಳ ವರ್ಣತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ಇದೇ ಪುರಾಣಕ್ಕೊಪ್ಪುವ ಆಯ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದಲೂ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ

ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದಿರುವ ಕೆ.ಮರುಳುಸಿದ್ಧಪ್ಪನವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

ಏಕಲವ್ಯನು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ತಾಯಿಯ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಗುರು ದ್ರೋಣರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಮನದಾಸೆಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿರುವ ರಾಜಪುತ್ರರಾದ ಭೀಮ ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನರ ಅವಹೇಳನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದು ಅವನು ಕೀಳು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂಬ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಬಹುಶಃ ಏಕಲವ್ಯನು ಸಹ ತಮ್ಮಂತೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದರೆ ಬಹುಶಃ ಅವರ ಅಸಂಸ್ಕೃತ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡು ಬಂದಿರಬಹುದೇನೋ! ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಅವರ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಳಿದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಜುನ : ಗುರುಗಳೇ...... ಅವನ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವನೊಬ್ಬ ಬೇಡ ಎಂದು

ದ್ರೋಣ : ಹೌದೆ ಏಕಲವ್ಯ?

ಏಕಲವ್ಯ : ಹೌದು ಆಚಾರ್ಯ, ಕಾಡಿನ ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಾಡಿನ ಸಿರಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಹೊಣೆ ನನ್ನ ಪಾಲಿನದಾಗಿದೆ. ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಬಿಲ್ಲುಗಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಗುರುದೇವ.

ಭೀಮ : ನಿನಗೆ ಗುರುಗಳು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಒಂದಾದರೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ ಏಕಲವ್ಯ ಕೀಳುಕುಲದವನು. ಏ ಕಾಡಿನ ಕ್ರಿಮಿ, ಒಳಗೆ ಬರಲು ಎಷ್ಟೋ ಧೈರ್ಯ ನಿನಗೆ?

ಅರ್ಜುನ : ಏ ಬೇಡ ಜಂತು, ಯಾವುದು ಎಲ್ಲಿರಬೇಕೋ ಅಲ್ಲಿರಬೇಕು ತಿಳಿದುಕೋ.

ಏಕಲವ್ಯ : ಕಲಿಯಲು ಆಸೆಯೇ ಮೂಲ. ಹುಟ್ಟಲ್ಲ ಅಣ್ಣಂದಿರೆ

ದ್ರೋಣ : ಏಕಲವ್ಯ, ನಿನ್ನ ಆಸಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದೆ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಡ್ಡವಿದೆ. ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಗುರುಮುಖೇನ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸಬಾರದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾರಿದೆ.

ಇಂತಹ ಅಸಭ್ಯತೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿಯೂ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ಮನದಾಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಯ-ವಿನಯಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಹೊರತು ಜಾತಿಮೂಲವಲ್ಲ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಿರುವ ನೋವು-ಸಂಕಟ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಒಂದು ಮುಖವಾದರೆ, ಅದು ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ರೂಪವೂ ಆಗಿದೆ. ಗುರು ದ್ರೋಣರು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ವರ್ಣಬೇಧದ ಕರಾಳ ರೂಪ ಇಡೀ ಜನಾಂಗವನ್ನೇ ಕಬಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಗುರು ದ್ರೋಣನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯಕತೆಗಿಂತ ನಯವಂಚಕತನ ತುಂಬಿದೆ. ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಬಣ್ಣದ ಮಾತುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇದು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅಸಹಾಯಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ವರ್ಗ

ಹೋರಾಟದ ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರಮದ ಶಕ್ತಿಯೇ ಮೇಲುಗೈಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತಾದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಮೀರಬಾರದು ಗುರುಗಳೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೇವಲ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯದೇ ಕಾಲಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಿರಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ವರ್ಣವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷಗಳೊಂದಿಗೆ ವೈಚಾರಿಕತೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗೆ ಸ್ಥಾನ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ.

ಕರ್ಮಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯು ನಾನಾರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಲೋಕದ ಹಿತಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗದೇ ಅದರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಮೂಢರಿಗೆ ಪಾಠ ಕಲಿಸಿದಂತಿದೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ.

ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ಬಂದು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡು ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಏಕಲವ್ಯನಾಡುವ ಮಾತುಗಳು ನಿಜಕ್ಕೂ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲರ ಮನವನ್ನು ಮಿಡಿಯುವಂತಹುಗಳಾಗಿದೆ. ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಗಾಯ ಮಾಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಾದ ಗಾಯ ಮಾಯಲು ಯುಗ-ಯುಗಳೇ ಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಏಕಲವ್ಯನ ನುಡಿಗಳು ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ವೇದನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಅಧಿಕಾರದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವವರ ಬಗೆಗಿನ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಪೋಷಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿ ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವುದು ಸಲ್ಲದೆಂದು, ಸಮಾನತೆಗೆ ಬೆಂಬಲವಿದೆಯೆಂದು, ಅಮಾಯಕರನ್ನು ಬಲಿಗೈಯುವ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬಡಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಕಚ್ಚಾಟದಲ್ಲಿ ನಾವೇಕೆ ಬಲಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ನಾಗರಿಕರು ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಗೆ ಅಪವ್ಯಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ನೈಪುಣ್ಯತೆ ದಾಯಾದಿಗಳ ಕಗ್ಗೊಲೆಗೆ, ಬಂಧು ಹತ್ಯೆಗೆ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅಂಗವಿಕಲತೆಗೆ, ಅಗಣಿತ ವೈಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಭಿಮಾನ, ಛಲ ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧ ಇದಾವುದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಸಾವಿರಾರು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಬಲಿತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಗೆ ನಾಟಕಕಾರರ ತಿರಸ್ಕಾರವಿದೆ. ಆದರೆ ಏಕಲವ್ಯ ಸಾಧಿಸ ಹೊರಟ ವಿದ್ಯೆ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ನಾಡಿನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ

ಮೀಸಲಾದ ವಿದ್ಯೆ, ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರರನ್ನು ನೋಡಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಂದೂ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೂ ಬೇಡರಿಗೂ ಇರುವ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವ್ಯಂಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಹಿಂದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ವಿದ್ಯೆಯ ಪರಂಪರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಾಟಕಕಾರರ ಅಸಮಾಧಾನ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಬಲಾಬಲಗಳ ನಡುವೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಲಿಪಶುಗಳಂತೆ ಸಾವಿಗೀಡಾಗುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಬಗೆಗೆ ನಾಟಕಕಾರರ ಮರುಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಒದಗಬಹುದಾದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನೆಸಿ ದುಷ್ಕರ್ಮಿಗಳ ಪಾಪದ ಬಲೆಗೆ ಸಿಲುಕುವ ಜನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ನಾಟಕಕಾರರು ಹೇಳ ಬಯಸಿರುವುದು ಸ್ವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಬೇರೊಬ್ಬರ ಹಂಗಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಬಾರದು. ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬುದು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದುದು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೇ ಮೇಲು-ಕೀಳೆಂಬ ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ ತಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅರ್ಥಹೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ಸರಿ ಎಂಬ ನಿಲುವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ' :-

ದಲಿತ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದ ಪಾತ್ರೋಟರು ಶಿಷ್ಯನಾದ ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಗುರುಗಳು ಜಾತಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸದೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಹೊಸಹಾತ್ತೋತ್ತರ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಗುರುವಿನ ಮೇಲೆ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವನೂ ಸಹ ಗುರುವನ್ನು ಆರಾಧ್ಯದೈವವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತ ಮೇಲೆ ಏಕನಾಥ ಸಮಾಜಸುಧಾರಣೆಗೆ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರದ ಗದ್ದುಗೆ ಹಿಡಿಯುವುದು. ಅಧಿಕಾರದ ಹುದ್ದೆ ಹಿಡಿದ ಮೇಲೆ ಸಮಾನತೆ ತರುವುದು. ಸಮಾನತೆ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ, ಜನತೆಯ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಅವರು ಸಮಾಜದ ಬದುಕನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ತಮ್ಮ ಜನತೆಯು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಬದುಕುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು. ಅಕ್ಷರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಲಿಸುವುದು. ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವುದು. ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಬಡವರು-ಶ್ರೀಮಂತರು ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯ ಮೇಲೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸುಂದರವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. ನಿಕೃಷ್ಟ ಜೀವನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಎಲ್ಲರೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಏಕನಾಥ :- ಸಮಾನ ಪಾಲ ಕೇಳಬೇಕಂದೆಲ್ಲಾ, ಈಗ ನೆನಪಾತು ನೋಡ, ನಿಮಗೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಸಂತೋಷದ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳತೀನಿ ಕೇಳ್ರಿ, ಇವತ್ತ ಎಲ್ಲಾ ದುಡಿಯು ಜನಾ ಸೇರಿ, ನನ್ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಅಂತ ಒಮ್ಮತದ್ಲೆ

ಒಪ್ಪಿ, ಬರೂ ಇಲೆಕ್ಷನ್ನದಾಗ ಸ್ಪರ್ಧಾಕ್ಕ ನಿಲ್ಲಸತೇವಿ ಅಂತ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ರು, ಅದಕ್ಕ ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೇಳಿದ್ರು, ನನಗ ಏನ ಹೇಳಬೇಕೋ ತಿಳಿಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ಗುರುಗಳ್ನ ಕೇಳಿ ಹೇಳತಿನಿ. ಯಾಕಂದ್ರ ಇಲ್ಲಿವರ್ಗೂ ಅವರಿಗಿ ಹೇಳದ ಯಾವ ಕೆಲಸನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ಸಮಾಜವನ್ನು ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರ ಬೇಕು. ಆದ ಕಾರಣ ಗುರುಗಳ ಮೂಲಕ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲೋಣ ಎಂಬ ಆಶಯ ಮುಂದೆ ಗುರುವಿನಿಂದ ಹೇಗೆ ಅಧಿಕಾರ ತಪ್ಪಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಏಕನಾಥನಲ್ಲಿರುವ ಆ ಉತ್ಸಾಹ ಮುಂದೆ ನಿಂತ ನೀರಾಗುವುದನ್ನು ಓದುಗರು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಏಕನಾಥನ ಈ ಆಸೆಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿ ದುರ್ಗಿಯೂ ಸಹ ಸಮಾಜಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವಳ ಮಾತನ್ನು ಜನ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ಉತ್ಸುಕಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಊರಿನ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿದ ದುರ್ಗಾ ಉಪಾಯದಿಂದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು. ಊರಿನ ಯಜಮಾನರ ಕುಲಕರ್ಣಿಯರು ವಿಷಜಂತುಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಉಳ್ಳವರು–ಇಲ್ಲದವರ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಂಡವಾಳದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಏಕನಾಥನ ತಾಯಿಯಾದ ಅವ್ವೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿದ್ದು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಳಾಗಿ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮೃಗೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವ ರೀತಿ ಜಯ ಸಾಧಿಸುವುದು. ಜಯ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವೇ ಎನ್ನುವುದರ ಮೂಲಕ ಇಂದಿನ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು–ಹೆಂಡ–ಹಣ ಇವುಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತರು ಆಟದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಡವರ ಹತ್ತಿರ ಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಆಡಳಿತದ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯನ್ನು ಪ್ರಬಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲೇ ಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಮತದಾರರು ಸೂತ್ರದ ಬೊಂಬೆಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದಾಗ್ಯೂ ಈ ವಿಷವರ್ತುಲದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿ ಬಾಳ್ವೆ ಮಾಡುವುದು ದುಸ್ಥರವೇ ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಊರಿನ ಸಾಹುಕಾರ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತನ್ನ ಲೈಂಗಿಕ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷರನ್ನು ಗುಲಾಮಗಿರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಭೋಗವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಹುಕಾರ ಅವಳ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು

ವರ್ಣಿಸುವುದು. ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುವುದು. ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಆಸ್ತಿ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳು ತಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ನಾಟಕಕಾರರು ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ದಾರ್ಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವುದು, ಹೆಣ್ಣು ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಆಶಿಸುವ ಮೂಲಕ ದುರ್ಗಾ ಊರಿನ ಗೌಡನ ಅಸಭ್ಯ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಊರಿನ ಸಾಹುಕಾರನ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯದ ಬಾವುಟವನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತಾ ಮಹಿಳೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಗೌಡನ ಭೋಗವಸ್ತುವಾಗದೆ ಸಮಾಜದ ಇತರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ನಂತರ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ದಲಿತರಿಗೆ ಯಾವ ಕಾರಣವನ್ನಾದರೂ ಹುಡುಕಿ ಅಧಿಕಾರ ತಪ್ಪಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಹುಕಾರ:– ಒಪ್ಪುವಂಗ ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಕೂನು. ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರ ಕೈಕಾಲ ಬೇಕಾದ್ರೂ ಹಿಡೂನು. ಯಾಕಂದ್ರ ಯಾಳೇ ಯಾರ ಮನೀದು. ಕೀಳುಕುಲದವನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಒಪ್ಪಕೊಂಡ ಬದುಕುದಕ್ಕಿಂತ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮಪ್ಪ ಕಾಲ ಹಿಡಕೊಳ್ಳುದು ನೂರಪಾಲ ಒಳ್ಳೆದಲ್ಲೇನ್ರಿ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಕತ್ತಿ ಕಾಲುನು ಹಿಡಿ ಅಂದಿಲ್ಲೇನ್ರಿ ಹಿರ್‍ಯಾರು.

ಏಕನಾಥನನ್ನು, ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಲು ಮುಂದುವರೆದ ಸಮಾಜ ಎಂತಹ ಕೆಟ್ಟ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಡಲಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ದಲಿತರು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ತಾನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೂ ಏನು. ಅವರೂ ಮನಷ್ಯರೇ, ಹರಿಯುವ ರಕ್ತವೊಂದೇ, ಕುಡಿಯುವ ನೀರೊಂದೇ. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ತಮ್ಮ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಿ–ಬಿತ್ತಿ ಧವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವವರು ದಲಿತರು. ದಲಿತರೇ ಶ್ರೀಮಂತರ ಆಸ್ತಿ. ಆದರೆ ಅವರು ಕಡಿಮೆ ದರ್ಜೆಯ, ಶ್ರಮಿಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ದಲಿತರ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೋಟರು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳಿಂದ ದೂರ ಬಂದು ದಲಿತರಿಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಈ ಸಮಾಜ ನೀಡಲಿ. ತಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಪಾಲು, ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಬಾಳು ಎಂಬ ಧ್ಯೇಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಹೊಸ ಜಾತ್ಯತೀತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಪೀಡಿತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ದೂರ ಉಳಿಯಲಿ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಏಕನಾಥ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ನಂತರ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಪಟ್ಟಭದ್ರಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದ ಗುರುವಿನ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದನ್ನು ಕೆಳಕಂಡ ಮಾತುಗಳು ನಿದರ್ಶನವಾಗುತ್ತವೆ.

ಗುರು:– "ಖುರ್ಚಿ, ಅಧಿಕಾರ ಬರತಾವು ಹೋಕ್ಕಾವು. ನಿನ್ನಂಥವಗ ಅವು ಮುಖ್ಯ ಅಲ್ಲ. ನಿನ್ನಂಥವನ ಹೆಸರ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸದಾಗ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರಂಗ ಹೊಳಬೇಕು. ಅದಕ್ಕ ಈ ಖುರ್ಚಿ ಆಸೆ ನೀ..... ನೀ.... ಬಿಟ್ರ ಚಲೋ ಆಕ್ಕೃತಿ. ಯಾಕಂದ್ರ ನೀ ಬೆಳಿಬೇಕು ಬೆಳೆದ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಜನಾ ನಿನ್ನ ಕಡಿಗಿ ಬೆರಗಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು. ಹಂಗ ನೀ ತಯಾರ ಆಗಬೇಕು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದ ಅಧಿಕಾರ, ಹಣ, ಖುರ್ಚಿ ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿದವರ ಎಂದೂ ಯಾರೂ ಉದ್ದಾರ ಆಗಿಲ್ಲ. ಉಜ್ವಳಾಗಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ನಿನ್ನಂತವಗ ಖುರ್ಚಿ ಒಗ್ಗು ಮಾತಲ್ಲ."[1]

ಮೂಲಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಹೇಗೆ ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ಕಾರಣವನ್ನು ನೀಡಿ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೋ ಹಾಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಅಧಿಕಾರ'ವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ಆಧುನಿಕ ಗುರು ಜಾತ್ಯತೀತನಾಗಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಗುರುಕಾಣ್ಕೆಯಾಗಿ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ದಲಿತವರ್ಗದವರನ್ನು ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಕರಿಸಲು ಏನೆಲ್ಲಾ ಷಡ್ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕವೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ನಾಟಕಕಾರರು ಸಮಾಜದ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಅರಿತು ದಲಿತ ಜನಾಂಗಗಳು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದು 'ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ'ವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ. ದಲಿತರೆಲ್ಲರೂ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಾಳ್ವೆ ನಡೆಸಿ, ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿಬೇಕೆಂಬ ಹೊಸ ಮಾರ್ಪಾಡನ್ನು ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. ಗೋವಿಂದ ಪೈ : (ಸಂ)ಡಾ.ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ–೫೫

೨. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸನ್ನಿಧಿ : ಎನ್.ಎಸ್.ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಭಟ್ಟ, ಪುಟ–೧೬೮

೩. ಉಡುಗೊರೆ : ಕುವೆಂಪು ಆಯ್ದ ಲೇಖಕರು, ಪುಟ–೧೩೬

೪. ಅನಿಕೇತನ : ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಕುರಿತ ಮಹಾಸಂಪುಟ, (ಸಂ)ಡಾ.ಸಾ.ಶಿ.ಮರುಳಯ್ಯ, ಪುಟ–೪೮೮

೫. ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ : ಏಕಲವ್ಯ ಒಂದು ನೋಟ, ಪುಟ–೩೧

೬. ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ : ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ, ಪುಟ–೬೧

ಅಧ್ಯಾಯ –೬

ನಾಟಕ ಕೃತಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯ

ನಾಟಕ ಕೃತಿಗಳು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಜಿಡ್ಡುಗಟ್ಟಿದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸತತ ಅಭ್ಯಾಸ, ಅಪಾರ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಕೈವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ವಿದ್ಯೆಯೂ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತವೆ. ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಏನೆಲ್ಲ ಕುತಂತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಶಿಕ್ಷಣ, ಐಕ್ಯತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮಾನತೆ ಎಂಬ ಅಂಶಗಳು ದಲಿತರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈರವರ 'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' "ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಏಕಲವ್ಯನ ವೃತ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ 'ದುರಂತ'ವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ 'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ನಾಟಕವು ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಏಕಲವ್ಯನ ದುರಂತಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣರು ಕಾರಣರಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆತನ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಮರುಗುವ ಹಾಗೂ ಅಂತಹ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗುರುವಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ದ್ರೋಣರು ಒಳ್ಳೆಯ ಗುರುವೆಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಿಂಭಿತವಾಗಿದೆ"[1]

'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪೈರವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗ್ರೀಕ್ ರುದ್ರನಾಟಕಗಳು ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಮೇಳದವರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಗೊಂದಳದವರು ಬರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಂತೆಯೇ ಮುಂದಿನ ಘಟನೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು, ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಆತ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆದು ದುರಂತಕ್ಕೀಡಾಗುವುದು–ಇವೆಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿರುವುದು ಕೂಡ. ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರವಂತೂ ಗ್ರೀಕ್ ರುದ್ರನಾಯಕನ ಪಾತ್ರವನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆತ, ಗ್ರೀಕ್ ರುದ್ರನಾಯಕರಂತೆ ವಯಸ್ಸಾದವನಲ್ಲ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಹಸುಳೆ ಅಷ್ಟೇ. ಅಂತೂ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳಹೋಗಿರುವುದು. 'ವಿಧಿವಿಲಾಸ'ವನ್ನೇ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನವ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷ. ಇದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆರ್ಯ–ಅನಾರ್ಯರ ಮಿಲನದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶ. ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು.

ದ್ರೋಣರ ಬಳಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ 'ಪರ್ಪಸ್'ನ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಘನೋದ್ದೇಶವಿದೆ. ಆದರೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ತಿಳಿಯದು. ಹೇಳಿ ಕೊಡಲು ತಂದೆಯಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅವನ ತಾಯಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ದ್ರೋಣನ ಬಳಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ

ಇಲ್ಲಿಯ ಏಕಲವ್ಯ ಹಾಗಲ್ಲ; ಕೈಲಾಸಂರವರ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅಧರ್ಮಕರ್ಮಿ ಇವನಿಗೆ ಸಾಕು ತಂದೆಯಾದರೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಇವನು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತುದಾಗಿದೆ. ಪಾಳೆಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮ ಬಿಲ್ಲಾರನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ದ್ರೋಣರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆ ಪಾರಂಗತನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ ಇವನದು. ಈ ಅತಿಯಾಸೆಯೇ ಇವನ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಛಲವೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉಡದ ಹಿಡಿತದಂತಹ ಛಲ ಇವನದು. ಇವನ ತಂದೆ ಮಡಿದುದು ಆರ್ಯರೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ. ಆದುದರಿಂದ ಆರ್ಯರ ಸಹವಾಸ ಬೇಡವೆಂದು ಸಾಕುತಂದೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಈತ ಕಿವಿಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೋಗಲೇ ಕೂಡದೇಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದರೂ ತನ್ನ ಪಟ್ಟು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಸಾಕುತಂದೆಯೇ ಮಣಿದು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಪರ್ಪಸ್'ನಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಿಂತ ಕುರುಕುಲದ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಬಿಡುವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶವೇ ಏಕಲವ್ಯನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ, ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಅಡ್ಡಿಬರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಎಲ್ಲಿ ತನಗಿಂತ ಮೇಲಾಗುವನೋ ಎಂಬ ಅರ್ಜುನನ ಈರ್ಷ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಆ ಮೂಲಕ ಒಡ್ಡಿದ ಅಡ್ಡಿಗಳು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ ಜಾತಿಯೇ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಮುಳುವಾಗುತ್ತದೆ.

ನೀ ಭಿಲ್ಲಶಾವರಂ, ನೀನನ್ಯರ ಕಿಶೋರ,
ನಿನಗೆ ಪಂಚಮ ವೇದಂ ಕಲಿಸಲಾಗದು!

ಎಂದು ದ್ರೋಣ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನಾದರೂ ಅಸಹಾಯಕನೇ. ಆರ್ಯಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ನಿಯಮಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡ ಆತ, ಕತ್ತರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅಡಕೆಯಂತಿದ್ದಾನೆ; ಅಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದಾಗ "ನಾನೇವೆ? ನನಗರಿದು ಕಂದ, ನೀ ಬೇರೆಲ್ಲಿ ಗಯ್ದಿಕಲಿ" ಎಂದು ಕೊನೆಗೆ, ಆತ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಸೂಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅರ್ಜುನನಂತೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೂ ಕಾರಣನಲ್ಲ. ದುರ್ಯೋಧನನಾದರೂ ವಿರೋಧಿಸಿಯಾನು. ಆದರೆ ಆತ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಗುರುವು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಮ್ಮತಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಆತ ಸುಮ್ಮನೆ ನೆಲ ಕೆರೆಯತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಒಂದು ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಕಳಕಳಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸಲು ಗುರುವಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರ್ಜಿಸುವ ಗುರುವು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಸಹಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಎಷ್ಟು ಕತೆ, ಕವನ, ನಾಟಕ, ಕಾದಂಬರಿಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಾದವೇ ವಿನಃ ಸಾಮಾಜಿಕ

ನ್ಯಾಯಕ್ಕಲ್ಲ. ಎಂಬ ಅಂಶಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. 'ಹಬ್ಬೆರಳು' ನಾಟಕವು ಭರತವಾಕ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಗೋವಿಂದ ಪೈಗಳು ಗೊಂದಳದವರ ಮೂಲಕ ಈ ದಿವ್ಯಸಂದೇಶ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. "ಇತರರನ್ನು ತಮ್ಮ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಹಾತ್ಮರ ಧರ್ಮ. ಅಡಿಮೆಟ್ಟಿ ದೂರ ಮಾಡುವುದು ದುರಾತ್ಮರ ಕರ್ಮ; ನಾವು–ನೀವೆಂಬ ಅಳೆಯ ಬೇಧ–ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಸಹೋದರತೆಯಿಂದ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯಿಂದ ಐಕ್ಯದಿಂದ, ಐಕ್ಯಮತ್ಯದಿಂದ, ಬಾಳುವುದೇ ತಾಯಿನಾಡಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದರೆ, ಇತರ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಬೆಳೆಯಬಿಡದ ಬಿದರಮೆಳೆ ತನ್ನ ತಿಕ್ಕಾಟದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ, ದೇಹದ ಆರೋಗ್ಯ ಸಡಿಲಾದಾಗ, ಒಳಹೋಗುವ ರೋಗಿಗಳಂತೆ, ಒಳಗಿನ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಬರುವ ಹೊರಗಿನ ಆಕ್ರಮಣದಂತೆ ಸಮಾಜ ಹರಿಮುರಿಯಾಗದೆ ಹೋಗದು! ಮಾತೃಭೂಮಿ ಪರತಂತ್ರವಾಗದೇ ಇರದು. ಈ ಮಾತು ಸತ್ಯ ತ್ರಿಸತ್ಯ ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡಿಲ್ಲ"[೨] ಎಂದು ಗೊಂದಳದವರು ನೀಡಿರುವ ಈ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಮಾತುಗಳು ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಪೈಗಳು ಇದನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

'ಹಬ್ಬೆರಳು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಶಾಪದ ಮೂಲಕ ಪೈಗಳು, ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಕಚ್ಚಾಡುವವರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿ, ಸನ್ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಲು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಕವಿಯ ಹಂಬಲಕ್ಕೆ ಗೊಂದಳದವರ ಮುಖಾಂತರ ಬಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಕೈದೀವಿಗೆಗಳಾಗಿ ನಿಲುತ್ತವೆ. "ಈ ಕೃತಿ 'ಹಬ್ಬೆರಳು' ರಚಿತವಾಗಿದ್ದು ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಾರತದ ಆಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಕವಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಅದು ಜನಾಂಗದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಮಾರಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿರುವುದು ಪರಿಚಿಯಿಸುತ್ತದೆ"[೩] ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಜ್ವಲಂತ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕಥೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದು ಮುಖ್ಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ ಅಭೂತಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. "ಏಕಲವ್ಯನ ಭವ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೃತಿಯೆಂದರೆ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರೇ ಮೈನಿಮಿರಿಸುವಂತಹದ್ದು"[೪] "ನಾಟಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ನೀಡಿರುವ ಅಪೂರ್ವ ಕಾಣಿಕೆ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್'"[೫] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಮೇಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದೆ–ತಾಯಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಬ್ಬೆಯು ಏಕಲವ್ಯನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರವನ್ನೀಡಿದ್ದಾಳೆ. ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನ ತಂದೆಯು

ಹುಲಿಗಾಹುತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯ ತುಂಬಾ ಚುರುಕಾಗಿದ್ದುದು, ಬಾಲ್ಯ ತುಂಟುತನದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿತ್ತೆಂದು ಅಬ್ಬೆಯ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಏಕಲವ್ಯನು ನಿಸರ್ಗದ ಒಡನಾಡಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವಾತ, ಸಾಧು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಕ, ಪಕ್ಷಿ ಸಂಕುಲವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಾತ, ಮಾತೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವಾತ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಬಾಲ್ಯದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ನಿಸರ್ಗದ ಆರಾಧನೆ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಸ್ವತಃ ಕವಿ ಕುವೆಂಪುರವರೇ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಪುಗಳೇ ಏಕಲವ್ಯನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮರುಹುಟ್ಟು ಪಡೆದಿವೆ.

ಏಕಲವ್ಯ ಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವದ ಸಹಜ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಗುರುವಾದ ದ್ರೋಣ, ಪೂರ್ವಗ್ರಹಪೀಡಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಆತನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಸಾಧ್ಯ ಛಲವೊಂದು ರೂಪುತಾಳುವಂತೆ ಆತನ ಬಡತನವು ಆಧಾರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ತನ್ನ ಗುರುವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಆತನ ಒಳಗೇನೂ ತಿಳಿಯದು. ಮೇಲಾಗಿ ದ್ರೋಣನು ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಬಂದವನ ಹಸುಳೆತನಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗಲೇ ವರ್ಣಭೇದವು ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (ದ್ರೋಣ) ಈ ಆತ್ಮೀಯತೆಯು ಸಾಧುವಾದುದು, ನಿಜ; ಆದರೆ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಅಧೀರತೆಯೂ ಅವನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ದೂರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವತಃ ವಿಧಿಯ ಕೂಸಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ ತನ್ನ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಆದರೂ ವಿಧಿಯು ಆತನ ಒಳತೋಟಿಗೆ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನೇ ಕಾರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಬಿಡದೆ ಆತನ ಸರ್ವನಾಶವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಿದಂತೆ 'ಬಲಿ'ಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭವು ಏಕಲವ್ಯನ ಸ್ವಯಾರ್ಜಿತ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನಗೊಳಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಆಗಿರದೆ ಇಂಥ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ ತನ್ನ ಮಾನಸಿಕ ಕೊಲೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನೂ, ಕಣ್ಣಾರ ಕಾಣುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶಿಷ್ಯನ ಬೆರಳಿಗೆ ತನ್ನ ಕೊರಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗವು ಮನೋಹರವಾಗಿ, ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಗುರಿ 'Ends and Means' ಎರಡೂ ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಈ ದುರಂತ ನಾಟಕವು ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದರ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತು ಅಥವಾ Theme ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ 'ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯು ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯ'ವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಏಕಲವ್ಯನಲ್ಲಿ ದುರಂತ ಪಾತ್ರದ ಒಳತೋಟಿಯಿಲ್ಲ. ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಆತನು ಆದರ್ಶವಾದಿ; ಹಾಗೆನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ರಕ್ತಗತಮಾಡಿಕೊಂಡವನು; ಆದುದರಿಂದ ಒಳತೋಟಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮೇಲಾಗಿ ಆತನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು 'ಗುರುತನ'ದಲ್ಲಿ ಹುರುಳಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಗುರುನಿರೀಕ್ಷೆ, ಗುರುದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಗುರುವಿನ ದುರಂತದಲ್ಲಿ ನಾಟಕವು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಗುರಿಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಾವೇ ಈ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರು, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕೂಸಾದ ಏಕಲವ್ಯ ಆತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವಾದ ತಾಯಿ, ಆತನ ವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನತೆಯ ಗುರು–ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ, ಗುರುವಿನ ಪಾಪದ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತಿರುವ ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಗುರುವಿನ ಸಾತ್ವಿಕ ರೂಪಿಯಂತೆ ಶೋಭಿಸುವ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ– ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಸ್ಥಾನ ಮಾನಗಳಿಸಿವೆ. ನಾಟಕದ ಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಗುರುಶಿಷ್ಯರನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದೆ.

ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯು ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಅನಾಗರಿಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮೀರುವಂತೆ ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಪುರಾತನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅದು ಒಂದು 'ಸಂಸ್ಥೆ'ಯೆಂಬುದನ್ನು ಈ ನಾಟಕವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ಕಾಣಿಕೆಯು ವಿದ್ಯೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಕಾರಣ ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕತನವಾಗಲಿ ಅನಾಗರಿಕತನವಾಗಲಿ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕವಿಯು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಆದರ್ಶಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜುನನು ಸರಿದೂಗಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ದ್ರೋಣನ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೂ, ಆತನ ಒಳತೋಟಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಮಾತ್ಸರ್ಯದ ಮುದ್ದೆಯೆಂದು ದ್ರೋಣನು ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ 'ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯು' ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅವರ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಅಂಶವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಹಾಗೂ ನಾಟಕದ ಸತ್ವವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಏಕಲವ್ಯನು ಕಾಣುವ ಕನಸು ಕೂಡ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಆತನು ಒಂದು ದುಷ್ಟದೇವತೆಗೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಎನ್ನುವುದು, ಕೊಟ್ಟ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೇಳಿದಂತೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಕನಸಿನ ಗುರುವೂ ದುಷ್ಟನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ನಿಷ್ಠುರತೆಯಿಂದ ಗುರುವಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಕಾದಿರಿಸಿದ ಬುತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನ ಕನಸೇ ಮರಿಹಾಕಿದಂತೆ ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಶನವೂ ಕನಸಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರ ಕನಸಾಗುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ತಪ್ಪು ಮಾಡಲು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದ ಅರ್ಜುನನಿಗಿಂತಲೂ

ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ ಗುರುವಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಅಧಿಕವಾಯಿತೆಂದು ತೋರಿದಾಗ ದ್ರೋಣನಿಗಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತೇವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯು ಅದರ 'ಗುರು'ವನ್ನು ದುರಂತ ಪಾತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.

ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದ ದ್ರೋಣನ ದೌರ್ಬಲ್ಯವು ಆತನನ್ನು ದುರಂತ ಪಾತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಆತನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥ ಫಲವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದು ಅದರ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಈಗಿನ ದುರಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾರ್ಥವು ಅಂಟಿರಬಾರದು. ಆತ ಮಾತ್ರ ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಂಟಾಗಿ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರ ಪವಿತ್ರ ಸಂಬಂಧವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ವಿಚಾರ ಧಾರೆಯೇ ಈ ನಾಟಕ ರಚನೆಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಿಂದ ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್ ಸಾರ್ಥಕ ದುರಂತ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ.

ನಿರ್ದೋಷಿಯಾದ ಏಕಲವ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನು ಪ್ರತಿಮೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ನಿಜಕ್ಕೂ ಏಕಲವ್ಯನ ರೀತಿ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನದೇ ಚಿಂತನೆಯು ಒಡಮೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು 'ಗುರು' ಮಹಿಮೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನು ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿದವನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಯಜ್ಞವೆಂಬ ಕೊನೆಯ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯತನಕ ಏಕಲವ್ಯನು ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತಾಳದ ಆದರ್ಶನಿಷ್ಠನಾದ ಗುರುವು ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅಧೀರನಾಗಿ ತನ್ನ ದುರಂತವನ್ನು ತಾನೇ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಆತನು ಸಾಧಿಸಿದ ಯಜ್ಞದ ಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಂದ ದ್ರೋಣನೇ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯತನಕ ನಾಟಕದ ಸತ್ವವಾಗಿ ನಾಯಕನೂ ಆಗಿ, ಆತನಿಗಾಗಿ ಕಾದಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮರುಕಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ಕೊನೆಗೂ ಆದರ್ಶವಾದಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ಉಳಿಯುವ ದುಷ್ಟನಾಗಿರುವಂತೆ, ಏಕಲವ್ಯನು ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ಗುರುವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಪಿಸಿದ ಅವನ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಉಣ್ಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾನವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಗೆ ಹಾಗೂ ಒಳತೋಟಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ದುರಂತ ನಾಯಕನಾಗಿ ಆ ಮೂಲಕ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮರುಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ದುರಂತ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ 'ಗುರು' ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ದುರಂತನಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಸಾಧುವಾದುದೇನೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ಏಕಲವ್ಯ' ನಾಟಕವು ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದೆ. ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪೂರ್ವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ್ದರೂ ಇದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವೇ ಭಿನ್ನ ರಾಜಕೀಯ–ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದ ಮುಖ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ರಾಜಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೈತಳೆಯುವ ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕವಾದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಐಡಿಯಾಲಜಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಇದರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತು, ಭಾಷೆ, ಇವೆಲ್ಲದರ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ತಳೆಯುವುದು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಪಕ್ರಮ ಇಲ್ಲಿ ಸಾವಯವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆದು ಕನ್ನಡ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹಾಗೆಯೇ ಇದನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಚಿಂತನೆ, ಚಳುವಳಿ ಮುಂತಾದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವರ್ಗ, ವರ್ಣ, ಸಂವೇದನೆಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿರಂಜನ, ಕುವೆಂಪು ಮುಂತಾದವರ 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ', 'ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ' ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೇ ಕಂಡುಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತದ ಇನ್ನೊಂದು ವಾಸ್ತವವಾದ ಜಾತಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಚರ್ಚೆಗೊಳಗಾಗುವುದು.

ದಲಿತರು ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಆಧುನಿಕ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ದಲಿತೇತರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವು ಈ ಹೊತ್ತಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಈಗಾಗಲೇ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಸಿಗಲಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂದು ದಲಿತರಿಗೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ೭೦ರ ದಶಕದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದಲಿತ ಶಿಕ್ಷಿತ ಪ್ರಮಾಣವು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಾವು ಕಲಿತ ಔಪಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ (ಚಳುವಳಿ, ಭಾಷಣ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೂಲಗಳು)ದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸದ ಧಾರುಣತೆ ಅರಿವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವರ್ತಮಾನದ ಬಗೆಗೆ ಜಾಗೃತಿಯೂ ಮೂಡಿತು. ಇಂತಹ ಜಾಗೃತ ವರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಪ್ರಭಾವ ಗಾಢವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವರ್ಗಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಜಾತಿಪ್ರಜ್ಞೆ ಎರಡೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣುವುದು. ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳು ಮಿಳಿತಗೊಂಡು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮವೇ ದಲಿತ–ಬಂಡಾಯದ ಸೋಪಜ್ಞತೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ಏಕಲವ್ಯ' ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಏಕಲವ್ಯ ತನ್ನ ಜಾತಿಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರೋಣನಿಂದ ವಿದ್ಯಾವಂಚಿತನಾದ. ಅಂತೆಯೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರ ನಡುವಿನ ಹೋರಾಟವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ

ಪರಸ್ಪರ ಎದುರಿಗಿರುವವರು ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳು ಮಾತ್ರ. ಇವರು ಪಾಂಡವರಿರಲಿ; ಕೌರವರಿರಿಲಿ; ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ಣನಿರಲಿ, ಅರ್ಜುನನಿರಲಿ, ದುರ್ಯೋಧನನಿರಲಿ–ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಉದಾರವಾದಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಉದಾರವಾದಿಯಾಗಿಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಉಳ್ಳವರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ ಎಂದು ಏಕಲವ್ಯ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಏಕಲವ್ಯ ಎಡಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತು ಪಾಂಡವ–ಕೌರವರಿಬ್ಬರೂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ನೇರವಾಗಿ ಬಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಕ್ರಾಂತಿಯ ದಮನ ಎಂದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದೆಡೆ ದಮನವಾದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅದು ರಕ್ತಬೀಜಾಸುರನಂತೆ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಕುವೆಂಪು, ಪರ್ವತವಾಣಿ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕರು ವಿವಿಧ ದೃಷ್ಟಿ ಬಗೆಗಳ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಚಳವಳಿಯ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಜನತಾ ನಾಯಕತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕನ ಸಾವು ಇಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಲ್ಲ ಎಂಬ ಅನೇಕ ಒಳನೋಟಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಮಿಂಚುತ್ತವೆ.

"ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಹಳೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಮೂಸೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹೊಸ ಆಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಕೃತಿ ಆಧುನಿಕ ಸಂವೇದನೆಯದ್ದಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ"[3]

ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಅಕ್ಷರ ವಂಚಿತ ಸಮುದಾಯವೊಂದು ಅಕ್ಷರ ಪಡೆದು ಆಧುನಿಕ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಇದುವರೆಗೂ ಈ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಶೋಷಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲಣಗಳು ಮೂಡದೇ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹಳತಾಗಿರುವ ಆದರೆ ತನಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಧುನಿಕತೆವೆನಿಸಿರುವ ಅಕ್ಷರ, ಉದ್ಯೋಗ, ಆಡಳಿತ ಮುಂತಾದ ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ದಮನಿತ ಲೋಕ ಸಹ ಅನೇಕ ತಲ್ಲಣಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ವರ್ಗಗಳು ಅಂದರೆ ಶೋಷಕ ಮತ್ತು ಶೋಷಿತ ವರ್ಗಗಳು ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಈ ಶಿಕ್ಷಣ, ಉದ್ಯೋಗ, ಆಡಳಿತ ಮುಂತಾದ ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಿರುವುದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅಂಥಹ ಶೋಷಕ ವರ್ಗದ ಆಂತರಿಕ ವರ್ತನೆಗಳು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ; ಬಾಹ್ಯ ವರ್ತನೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಾದದ್ದು ಶಾಸನಬದ್ಧ. ಆದರೂ ಜಡವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹಾಗೂ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಆಚರಣೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರದ ವಕ್ತಾರರು ತಮ್ಮ ಬಾಹ್ಯವರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಸಹ್ಯ, ಅಸಡ್ಡೆಯನ್ನು

ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದುಂಟು. ಇವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದ ವಿಚಾರ ಬೇರೆ. ಇದು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಧಾರಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ದಲಿತ ಸಮುದಾಯವು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇವರ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಷಿಪ್, ರಿಸರ್ವೇಷನ್, ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ದಲಿತೇತರರಲ್ಲಿ ಥರಾವರಿ ಭಾವನೆಗಳು ಮೂಡಿಸಿವೆ. ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಏಕಲವ್ಯ ನಾಟಕವು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದೆ.

ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ'ದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ ಕಡಿಮೆ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಏಕಲವ್ಯನ ತಪ್ಪಂತೂ ಅಲ್ಲ. ಮಾನವನ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಜಾತಿ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಅವನ ಬದುಕು, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕಾಣ್ಕೆಯ ಮೂಲಕ ಆತನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಮೇಲ್ವರ್ಗದವನೇ, ಕೆಳವರ್ಗದವನೇ, ಶ್ರೀಮಂತನೇ, ಬಡವನೇ, ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿಯೂ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಜನತೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಬೀಜದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಮುಂದೆ ಫಲವತ್ತಾದ ರಸಭರಿತವಾದ ಹಣ್ಣನ್ನು ಬಿಡಲೆಂದು ನಾಟಕಕಾರರು ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಗುರುಗಳು ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹೇಗೆ ದಲಿತ ಜನತೆಯನ್ನು ವಂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯ ಜೀವಂತ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. "ವಿದ್ಯೆ ಕೊಡಲು ಜಾತಿ ಎಣಿಸಿದ ದ್ರೋಣ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ ತಪ್ಪಿದ"[2] ಅಂದರೆ ಗುರುಗಳ ಋಷಿಗಳ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಪೀಡಿತ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಈ ವಾಕ್ಯ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ದಲಿತರು ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಬಾಳ್ವೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಗುರುಗಳೇನೋ ಮೂರ್ಖ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಏಕಲವ್ಯ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಾಗಿ ಬೆಳದದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಏಕಲವ್ಯ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಗತ್ತೇ ನಿಬ್ಬೆರಗಾಗುವಷ್ಟು ಶೂರನಾದ ಏಕಲವ್ಯನಿಂದ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಗುರುಕಾಣಿಕೆಯ ನೆವದಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಪಡೆದು ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ತಪ್ಪಿದ. ತಪ್ಪಿದ ಆ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಇವತ್ತಿನವರೆಗೂ ಸರಿಪಡಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಅಂಥ ಗುರುವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಳವರ್ಗದವರಿಗೆ ದಕ್ಕಬೇಕಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕಬಳಿಸಿ ಅವನ್ನು ನಿತ್ಯ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವ ಪಾಂಡವರಂಥ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರು ಇನ್ನೂ ಇದ್ದಾರೆ. ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಡಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ನರಳುತ್ತಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನಂಥವರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ಪುರಾಣ ಚಿತ್ರಿತ ಏಕಲವ್ಯ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಅವಮಾನ, ಅಧಿಕಾರ ಎಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿದ. ಏಕಲವ್ಯ ಗುರುಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನಾದರೂ; ಅಲ್ಲಿ, ಅವನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ನರಳಿದ ಸಿಂಹ. ಈ ಪಂಜರದ ಎಳೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಹರಿದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಜನತೆ ಏನೆಲ್ಲಾ ಕುತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದಲಿತರು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲೇ ತೊಡಗಬೇಕು. ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿರಬೇಕು. ಗರಿಷ್ಟಮಟ್ಟದ ಅಂದರೆ ದೈಹಿಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರಬೇಕು. ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಾಟಕಕಾರರು ತಮ್ಮ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಲು 'ಅಧಿಕಾರ'ವನ್ನು ದಲಿತ ಜನತೆ ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಗಂಟೆಯನ್ನು ಭಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಜಡವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ವಿದ್ಯೆ ಕೊಡಲು ಇಂದಿನ 'ಗುರು' ಜಾತಿ ಎಣಿಸಲಾರನಾದರೂ; ಅಂದಿನ ದ್ರೋಣನಂತೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವರ್ಗದ, ತನ್ನ ಜಾತಿ ಬಾಂಧವರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಕಾಪಾಡುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಾರ ಎಂಬುದಂತೂ ಕಟುಸತ್ಯವಾಗಿದೆ."[೮]

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಗುರುಭಕ್ತಿ, ಭಾವುಕತೆ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಅನಿಷ್ಟವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ಅವು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಕ್ಟೋಪಸ್‌ನ ಕ್ರೂರ ತೋಳುಗಳಾದಾಗ ಜೀವಂತಿಕೆಯ ಹಿಡಿತಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಲೇಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಹಿಡಿತದಿಂದ ದಲಿತರೆಲ್ಲ ಹೊರಬಂದು ತಮಗಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಮದ್ದಾಗಬೇಕಾದದ್ದು ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀ ಅವಶ್ಯ ಅಂಥಹ ವಿಚಾರವನ್ನು ದುರ್ಗಾ, ಅವ್ವೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಿಳೆಯ ಸಬಲೀಕರಣ, ಮಹಿಳೆಯೂ ಕೂಡ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದು ದಲಿತ ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ 'ದಲಿತ ಸ್ತ್ರೀಸಾಹಿತ್ಯ'ದ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ಸುಭದ್ರವಾದ ಸಮಾನತೆಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾಟಕಕಾರರು ಸಂದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ನಾಟಕಕಾರರು ಜಾತಿಯತೆಯ ಪಿಡುಗನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು. ಮನುಷ್ಯನ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಜಾತಿಯ ಮೂಲಕ ಅಳೆಯದೆ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೂಲಕ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಡವ, ಶ್ರೀಮಂತ, ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಶ್ರೇಷ್ಠ-ನಿಕೃಷ್ಟ, ವರ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ತಹತಮಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು ಭಾರತವನ್ನು ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ'ವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾಟಕದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. ಕ.ವೆಂ. ರಾಜಗೋಪಾಲ : ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಸೂರ್ಯ, ಪುಟ–೧೪೧

೨. ಗೋವಿಂದ ಪೈ : ಹೆಬ್ಬೆರಳು, ಪುಟ–೫೦

೩. ಗೋವಿಂದ ಪೈ : ಬದುಕು–ಬರಹ, ಪುಟ–೬೭, ೬೮

೪. ಡಾ.ಪ್ರಭುಶಂಕರ : ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೆಲವು ನೋಟಗಳು, ಪುಟ–೫೯

೫. ಡಾ.ಪ್ರಭುಶಂಕರ : ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೆಲವು ನೋಟಗಳು, ಪುಟ–೫೯

೬. ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ : ಏಕಲವ್ಯ ಒಂದು ನೋಟ, ಪುಟ–೩೭, ೩೮

೭. ಎಚ್.ದಂಡಪ್ಪ : ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ, ಪುಟ–೨೨೭

೮. ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ : ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ, ಪುಟ–೬

ಸಮಾರೋಪ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಯೆನಿಸಿದ 'ವ್ಯಾಸಭಾರತ'ದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೌರವ-ಪಾಂಡವರ ಕಥೆಯ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯೊಂದು ಪುಟ್ಟ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಬಿಂದುರೂಪವಾದ ಆ ಕಥಾಬೀಜವನ್ನೇ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಏಕಲವ್ಯನ ಅಪಾರವಾದ ಜ್ಞಾನದಾಹ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಮೇಲಿನ ಅನನ್ಯ ಗುರುಭಕ್ತಿ, ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಕೊಟ್ಟ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಏಕಲವ್ಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕಕಾರರಾದ ಟಿ.ಪಿ.ಕೈಲಾಸಂ, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಕುವೆಂಪು, ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರು ವರ್ಗ ಮತ್ತು ವರ್ಣ ಸಂಘರ್ಷದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲನೆಯ(ದಾಗಿ ಕೈಲಾಸಂ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ 'ಪರ್ಪಸ್' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಒಂದು ಉಪಯೋಗವಿರುವಂತೆ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಉಪಯೋಗ ಗೊತ್ತೇ ಹೊರತು ಉದ್ದೇಶ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಉಪಯೋಗವನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಉದ್ದೇಶ ವಿಧಿ ನಿಯಂತ್ರಿತವಾದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನ ಮಾತುಗಳು ಆಶಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ದ್ರೋಣನ ಬಳಿ ತನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭೀಷ್ಮ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಈ ಮಾತುಗಳಿವೆ! "To realize the purpose is to realize HIM for he knows the PURPOSE of it all, not we? We know but the use of all this training. As for the final PURPOSE of it all ..... we can only guess" ಅರ್ಜುನ-ಏಕಲವ್ಯರ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೈಲಾಸಂ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅರ್ಜುನ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುವುದು ತಾನು ಅಪ್ರತಿಮ ಬಿಲ್ಲುಗಾರನಾಗಿ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಸಲೆಂದು. ಆದರೆ ಅದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು 'ಬಲಿ' ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾವಸನವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುವುದು ತನ್ನ ಕಾಡಿನ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು. ಆದರೆ ಕಡೆಗೆ ಆತನ ಉದ್ದೇಶ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಉಪಯೋಗ ಗೊತ್ತಾ, ಆದರೆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ವಿಧಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕವಾದ 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ಮಾದರಿಯ ಹಾಗೆ ದುರಂತ ನಾಟಕದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಚಿಸಿದ ಕಥೆಯ ನಾಯಕ 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್'. ಆದ್ದರಿಂದ ಏಕಲವ್ಯನು ಕೇವಲ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ನೆರವೇರಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಗೋಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನ್ಯಾಯ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಆತ್ಮ ಗೌರವ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರೆಂದು ಭೀಮನು ನುಡಿದಾಗ 'ಧರ್ಮಮಿರ್ದೆಡೆ ಸೋರ್ತೆ' ಎಂದು ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯ 'ಏಜಾಕ್ಸ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಟ್ಯೂಕರ್ ಏನೇನು ಗುಣದ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೋ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಗೋವಿಂದ ಪೈ ರವರ ಏಕಲವ್ಯನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಅದನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರೀಕ್ ದುರಂತ ನಾಟಕದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಗೊಂದಳದವರು ಗ್ರೀಕ್‌ನ ಮೇಳದವರನ್ನು ತಕ್ಷಣ ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಹೆಬ್ಬೆರಳು ನಾಟಕದ ದ್ರೋಣ ವರ್ಣಬೇಧ ನೀತಿಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವ ಆಸೆಯುಳ್ಳವನು. ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಹಿಂದು-ಮುಂದು ನೋಡದೆ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಮಾದವೆಸಗಿದನು ಎಂಬುದು ಗೋವಿಂದ ಪೈರವರು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾರ್ಪಾಟಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅಸಂಭಾವ್ಯತೆಯೊತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಲಿ, ಪುರಾಣ ಕಥೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನೂ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಮರೆಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹುಡುಗಾಟದಿಂದ ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳು ದುರಂತವಾಗುವುದಿರಲಿ, ಅಪಘಾತಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ದುರಂತ ನಾಯಕನು ಗಂಭೀರವಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತವಾದ ನಡವಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಅನುಕಂಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಏಕಲವ್ಯನು, ದ್ರೋಣರ ಮಾತಿನ ಹುಡುಗಾಟವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಬೆಪ್ಪನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾಟಕದ ತಾತ್ವಿಕತೆ ತೀರಾ ಸರಳವಾದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿದೆ.

ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ಒಬ್ಬ ಮುಗ್ಧನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆರ್ಯ-ಅನಾರ್ಯ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುದು ಏಕಲವ್ಯ ಒಬ್ಬ ಮರುಳನಂತೆ ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' 'ಪರ್ಪಸ್' ಮತ್ತು 'ಹೆಬ್ಬೆರಳು' ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿ ಒಂದೇ ಆದರೂ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಉಳಿದೆರಡು ನಾಟಕಗಳಿಗಿಂತ ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಸಾಮಾಜಿಕ ದರ್ಶನವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲೊಂದು ಹನಿಯಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಕೋಲಾಹಲದ ನಡುವೆ ಸುಳಿದು ಮರೆಯಾಗುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಉಪಾಖ್ಯಾನ ಇಲ್ಲಿ ದಾರ್ಶನಿಕ ನಾಟಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಗುರುಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ತತ್ವ

ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣ ರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞತತ್ವಗಳು ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದಿಂದ ಧ್ವನಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ತತ್ವಗಳು ಏಕಲವ್ಯ-ದ್ರೋಣರ ಮುಖಾಂತರ ಮೈದೂರಿದ್ದರೂ, ಅವು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾಗಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಕುವೆಂಪುರವರ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗುರು, ಕರ್ಮ, ಯಜ್ಞ, ತತ್ವಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮ, ಮಾತೃ ಪ್ರೇಮಗಳು ಅನನ್ಯವಾದ ಗುರುಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವರ್ಣಸಂಘರ್ಷದ ಧ್ವನಿಯ ಮೂಲಕ ದರ್ಶನಾತ್ಮಕಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಾಗಿದೆ. ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಾದ ಕುವೆಂಪು, ಕೈಲಾಸಂ, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರಾಗಲೀ ಮಹಾಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತಂದರೂ ಕೂಡ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಮುಗ್ಧ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅನನ್ಯ ಗುರುಪ್ರೇಮವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬರೆದಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಪಾತ್ರೋಟರು ಮತ್ತು ಮೇಘಮಿತ್ರ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಏಕಲವ್ಯ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿಯೇ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಧಿಕಾರ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಶೋಷಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಪುರಾಣ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಕ್ಕೆ ಸೆಳೆತಂದು, ನಗರ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಅಹಂಕಾರ, ಕ್ರೌರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿಯೂ, ಅದರಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿತು ಆ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳ ದಮನಕ್ಕೆ ವೀರಸಂಕಲ್ಪ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ದಲಿತ ತರುಣನ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ವಿವೇಕ ಹಾಗೂ ಜಾಗೃತ ಚೈತನ್ಯತೆ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೌರವ-ಪಾಂಡವರು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಹೊಸ ಲೋಕವೊಂದು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆಯುವಾಗ ಪ್ರಮುಖ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಗೆಲ್ಲುವ ಕುದುರೆಯೆಂದು ಕಂಡುಬಂದವರಿಗೆ ಟಿಕೆಟ್ ನೀಡುವುದು, ಬಲಾಢ್ಯ ಕೋಮುವಿನ ಧುರೀಣರನ್ನು ಓಲೈಸುವುದು, ಬಲಿಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಪಕ್ಷಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪಕ್ಷಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸೀಟುಗಳ ಹಂಚಿಕೆ, ಸಮಾನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಒಕ್ಕೂಟ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹತ್ತು ಹಲವು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಏಕಲವ್ಯ ಗುರುಗಳ ಮಾತನ್ನು ಉಳಿಸಿಯೂ ಮತ್ತೇ ಎಡಗೈ ಸಾಧಕನಾಗುವುದು, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಬೆಳೆಯುವುದು, ಕೌರವ-ಪಾಂಡವಾದಿಗಳು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತಬಂಡಾಯ

ಚಳುವಳಿಯ ಆಶಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. "ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಕೇವಲ ಉಳ್ಳವರ ನಡುವಿನ ಹೋರಾಟ, ನನ್ನದು ಇಲ್ಲದವರ ಪರವಾದ ಹೋರಾಟ. ಈ ಸಂಘರ್ಷ ಕುರು–ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರ ವಿರುದ್ಧವೂ ಸಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರ ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಳಕು ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರ ಬದುಕಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯೂ ಅರಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಏಕಲವ್ಯ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಇಂಥಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ದಲಿತ ಜನಾಂಗದ ಧ್ವನಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ".

ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟರು 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಆಧುನಿಕ ಏಕನಾಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದ ಪಾತ್ರಗಳಾದ ಗುರು, ಗೌಡ, ಅವ್ವ, ಅಕ್ಕ, ದುರ್ಗಾ ಇವುಗಳು ಪಾತ್ರೋಟರ ಬದಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಾಗಿವೆ. 'ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ' ಸ್ವಸ್ಥ ದಲಿತ ಕ್ರಾಂತಿ ವಿಷಯಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ತಮ್ಮತನದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿರುವ ಪಾತ್ರೋಟರು ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನ, ಪಟ್ಟಣದ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಶೋಷಿತರ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತ ಬದುಕಿನ ದುರಂತವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ, ಅನುಭವಿಸಿ ನೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಕಂಡ ನೋವಿಗೆ ಧ್ವನಿ ನೀಡಲು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ.

ಮೇಲುಜಾತಿಯ ಹೆಸರಿಲ್ಲದ ಶಿಕ್ಷಕ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಏಕನಾಥನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನು 'ಗುರಿ ಮುಟುವಂಗ' ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಬಡತನ, ಅಜ್ಞಾನಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವೈಚಾರಿಕರಂತೆ ಬೆಳೆದಿರುವ ಏಕನಾಥನ ಅವ್ವ, ಅಕ್ಕ, ದುರ್ಗಾ ಅವನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ, ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಬಡವರ, ದಲಿತರ ಉದ್ಧಾರದ ಪ್ರತೀಕವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪತ್ತು, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಾತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಶೋಷಿಸುವವರನ್ನು ಇವರೆಲ್ಲ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ; ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ತುಳಿಸಿಕೊಂಡವರ ಎದ್ಯಾಗಿನ ತಳಮಳ, ಅವರ ಒಡಲಾಗಿನ ಬೆಂಕಿತಾಪ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ತುಳಿಸಿಕೊಂಡವರ ಎದ್ಯಾಗಿನ ಬೆಂಕಿ ಬುಗಲಂತೈತಿ' ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ತನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿನಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಜನಪ್ರಿಯನಾಗಿರುವ ಏಕನಾಥನನ್ನು ಮುಂಬರುವ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುವಿನ ಆಶೀರ್ವಾದವೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಊರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಬಡಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ಗೌಡ, ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಸಾಹುಕಾರ, ಕಾರಕೂನ ಮುಂತಾದವರು ಈಗ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಅವರೆಲ್ಲ ಕುತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪದಿಂದಾಗಿ ಏಕನಾಥ ತನಗೆ ಲಭಿಸಿದ 'ಕುರ್ಚಿ'ಯನ್ನು

ಧಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾಗುವುದನ್ನು ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಯಾವ ರೀತಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದರೆಂಬುದನ್ನು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಪುರಾಣ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕಿಂತ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಏಕಲವ್ಯನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಜಾತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಷ್ಟು ಜಟಿಲವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣ ಮಹಾಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯನಿಗಿಂತ ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಏಕಲವ್ಯನು ಶೋಷಿತ ಪರವಾಗಿ, ಶೋಷಕರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಧ್ವನಿಯೆತ್ತುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ.

ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಡಾರ್ವಿನ್‌ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾದ 'ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಟ'ದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾ:- ಪ್ರಬಲ ಜೀವಿಗಳು ದುರ್ಬಲ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಬದುಕುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಮೀನುಗಳು ಚಿಕ್ಕ ಮೀನುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಬದುಕುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ತತ್ವವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಬಲ-ದುರ್ಬಲ, ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಮೇಲ್ವರ್ಗ-ಕೆಳವರ್ಗ, ದೊಡ್ಡದು-ಚಿಕ್ಕದು ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಹೇಗೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರ್ಗ, ವರ್ಣ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರ್ಗಗಳು ಶೂದ್ರವರ್ಗದವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಏಕಲವ್ಯನ ಪ್ರಸಂಗದ ಮುಖಾಂತರ ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ದ್ರೋಣರು ಪ್ರಬಲವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯ ದುರ್ಬಲವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಬಲ ಗುರುವಿನ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆತ ಅರ್ಜುನ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಸಮಾಜದಿಂದ ಏನೂ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿಲ್ಲದ ಏಕಲವ್ಯನಿಂದ ಮುಗ್ಧ ಓರ್ವನ ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ ಸನ್ನಿವೇಶವಾಗಿದೆ.

ಬೇಟೆಯೇ ಏಕಲವ್ಯನ ಜೀವನಾಧಾರ ಹಾಗೂ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷೆಯೂ ಅದರಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕೇಳುವಂತೆ ಗುರುವಿನ ಮೂಲಕ ಅರ್ಜುನ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಏಕಲವ್ಯನು ಮೇಲೇಳದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ತನ್ನ (ಅಸ್ತಿತ್ವ) ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಲಿತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಒಂದು ನೀಚತನದ ಜಾತಿ ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಗೆ ಯಮಪಾಶವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಆರ್ಯ-ಅನಾರ್ಯ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ-ಶೂದ್ರ ವರ್ಗಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವಿ ಜೀವಿಗಳ ನಡುವೆ ಹೀಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅದು ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ ಎಂಬುದು ಡಾರ್ವಿನ್ನನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಗವು ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕೆ ಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲೂ ಮಾನವನಿಗೆ ಅಂಗವೈಕಲ್ಯತೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಬದುಕೇ ಬರಡಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹದರಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ದೇಹದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗವಾದ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಕೇವಲ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನದ ಒಳ್ಳೆಯ–ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಅವಶ್ಯಕ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಳು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥಹ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಅಂಗವನ್ನು ದ್ರೋಣ ಏಕಲವ್ಯನಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಶಾಹಿವರ್ಗ ದ್ರೋಣರಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗಗಳು, ಏಕಲವ್ಯನಂತಹ ಶೂದ್ರವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಮುಂದೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರ ಅಂತ್ಯ ಯಾವಾಗ? ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲಾಗದೇ ನಿಗೂಢವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಗುರು–ಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಏಕಲವ್ಯನಂತಹ ಅನನ್ಯ ಗುರುಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಕಂಡೇ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರು ಕಲಿಯುಗದ ಗುರು–ಶಿಷ್ಯರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತನ್ನ ವಚನದ ಮುಖಾಂತರ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ
ಶ್ರೀ ಗುರು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಬಡಿದು
ಬುದ್ಧಿಯ ಕಲಿಸಿದರೆ ಆಗಲಿ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದೆನಯ್ಯಾ
ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ
ಶ್ರೀ ಗುರು ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಬೈದು
ಬುದ್ಧಿಯ ಕಲಿಸಿದರೆ– ಆಗಲಿ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದೆನಯ್ಯ
ದ್ವಾಪರ ಯುಗದಲ್ಲಿ
ಶ್ರೀ ಗುರು ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಝುಂಕಿಸಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಕಲಿಸಿದರೆ,
ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದನಯ್ಯಾ
ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗುರು ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ವಂದಿಸಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಕಲಿಸಿದಡೆ

ಆಗಲಿ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದನಯ್ಯಾ

ಗುಹೇಶ್ವರ ನಿಮ್ಮ ಕಾಲದ ಕಟ್ಟಳೆಯ ಕಲಿತನಕ್ಕೆ ನಾನು ಬೆರಗಾದೆನು.

ಅಲ್ಲಮನ ವಚನದ ಪ್ರಕಾರ ಏಕಲವ್ಯ ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿದ್ದವನಾದ್ದರಿಂದ ಅನನ್ಯ ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ಮೂರ್ತಿ(ದ್ರೋಣ)ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗುರುವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದವನು. ಗುರುವಿನ ವಚನ ಪರಿಪಾಲನೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಮತ್ತು ಪರಿವಾರ (ಇಡೀಕಾಡು)ದ ಜೀವನಾಧಾರವಾಗಿದ್ದಂತಹ ತನ್ನ ದೇಹದ ಒಂದು ಅಂಗವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುದು ಒಂದು ಸಂಗತಿಯಿದೆ. ಏಕಾಗ್ರತೆ ಇದ್ದರೆ ಎಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲನು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಆದರ್ಶ ಶಿಷ್ಯ ಗುರುವಿನ ಬಗೆಗಿರುವ ಅಪಾರಭಕ್ತಿ, ಗೌರವ, ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ, ಕಲಿಯುವ ಛಲ, ಉದಾತ್ತ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದ್ದ ಸಾಧಕನೋರ್ವ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದ ಸಿದ್ಧಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಎನ್ನುವಂತೆ ವ್ಯಾಸರು ಏಕಲವ್ಯನ ಕತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಸರು ರಚಿಸಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಕತೆಯ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿತು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಚಾತುರ್ವಣದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ವರ್ಗವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಸಮತೋಲನವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು.

ಏಕಲವ್ಯ ಬೇಡರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವನು. ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಶೂದ್ರರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಮತ, ಜನಾಂಗದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಿ ಅಧ್ಯಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಪೋಷಕಪಾತ್ರಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಸಾಕುತಂದೆ, ತಾಯಿಗಳು, ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ಸೋದರಮಾವ, ಸ್ನೇಹಿತ ಮುಂತಾದ ಪೋಷಕಪಾತ್ರಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿವೆ. ಗುರುವಿನ ಕಾಲ ಮುಗಿದುಹೋಗಿದೆ. ಇಂದು ನಾಗರಿಕ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗುರುವೆಂಬ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಗುರುವಾಗಿ ಇರಲಾರ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ರೀತಿ ಅದನ್ನು ಅಬ್ಬೆಯ ಮೂಲಕ ಆಡಿಸಿದ ಮಾತು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಎನ್ನುವಂತಹ ಹುಟ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರೀಕರಣ ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆಧುನಿಕ ನೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮಾಜದ ಸಂಬಂಧಗಳು ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಲ್ಲಿರದೆ ಲಾಭ ನಷ್ಟದ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವ ಡಾ.ಮಲಿಕಾಘಂಟಿಯವರ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಿಸವಂತಹದಾಗಿದೆ.

ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ಏಕಲವ್ಯ' ಎಂಬ ನಾಟಕದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುರು-ಪಾಂಡವರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಏಕಲವ್ಯ ಯಾರ ಪರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲದೆ ತಟಸ್ಥನಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ವಿಚಾರ ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿರಿಸಿ, ನೋಡಿದಾಗ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶವೊಂದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರಗೊಂಡಾಗ ಒಂದೆಡೆ ಸೋವಿಯತ್ ರಷ್ಯ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಅಮೇರಿಕಾ ಎರಡು ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿದ್ದವು. ಕಮ್ಯುನಿಸಂನ ಬಲ ಹೆಚ್ಚಳ ಗೊಳಿಸಲು ರಷ್ಯಾ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ಅಮೇರಿಕಾ ಎರಡು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೀವ್ರ ಪೈಪೋಟಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಎರಡನೆ ಜಾಗತಿಕ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದ ದೇಶಗಳು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಬಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿತ್ತು. ಅನಿರ್ಣಾಯಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ದೇಶವು ಯಾರ ಒತ್ತಡಕ್ಕೂ ಮಣಿಯದೇ ತಟಸ್ಥವಾಗಿ ನಿಂತು ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಲಿಪ್ತನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು. ಭಾರತದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪ್ರಧಾನಿ ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರು ಯಾರೊಬ್ಬರ ದಾಳವಾಗಲಾರದೇ, ಭಾರತವು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಇಡೀ ಜಂಭುದ್ವೀಪದ ಭರತಖಂಡವು ಕೌರವ ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರೂ ಬಲಾಢ್ಯ ಬಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ಯಾವ ಪಡೆಗೂ ಸೇರದೆ ಇವನ ಯುದ್ಧ ಜೀವಪರವಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಜೀವನಾಶಕ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೈಲಾಸಂರ ಮಿಂಚಿನಗೊಂಚಲದಂತಿರುವ ಈ ನವೀನ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪಾತ್ರೋಟರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗುವಂತೆ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಲಾಸಂ ಹಾಗೂ ಪಾತ್ರೋಟರ ಕೃತಿಗಳು ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿದೆ. ಉಳಿದವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಪರಿವರ್ತನೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೊಸತನವಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಶೋಷಿತ ಪಾತ್ರಗಳ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ವಿಫುಲವಕಾಶಗಳಿವೆ.

ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್'ದಲ್ಲಿ ಹಂದಿಯ ಬೇಟೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಶಬ್ದವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಎಲ್ಲ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ದ್ರೋಣರಿಗೆ 'ಶಬ್ದವೇಧಿ ಅಸ್ತ್ರ'ದ ಥಿಯರಿ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿದೆ ಹೊರತು ಅದರ ಪ್ರಯೋಗ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಗುರು ತಾನು ಕಲಿಯುವಾಗ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಲಿತನೋ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶಿಷ್ಯನ ಉದ್ದೇಶ ಹೆಚ್ಚು ಉದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ಶಿಷ್ಯ ಗುರುವನ್ನು ಮೀರಿಸಬಲ್ಲ"ಎಂದು ಕೈಲಾಸಂ ಏಕಲವ್ಯನ ತಾಯಿಯ ಮೂಲಕ ಹೇಳಿಸಿರುವುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಏಕಲವ್ಯರ 'ಮುಖಾಮುಖಿ' ದೃಶ್ಯ ಕನ್ನಡದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಕೈಲಾಸಂರಲ್ಲಿ ಈ ದೃಶ್ಯದ ಬೀಜ ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರಲ್ಲಿ ಫಲಪುಷ್ಪ ನೀಡಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಮೂಲಕ ಕಾಡಿನ ಸಹಜ ಮುಗ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡರೆ, ಅರ್ಜುನನ ಮೂಲಕ ನಾಡಿನ ಕೃತಕ ಹಾಗೂ ಕಪಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಕಾಡು ಹಾಗೂ ನಾಡುಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ–ಸ್ಥರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ಪ್ರಸಂಗ ಇಡೀ ಮಹಾಭಾರತದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆಯುವಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದಿದೆ. "ಅಹಿಂಸೆ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮವೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಗಾಂಧಿ ಮುಖೇನ ಪ್ರಚಾರಗೊಂಡಿದ್ದು ಅದರ ತತ್ವವು ನಮ್ಮ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಅರಿತಂತೆಯೇ ಈ ನಾಟಕದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದುದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರೋಣರು ತಮ್ಮ ತಲೆಯನ್ನೇ ಬಲಿಯಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಭವಿಷ್ಯ ಕಾಣಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪುರವರ ದ್ರೋಣ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ದುರಂತನಾಯಕರಂತೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನ'ದಿಂದ ಏಕಲವ್ಯನ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಘಟನೆ ಜರುಗಿತ್ತೆಂದು ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ತ್ಯಾಗ–ಬಲಿದಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಆತನನ್ನು ವೈಭವೀಕರಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಸಫಲವಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಕಲ್ಪನೆ ರಮ್ಯೋಜ್ವಲವಾಗಿದ್ದು, ಸನ್ನಿವೇಶವು ಭವ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ದೃಶ್ಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಸಹೃದಯರ ಮನಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಏಕಲವ್ಯ ಗುರುಗಳ ಮಾತನ್ನು ಉಳಿಸಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಎಡಗೈ ಸಾಧಕನಾಗುವುದು, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಬೆಳೆಯುವುದು ಕೌರವ–ಪಾಂಡವಾದಿಗಳು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಚಳುವಳಿಯ ಆಶಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಕೇವಲ ಉಳ್ಳವರ ನಡುವಿನ ಹೋರಾಟ. ನನ್ನದು ಇಲ್ಲದವರ ಪರವಾದ ಹೋರಾಟ. ಈ ಸಂಘರ್ಷ ಕುರುಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರ ವಿರುದ್ಧವೂ ಸಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರ ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಳಕು ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರ ಬದುಕಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಹೂ ಅರಳುತ್ತದೆ" ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಏಕಲವ್ಯ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಇಂಥಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ದಲಿತ ಜನಾಂಗದ ದನಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಗುರುಕುಲ ಪದ್ಧತಿ ಇಂದಿನ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪರದಾಟ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗೋಳು, ಪಾಲಕರ ಪೇಚಾಟ, ಶಿಕ್ಷಕರ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಹುಡುಗರು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆಂದು ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಪಟ್ಟಪಾಡು, ದಲಿತ ಜನಾಂಗ ಕಲಿಯುವಾಗ ಅನುಭವಿಸಿದ ತೊಂದರೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯ ಲೋಪ–ದೋಷಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ವಿಸ್ತೃತ ಚರ್ಚೆಗೊಳಗಾಗಿವೆ. "ಕಲಿಯುವ ಮತ್ತು ಕಲಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಈ ಸಹಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಶತಮಾನಗಳುದ್ದಕ್ಕೂ ಮನುಷ್ಯನನ್ನೇ ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಇವುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಲು ದಲಿತರು ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಜಾಗೃತರಾಗಬೇಕೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಕುಲದ ತಾರತಮ್ಯವೇ,ಮುಗಿದು ಹೋಗಲಿ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆ: ಗುಣವೆಂಬುದು ಕುಲ, ಛಲವೆಂಬುದು ಕುಲ, ಶೌರ್ಯವೆಂಬುದು ಕುಲ. ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನೇ ನುಂಗಿದ ಕುಲಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ ಎಂದು ನನ್ನ ನಿಬಂಧ ಹಪಹಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಏಕಲವ್ಯ ಪರ್ವ (ಶ್ರೀಅಭಿನವಮಹಾಭಾರತ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ) ಕಥನ ಕಾವ್ಯ	ಸಿ.ಎಂ. ದೇವೇಂದ್ರನಾಯಕ, ಚಾಣಕ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೧೯೭೮
೨. ಏಕಲವ್ಯನ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ	ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ, ವಿಜಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಜಯನಗರ ಬೆಂಗಳೂರು.
೩. ಮಹಾಭಾರತ	ವಂಶಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಾನಂದನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೮
೪. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್	ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೨೯
೫. ಏಕಲವ್ಯ	ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಅಜಂತಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕೆಂಗೇರಿ ಉಪನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೮೬
೬. ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್	ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು ೧೯೯೦
೭. ಹೆಬ್ಬೆರಳು	ಎಂ.ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ ೫ನೇ ಮುದ್ರಣ, ಮೈಸೂರು. ೧೯೮೭
೮. ಏಕಲವ್ಯ ಪರ್ವಸ್ ನಾಟಕದ ಸಾರವಿಸ್ತಾರ	ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ, ವಿದೇಹ, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ, ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೬
೯. ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ	ಡಾ.ಕೆ.ಮರುಳುಸಿದ್ಧಪ್ಪ, ಪ್ರತಿಮಾ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಯಶವಂತಪುರ, ಬೆಂಗಳೂರು.೧೯೮೬
೧೦. ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆಯ ನೆಲೆಬೆಲೆ	ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಪ್ರಚಾರೋಪನ್ಯಾಸ ವಿಭಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೫
೧೧. ಕುವೆಂಪು ನಾಟಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ	ಸುಧಾಕರ, ಸುರುಚಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು. ೧೯೨೯
೧೨. ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ	ಡಾ.ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ೧೯೭೫

೧೩. ಕೈಲಾಸಂ ಬದುಕು ಬರಹ	ಆರ್.ಬಿ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು. ೧೯೮೫
೧೪. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ	ರಾಜಪ್ಪ ದಳವಾಯಿ, ಕದಿರು ಪ್ರಕಾಶನ ಮೈಸೂರು. ೨೦೦೯
೧೫. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ	(ಅನು)ಡಾ.ಪಿ.ವಿ.ನಾರಾಯಣ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಬೆಂಗಳೂರು.೧೯
೧೬. ಮಹಾಭಾರತ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು	ಎನ್.ಕೆ.ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಲ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೮೬
೧೭. ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ದುರಂತ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸ	ಡಾ.ಕೆ. ಮರುಳುಸಿದ್ಧಪ್ಪ, ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ
೧೮. ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳು	ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲತೆ
೧೯. ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್	ಡಾ.ಪ್ರಭುಶಂಕರ, ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೆಲವು ನೋಟಗಳು
೨೦. ಸಮಕಾಲೀನ ನಾಟಕಗಳ ಧೋರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ರಂಗಚಳುವಳಿಗಳು	ಡಾ.ಕೆ. ಮರುಳುಸಿದ್ಧಪ್ಪ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ
೨೧. ಏಕಲವ್ಯನ ಪಾತ್ರ-ಒಂದು ಅಧಯ್ಯನ	ಡಾ.ಅಶೋಕ ನರೋಡ, ಶ್ರೀಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾಶನ ಹಂದಿಗುಂದ
೨೨. ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ	ನಂದಕುಮಾರಿ.ಜಿ.ಆರ್. ವಿನಾಯಕ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ತುಮಕೂರು, ೨೦೦೫
೨೩. ದಲಿತ ಮಾರ್ಗ	ಡಾ.ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ,
೨೪. ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕ-೧	ಅನಂತರಾಮಯ್ಯ.ಆರ್.ಎಲ್.
೨೫. ಡಾ.ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ	ಈರಣ್ಣ ಮಠಮತಿ
೨೬. ಪರ್ಪಸ್	ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ ಮೈಸೂರು. ೧೯೮೭
೨೭. ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ	ದಂಡಪ್ಪ.ಎಚ್. ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೦೧

೨೮. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಏಕಲವ್ಯ — ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ, ಸಮತಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ೧೯೯೦

೨೯. ಅಂತರ — ದೇಸಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ

೩೦. ಕುವೆಂಪು ನಾಟಕಗಳ ಅಧ್ಯಯನ — ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ ಬೆಂಗಳೂರು. ೨೦೦೨

೩೧. ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೆಲವು ನೋಟ — ಡಾ.ಪ್ರಭುಶಂಕರ್

೩೨. ನಮ್ಮ ಕೈಲಾಸಂ — ಪೋಲಂಕಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿ

೩೩. ಒಡನಾಟ — ಡಾ.ಕೆ.ಮರುಳುಸಿದ್ಧಪ್ಪ

೩೪. ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮಿಪ್ಯ — ಡಾ.ಕೆ.ಜಿ. ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದ್ ನಂದಿ ಎಂಟರ್ ಪ್ರೈಸಸ್, ಇಂದಿರಾನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೦೦

೩೫. ಸಾಲುದೀಪಗಳು — (ಸಂ) ಜಿ.ಎಸ್.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೦೫

೩೬. ಕೈಲಾಸಂ ನಾಟಕಗಳು — ಪೋತದಾರ, ಡಿ.ವಿ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು.

೩೭. ವಚನಭಾರತ — ಡಾ.ಎ.ಆರ್.ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಅಂಡ್ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು.೧೯೮೧

೩೮. ಅನಿಕೇತನ (ಶ್ರೀಕುವೆಂಪು ಕುರಿತ ಮಹಾಸಂಪುಟ) — (ಸಂ)ಡಾ.ಸಾ.ಶಿ.ಮರುಳಯ್ಯ, ಸ್ವಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಗಾಂಧಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೦೫

೩೯. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ–ಕುವೆಂಪು ನಾಟಕಗಳು ಗುರು–ಗುರಿ — ಡಾ.ಎನ್.ಸುಶೀಲ, ಮುದ್ದುಶ್ರೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ವಿಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೦೫

೪೦. ಸಾಹಿತ್ಯಾರಾಧನ(ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ) — (ಸಂ)ದೇ.ಜವರೇಗೌಡ, ಸಿ.ಪಿ.ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್ ಮೋಹನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೪೧. ಗೋವಿಂದ ಪೈ — (ಸಂ) ಡಾ.ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೮೩

೪೨. ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸ್ಮೃತಿ-ಕೃತಿ	ಕೈಯ್ಯಾರ ಕಿಞ್ಞಣ್ಣರೈ, ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮಂಗಳೂರು.೧೯೮೩
೪೩. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸನ್ನಿಧಿ	ಎನ್.ಎಸ್.ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಭಟ್ಟ ವಸಂತಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೦೨
೪೪. ಉಡುಗೊರೆ-ಕುವೆಂಪು	ಆಯ್ದ ಲೇಖಕರು, ಮುದ್ರಣ:ಡಿ.ರಾಜರತ್ನಂ, ಶ್ರೀಪಂಚಚಾರ್ಯ, ಕ್ವಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್, ಮೈಸೂರು
೪೫. ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಭಾರತ ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಕನ್ನಡ ಸರಳಾನುವಾದ ಸಂಪುಟ-೨	ಭಾರತ ದರ್ಶನ ಪ್ರಕಾಶನ , ಬೆಂಗಳೂರು.೧೯೭೩
೪೬. ಏಕಲವ್ಯ ಒಂದು ನೋಟ	ಡಾ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬಸವನಗುಡಿ ಬೆಂಗಳೂರು
೪೭. ಪರ್ವ	ಎಸ್.ಎಲ್.ಬೈರಪ್ಪ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.೧೯೭೮
೪೮. ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಏಕಲವ್ಯ	ಮೇಘಮಿತ್ರ, ಮಿತ್ರಭಾರತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಜಮಖಂಡಿ ೧೯೮೦
೪೯. ಕೈಲಾಸಂ ಬದುಕು-ಬರಹ	ಆರ್.ಬಿ.ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.೧೯೮೫
೫೦. ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸ್ಮೃತಿ-ಕೃತಿ	ಡಾ.ಕೆ.ಎಂ.ಕಾವೇರಿಯಪ್ಪ, ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮಂಗಳೂರು.೧೯೮೫
೫೧. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ	ಡಾ.ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ಹೊಸದಿಕ್ಕು